

10

AASTAT

KAITSE

KODU

A. ROSMANN.

19-20
1935
50
SENTI

Mida suurem valik, seda raskem on leida õiget.

Pakutakse niipalju igasuguseid raadioaparaate, et ostja võib sattuda täiesti eksiteele.

Ostul tuleb piirduda vaid tuntuima vabriku tootega, mille kõrge kvaliteet igakülgset on garanteeritud.

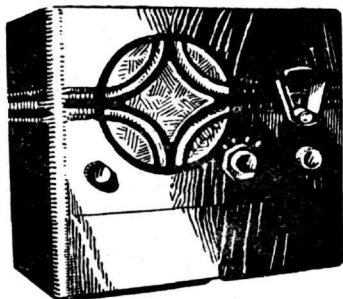
PHILIPS raadioaparaate toodetakse raadio arengu alg-
aastaist peale maailma kuulsaimates PHILIPS tehastes.

TÜÜP 535.

Super oktooidid

510	A	vahelduvvoolule	Kr. 220.—
	U	alalis- ja vahelduvvoolule . . .	Kr. 230.—
525	A	vahelduvvoolule	Kr. 265.—
	U	alalis- ja vahelduvvoolule . . .	Kr. 275.—
535	A	vahelduvvoolule	Kr. 395.—
	U	alalis- ja vahelduvvoolule . . .	Kr. 415.—

TÜÜP 738 B.

44	A	2 + 1-lamb. võrkvastuvõtja vahelduvvoolule	Kr. 145.—
835	B	3-lamb. patareivastuvõtja. Äärmiselt väikese voolutarvitusega.	Kr. 175.—
738	B	6-lamb. patareivastuvõtja. Äärmiselt väikese voolutarvitusega.	Kr. 280.—

13-kuine järelemaks võimaldatud.

Kõrgeima kvaliteedi eest madalaim hind.

PHILIPS

Soovitame meie tuntud saadusi:

SIRAX

küürimispulbrit.

SIDOL

metallipuhastamisainet.

SOLIID

jõuluküünlaid.

LODIX

kingakreemi.

SOPAL

plekkide eemaldamise vedelikku.

SIGELLA

poonimisvaha.

Meie kvaliteetkaubad on tõendatavalt enamostetavad Eestis!

A/S.

SIDOL COMPANY

TALLINN, Soo tän. 29, tel. 441-00.

Saadaval

igast saapa-
kauplusest

Ainuesindaja Eestis

EMIL KUMENIUS

Tallinn, Lai t. 9. Kõnetr. 437-46

E. K. T.

**NARVA
LINAKETRAMISE
MANUFAKTUURI**

KONTOR: TALLINN, JAANI TÄN. 11

Valmistab linaseid riideid:

PESU-, VOODI-, LAUA-, KLEIDI-,
MÖÖBLI-, KÄTERÄTIKU- jne. ning

uuemates mustrites:

PÄEVATEKID, PÕRANDAVAIBAD,
VOODIESISED VAIBAD, PÕRANDA-
RIIDED

*Müügil kõigis suuremates manufaktuurärides
üle maa*

ÜHISUS
„ESTONIA
EKSPORTTAPAMAJAD“

suurim lihasaaduste eksport-
äri ja ostu-müügi keskus
Eestis

Ostab

peekonsigu ja pekksigu, eks-
portlambaid, pulle, lehma ja
vasikaid igasuguse kaaluga,
kergeid tooreid sinke j. n. e.

Müüb

värsket, soolatud ja suitseta-
tud liha ja lihasaadusi, too-
rest ja sulatatud ploomirasva,
vorste, sinke ja lihakonserve,
kirjut pesuseepi, kollast tuum-
seepi, saunaseepi, liha- ja
kondijahu segu j. n. e.

Palume jälgida ärimärki
„ESTO“.

Detailmüük „Lihatsentraalides“ Tal-
linnas, Nõmmel, Pärnus, Haapsalus,
Narvas, Narva-Jõesuus, Püssis ja
Rakveres.

Engros-tellimistega palume pöörduda:

ÜHISUS
„ESTONIA
EKSPORTTAPAMAJAD“,

postkast 33, Tallinn.
Tel. 309-53, 305-51, 305-82 ja
309-55.

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu pea-
staabi ruumes.

Vastutav toimetaja: kol.-ltm. A. Balder,
telefon 451-94.

Tegev toimetaja: kapten A. Truuvere,
telefon ametis kv. 156-a,
kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseleidu peastaap.
Kaasöö arvatakse tasu alla, kui sellele
tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvi-
tamata ja tagasisaatmiseks markimata
käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti
ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3.
Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/3 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: 1 üks lehekülj
teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti
äärel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-
mised 60 kr.

Nr. 19/20

1935

SISUKORD:

Kindral J. Orasmaa: „Kaitse Kodu!“ 10.
aastapäevaks.

— Tervitused.

Kol.-ltm. A. Balder: Kaitseleid meie riigikaitse elus.

Dir. V. Neggo: Per aspera ad astra.

R. A. Peasekretär J. Jaik: Suurematest suurem.

Toimetaja E. Jalak: Mehelikust kirjan-
dusest ja mehelikkusest üldse.

Kpt. A. Truuvere: Kümme aastat „Kaitse
Kodu!“

U. S.: Ühest kannust võrsusime. VII
hõimupäevaks.

E. A.: Kõngelasi mälestamas. Ülem-
leitn. M. Libene †.

R. Stokberg: Okupatsiooni võime lõpp-
järk. Katkend valmivast K. L. aja-
loost.

A. B.: Meie laskurid Roomas.

Pen.: 1936. a. Olümpiamängudele.

E. Pa.: Estonia 1865–1935.

Toe.: Skandinaavia keisririik.

Ltn. A. Karukäpp: Valge kotka riigis.

V. R.: Leedu küttide liit uuele alusele.

AK.: Kroonikat.

J. T.: Lühiteateid noorkotkluse aja-
raamatust.

A. K.: Kuidas valmib „Kaitse Kodu!“

— Sharsid „K. K.“! tegelasist.

— Toimetusele saadetud kirjandus.

Väärtmetallasjade
ja
märkide tehas

ROMAN
TAVAST

Meie maitsekalt väljatöötat-
tud ja vastupidavalt
kullatud

uued
vormitunnused

on saadaval:

Kaitseleitlaste tarvete
laos,

Sõjaväe Majandus-
ühisuse osakondades

ja erakauplustes.

Tallinn,
V. Roosikrantsi tän. 6.
Tel. 452-79.

PÄRNU MAJANDUSE ÜHISUS PÄRNUS

Suurim ja varanduslikult kindlaim
ühistegeline ostu-müügiühisus Eestis

OSAKONNAD JA LADUD Pärnus, Tõstamaal, Pärnu-
Jakobis, Vändras, Suurejõesel, Vigalas, Toris ja Viluveres

Kaitseliitlastele-laskesportlastele soovitame

fäpsuslaskemoona,

püstoli- ja spordipüssi-padruneid, puhastusvardaid, õli, pastat, harju j. n. e.

**VILJANDI EESTI PÕLLUMEESTE
SELSI KAUBANDUSE OSAKOND**

VILJANDIS, TALLINNA 3

TELEFON 6 ja 3-23

HARUKAUPLUSED :

S.-KÕPUS, telef. 5

ÕISUS, telef. 8

TARVASTUS, telef. 20

Elusloomade,
liha- ja liha-
saaduste
eksport

EESTI PEEKONI EKSPORTÜHISUS

S. Roosikrantsi 4^a
Telefon 463-63

Vigastatud Sõjameeste Ühingu Tallinna osakonna töökojad

Tallinn, Nunne t. 7. Tel. 470-59

Rätsepatöökoda

KAITSELIITLASTELE: soodsatel tingimustel ja korralikult vormi- ja erariiete valmistamine. Niisama vormiriiete ümbertegemine uue kirjelduse kohaselt; pressitakse, puhastatakse ja parandatakse. Suur valik kodumaa riideid vabrikuhindadega.

Kingsepatöökoda

Igasuguste jalanõude valmistamine, eriti VEESAAPAD, ortopeed-saapad, ilukingad jne. Parandused soovikorral 1/2 tunni jooksul.

Töö kiire, korralik ja vastupidav. Soodsad maksutingimused

JUHATUS

Kodumaa saaduste
esirinnas sammuvad

°/ü. Põhjala

kalossid ja botikud

MOODSAD
KLEIDIRIIDED
JA SUKAD
O. KILGAS

Ar 935 P
Kaitse

AD EESTI
RAHVUS-
RAAMATUKOGU

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 19/20

Tallinnas, esmaspäeval, 14. oktoobril 1935

XI aastakäik

Kindral-major J. ORASMAA, kaitseliidu ülem

„Kaitse Kodu!“

10. aastapäevaks.

M

meie kaitseliidu häälekandja – »Kaitse Kodu!« – vaatab täna tagasi oma kümne-aastasele tegevusele.

Sel pušul minu tänu kõigile tegelasile, kes läinud aastate jook-sul »Kaitse Kodu!« on toimetanud, talitanud, materjaalidega varustanud kui ka aineliselt – kuulutusatega – toetanud.

Me kõik teame, et kõigi ajakirjade tee on meil olnud kaunis okkiline. Lugejaskond on piiratud.

Nii oli alguses ka »Kaitse Koduga!«

Mind rõõmustab aga väga kuulda, et suurematest raskustest ollakse juba üle ja usk endasse – eriti viimasel ajal – aina kasvab ja kõveneb.

Kuid olgu ka edaspidiseks juhtiseks põhilause: illusioone ei tohi olla; realselt tuleb kõiki – ka ideeliste asjade ajamist – võtta. Siis ei tohiks juhtuda, et usk saaks kõigutatud.

Olgugi et igasuguste ankeefide toimetamisega on püütud luge-jaskonna soove saada teada, peab toimetus pidama kinni raudselt reeglist – hea kaup, hea töö – kiidab end ikka ise.

On selge, et mõnikord inimene ei tea isegi, mida ta tahab. Siis on tahtjaid jälle palju ja nende soovid väga erinevad. Kuid ei saa ütelda, et meie inimesed ei oskaks hinnata, mis on hea, mis halb. See sünnib instinktiivselt.

Seepärast edaspidi rohkem kui seni sellaseid asju, mis haarab inimesi, paneb mõtlema. Ja mida mitmekesisem ja tuumakam sisu, seda parem kõigile, nii tellijaile kui ka toimetajaile.

Ma saan aru, et eelmine nõue pole kerge. Aga kes on ütelnud, et see peaks olema kerge. Tean, et kui varakult, kaugenägelikult ja aegsasti ilmuvate annete sisu üle on võetud vaevaks mõtelda ja sellekohaselt ka töötada, numbrid on valmistanud kõigile aina rõõmu. Täna numbreid juhtsliku sisuga – see on kõige halbem.

Originaalseid töid, ajaloolisi dokumente, huvitavat noortele, vaimustavat naistele, püssile ja padrunile – kõigile õigel ajal õige mõõauga – ja edaspidine edu ei jää tulemata.

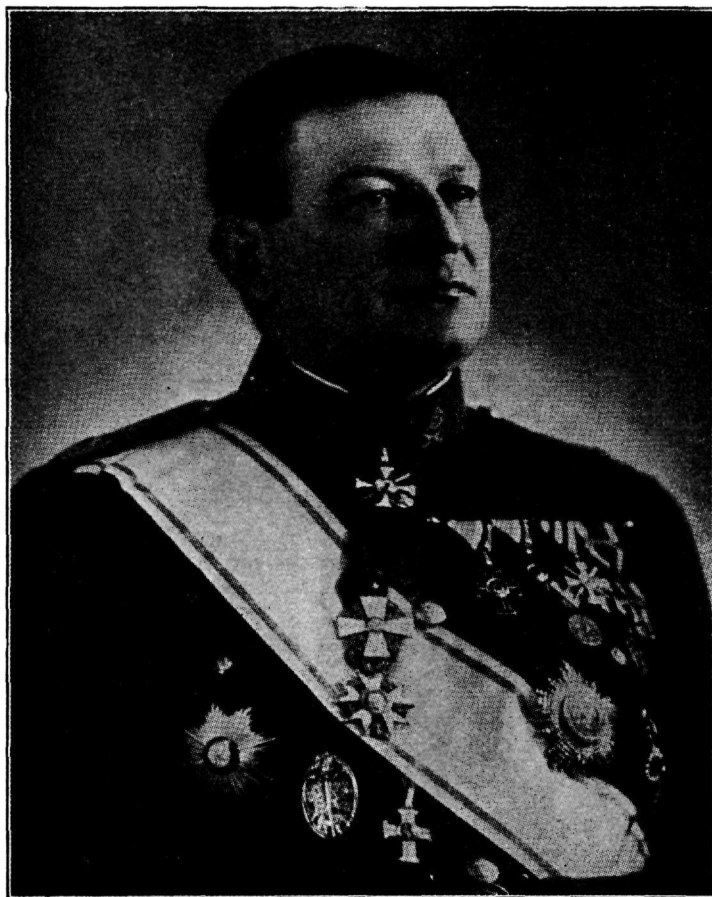
Seda edu soovime, sellesse usume, sest teame, et iga tõsist tööd peab varem või hiljem kroonima edu.

Täna kasutan ka juhtust allakriipsutamiseks, et kaitseliidu suure pere iga liige tundu ikka, et »Kaitse Kodu!« on meie kõigi ühine töö ja selle tulemus, ja et iga mees kui ka naine on kutsutud siin kaasa lõmbama.

Tallinnas, 14. okt. 1935. a.

S. Prasma.

Kindral-major,
kaitseliidu ülem.

N. REEK,
kindral-major, kaitsevägede staabi ülem

Kümme aastat viljakat tööd

Käesoleva aasta 14. oktoobril täitub 10 aastat päevast, millal ilmus kaitseliidu häälekanaja „Kaitse Kodu!“ esimene number.

Selle 10 aasta kestel on „Kaitse Kodu!“, olles kantud meie isamaa rahu ja õnne tagamise aadetest, saanud üle kõigist ettetulnud raskustest ning raudse järjekindlusega püüdnud õhutada meie rahvas kaitsetaht, kasvata rahvustunnet, selgitada riigikaitseesse puutuvaid küsimusi ja anda ning värskendada tarvilisi teadmisi sõjateaduste alal. Ainult see rahvas, eriti väikerahvas, kes omab tugeva kaitsetahte ja oskusi tegevuseks, on suuteline säilitama oma vabadust, oma õnne ja rahu.

See on olnud suur ja väga vastutusrikas töö. Kuid ainult töö on see, mis teeb meid tugevaks ja iseseisvaks. „Kaitse Kodu!“ töö on

riigikaitse töö; seepärast kaitsevägi on huviga jälginud seda tööd.

„Kaitse Kodu!“ tähtpäeva puhul võin isiklike veendumuste põhjal kinnitada, et „Kaitse Kodu!“ on oma jõu kohaselt tulnud toime oma ülesannetega.

10. aastapäeva puhul õnnitelen „Kaitse Kodu!“ toimetust ja kaastööliste peret. Senised saavutused tiivustagu ja andku uut hoogu edaspidiseks tööks meie riigikaitse kõvendamise alal. Minu südamlük tervitus ja käepigistus „Kaitse Kodu!“ toimetuse liikmeile, kaastöölistele ja lugejaskonnale.

N. REEK,
kindral-major,
kaitsevägede staabi ülem

Piiskop dr. H. B. RAHAMÄGI

Täna, millal Eesti kaitseliidu häälekandja saab 10-aastaseks, on see tähtsaks sündmuseks maa vabatahtlike kaitsejõudude ajaloos. Kogemusist tean, et sellane relvastatud jõud püsib koos ja edeneb ainult siis, kui ta ridades valitseb õige meelsus. Selle alalhoidmises on esmajärguline tähtsus oma lehel.

„Iga „Kaitse Kodu!“ ilmuv number on selle tõendaja, et ta on täitnud, mis temalt on oodatud.

Soovin lehele jätkuvat edu

L. Malmberg

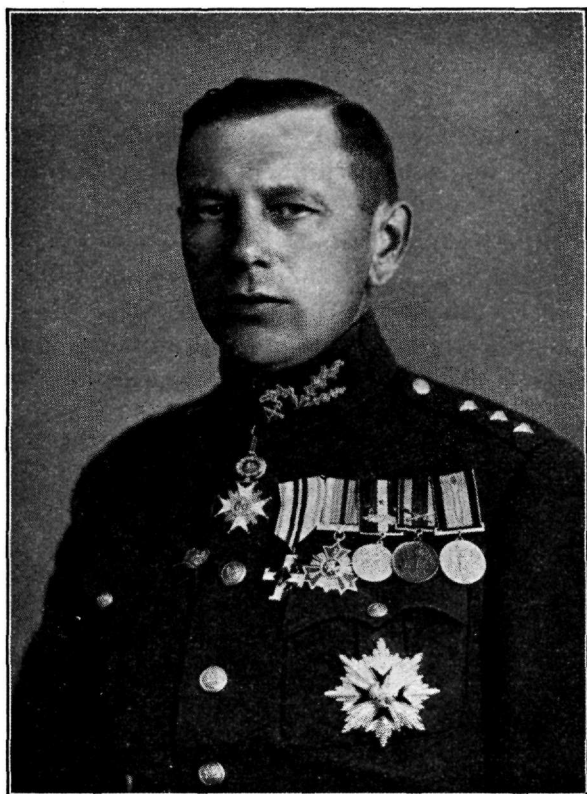
kindral-major,
soome kaitseliidu ülem

Rahvas, kes oma
Kodu kaitsta ei
taha, ei ole selle
Kodu väärt. Kes
alati valus on oma
Kodu kaitsema, selle
Kodusse see ka alles.

*W. B. Rahamägi,
piiskop.*

Kindral L. MALMBERG

Kolonel K. PRAULS

„Kaitse Kodu!“, kes oma suure ja imestusväärse tööga on palju aidanud kaasa kaitseliidu ja Związek Strelecki vaheliste vennalike sidemete kinnitamisele, 10 aasta juubeli puhul on mul au läkitada „Kaitse Kodu!“ toimetajaile ja kaastöölisile meie tõsiste sõprade laialt levinud sümpaatse ajakirja viljarikkaks tööks minu südamlikumad tervitused.

Ühtlasi lubatagu minul ulatada üle ka parimad tervitused ja õnnitlused Poola Küttide Liidu häälekandjalt „Strelec’ilt“.

Mõlemate häälekandjad — „Kaitse Kodu!“ ja „Strelec“ — on seni töötanud pidevas kontaktis ning nende püüded on tunnustatult mõjutanud meie relvvendlike maade ühis-püüdeid ja koostööd. Kestku see nii ikka ja sama innuga ka edasi.

MARJAN FRYDRYCH,
kolonel-leitnant,
Poola Küttide Liidu peakomandant

Eesti kaitseliidu häälekandja „Kaitse Kodu!“ on kümne aasta vältel ennastsalgavalt rakendunud kõige selle teenistusse, mis on seotud rahvusliku iseolemisega ja kodukaitse õilsate mõtetega ja eluga meie liitsõbralikus naabermaas Eestis. Selle juures on ta tänuväärset pühendanud väärrika tähelepanu Latvia aizsargidele ning olnud tunnustatud vahemeheks ja teerajajaks sõbralike sidemete ja koostöö arendamisel Eesti ja Latvia vabatahtlike kodukaitsjate vahel.

Kõige senise nimel soovin „Kaitse Kodu’le!“ lakkamatut õnne ka edaspidiseks tagajärjekaks tööks!

K. PRAULS,
kolonel-leitnant,
Latvia aizsargide ülem

Kolonel M. FRYDRYCH

Kolonel P. SALADŽIUS

Eesti kaitseliit ja tema vaimne peegel „Kaitse Kodu!“ on üheks jõuallikaks, kust võrsub eduga kroonitud tuumakas rahvuslik töö.

„Kaitse Kodu!“ 10-ks aastapäevaks-juubeliks palun vastu võtta „Aizsargs'i“ ja ta lugejate vennalikud tervitused.

Südamlikud õnnitlused edaspidiseks ikka jätkata oma teed sama mehiseks hüvanguks Eestile ja tema kaitseliidule.

V. DEGLAVS,
kapten K. S. dipl.,
Läti kaitseliidu häälkandja
«Aizsargs'i» toimetaja

Mul on hea meel, et ajakirja „Kaitse Kodu!“ kümneaasta juubeli puhul võin tervitada Eesti auväärse organisatsiooni, kaitseliidu, juhatust, „Kaitse Kodu!“ toimetajaid, kaastöölisi, lugejaid ja kõiki kaitseliidu liikmeid ja kõigest südamest soovida järgmisse aastakümnesse astudes veel suurima innuga koguneda oma ideede levitaja, „Kaitse Kodu!“, ümber ja edukalt töötada ilusa Eesti auks ja hüveks.

Meie, Leedu kaitseliitlased, jälgime erilise huviga Eesti kaitseliidu organisatsiooni elu ja röömustame tema saavutuste üle.

P. SALADŽIUS,
kolonel,
Leedu Küttide Liidu ülem

Kapten V. DEGLAVS

Peatoimetaja mag. Y. YLANNE
toimetuse laua taga

Võtke vastu, härra peatoimetaja, parimad õnnitlused sõsarlehelts „Kaitse Kodu!“ 10 aasta juubeli puhul.

Kümme aastat on lühike aeg, aga ajalehe või ajakirja elus see tähendab seda, et sellane leht on ühiskonnale vajaline ja et tal on ees tulevik. See tõendab, et „Kaitse Kodu!“ on leidnud tee Eesti rahva südamesse. Olen selles veendunud kõrvalseisjana, kes aastast aastasse on seiranud ta kindlat toimetusviisi.

*Magister YRJÖ ÜLANNE,
Soome kaitseliidu häälekandja «Hakkapeliitta»
peatoimetaja*

Olen õnnelik, et võin tervitada „Kaitse Kodu!“ tema üleastumisel kümne-aasta lävest.

„Kaitse Kodu!“ trükisõna on kümne aasta jooksul eesti rahva südames äratanud palju ülevaid tundeid oma isamaa vastu ja on karastanud Eesti kaitseliitlase vaimu.

Soovin, et „Kaitse Kodu!“ ka edaspidi tagajärjekalt tõstaks eesti rahva auväärt nime ja Eesti kaitseliitlaste vägitegusid oma isade maa kasuks!

*JONAS KALNĒNAS,
Leedu Küttide Liidu häälekandja «Trinitas'e»
toimetaja*

Toimetaja JONAS KALNĒNAS

„KAITSE KODU!“ JUUBELIKS

Major J. KÕRGE

Jälgides kaasaja sündmusi rahvusvahelises elus, võime panna tähele, et ei ole veel kaugeltki saabunud aeg, kus rahvaste ja riikide vahelisi tülküsimusi on võimalik lahendada rahulisel teel.

Kui on kaalul rahva elulised huvid, või ähvardab tõsine hädaoht — siis ikka jälle võetakse tarvitusele relvad. Vajadus relvastatud jõudude järgi on jäänud püsima.

Sõjajõudude organiseerimise alal on vaieldud küsimuse üle, kas kaasajal ja tulevikus osutuvad peategureiks hästirelvastatud väikesed elukutselised sõjaväed, või omavad otsustava tähtsuse kogu rahva vastupanuvõime ja riigikaitsealine ettevalmistus. Näib siiski, et otsus langeb viimase kasuks. On võimalik panna tähele, et kaasajal sõjateater on laienemas kogu riigi territooriumile ja võitlus haarab paratamatult kogu rahva. Samal ajal edu või ebaedu puudutab mitte ainult võitlevaid osi, vaid sellest oleneb kogu rahva saatus. Teisest küljest loob edenev tehnika järjest uusi relvi ja võitlusvahendeid, mis omakord kutsuvad esile muudatusi sõja- ja lahingupidamise viisides. See seab üles nõude, et peame olema pidevalt teadlikud kõiges, mis sel alal on uudist.

Eelpooltoodust on tingitud nõue, et mure riigikaitse eest ei puudutaks ainult eriteadlasi, vaid et see kantaks vastavate ühiskondlike organisatsioonide kaudu kogu rahvasse.

Selle teostamiseks on vaja rakendada töösse kõik vastavad vahendid — kõigepealt aga trükisõna ajakirjanduse ja sõjaasjanduse ajakirjade näol.

„Kaitse Kodu!“ on möödunud kümne aasta kestes teinud ära suure ja tähtsa töö sel alal; ta on propageerinud riigikaitse mõtet ja vajadust ning on palju aidanud kaasa laialdase ühiskonna rakendamisel riigikaitse töösse.

„Sõdur“ võib siinkohal suurima heameelega märkida, et ühiste eesmärkide poole püüdmisel on meie mõlema ajakirja vahel kogu aeg valitsenud tihe ja sõbralik koostöö ja usume, et see jääb püsima ka tulevikus.

„Sõduri“ toimetuse tervitab „Kaitse Kodu!“ tema tähtpäeva puhul, soovides toimetusele ja kaastöölisile jõudu ning edu edaspidises tegevuses.

J. KÕRGE,

major,
„Sõduri“ tegevtoimetaja

KAITSELIIT MEIE RIIGIKAITSE ELUS

A. BALDER,
kolonel-leitnant.

Alates selle artikli kirjutamist saabuvad sõjasõnumid Ida-Aafrikast. Räägivad jälle relvad. Ka nende kauge kõla kutsub meid ümber vaatama, tuletab meele riigikaitse vajadust.

Pärast maailmasõda on riigid oma riigikaitseküsimis elanud ka suure liikumise tähe all. Neist on esimene — kõigi oma jõudude, nii füüsiliste kui ka vaimsete, organiseerimine riigikaitse otstarbeks ja teine — abinõude leidmine sõdade vältimiseks. Viimaseist on tähtsaimad: rahvasteliidu tegevus rahu säilitamiseks, Kellogi rahupakt ja palju teisi pakte ning lepinguid. Rahvasteliidu tegevusel ja rahupaktidel on olnud vaid ajutine ja suur moraalne mõju. Sõda ei ole nad suutnud siiski vältida. Võistlus ja võitlus, mis on niisama vanad kui inim-sugu, on nagu ennegi, elu valitsevad tegurid. Ühiskonna seadused annavad inimesele õiguse isiklikult end kaitsta nende kallaletungide vastu, kes ei tunnusta teiste seaduslikke õigusi. Samuti on rahval õigus kaitsta end nende vastu, kes tema iseseisvust ja õigusi ähvardavad. Viimane argument riikidele enda õiguse maksmapanemiseks on relvad. Sõda on ikkagi „ultimo ratio“ — viimane otsustaja.

Meie iseseisvuse, kultuurilise ning majandusliku arenemise, ka isikliku elu hüved, tagab riigi julgeolek nii väliste kui ka sisemiste vaenlaste vastu. Rahvad, kes jätavad unustusse ja hooletusse oma julgeoleku organiseerimise, kaotavad hiljem või varem oma iseseisvuse ja vabaduse ning langevad teiste rahvaste meelevalla ja valitsemise alla. Tihti langevad kokku riigid ja rahvad ka sisemises jõuetuses. Need on ajaloolised tõsiasiad, mille tõestamine siin oleks liigne. Need ajaloo seadused maksavad aga iseranis väikerahvaste kohta.

Kui nii — riigi ja rahva julgeolekust, kaitseval-

mis olekust, oleneb rahva iseolemine, heakäik ja vaba arenemine, siis loomulikult rahva ja riigi elus riigikaitseküsimus peab omama esmajärgulise tähtsuse ja riigikaitse teenistusest osavõtmine on kodaniku esimeseks kohustuseks. Riigikaitseteenistuse kohuste kandmine on tehtud kodanikele seadustega sunduslikuks,

kuid ikka rohkem ja rohkem vajavad riigikaitse huvid, et sundusliku teenistuse kõrval kodanikud peavad neist, oma esimesist kodaniku kohuste täitmisest, võtma osa vabatahtlikult ja selleks organiseeruma vabatahtlikult. Neil motiividel tegutsevad paljudes riikides rahva vabatahtlikud oma kaitse organisatsioonid: Eestis — kaitse liit, Soomes — Suojeluskunta, Lätis — Aizsarg, Poolas — Küttide Liit, Leedus — Küttide Liit, Rootsis — Landstormförbund, Tšehhoslovakkias — Sokol, Ungaris — Move, Nõukogude Venes — Osoviahim, Põhja-Ameerika ühendriikides — rahvuskaardivägi ja paljudes teistes riikides samasisulised organisatsioonid, olgugi et nad on tekkinud teistel asjaoludel. Eestis, Soomes, Lätis ja Poolas on nende organisatsioonide tekkimine seoses võitlusega iseseisvuse ja vabaduse eest.

Milles seisab kaitse liidu tegevus ja millised on kaitse liidu ülesanded riigikaitse?

Toon siin kolm tähtsaimat ülesannet:

1. põhiseadusliku korra kaitse ja kodanike julgeoleku kindlustamine;
2. oma liikmeile sõjalise kasvatuse andmine;
3. oma liikmete ja üksuste riigikaitseks ettevalmistamine — võitlemiseks nii väerindel kui ka siseriigis.

Põhiseadusliku korra kaitse on meie kaitseorganisatsioonide — kaitseväge, politsei, kaitse liidu — täht-

Kol.-ltn. A. BALDER,
„Kaitse Kodu!“ vastutav toimetaja

saimaid ülesandeid, kindlustab ju seaduslik kord, seaduste täitmine ja austamine ühiskonna ja kodaniku vaba arenemise. Kui seadused kaotavad oma prestiiži ja riigis on neid kaitsemas nõrk võim, siis pole, kes kindlustab kodanikele ta isiku ja vara puutumatus, kes lahendab kodanike omavahelised vahekorrad ja riik ning rahvas langeb anarhiasse.

Kaitseliit tekkis 1917. a. omakaitse nime all, et kindlustada kodanike isiku ja varanduse puutumatus, viia rahvas välja 1917. a. valitsevast anarhiast iseseisvatele arenemisele. 1918. a. saksa okupatsioonivägede lahkumisel, pärast lühemat aega põranda all paos olemist, astus kaitseliit uuesti tegevusse, et olla reaalseks toeks valitsusele korra jalule seadmisel ja riigi loomisel. 1. dets. 1924. a. kaitseliit tõusis uuesti ellu, et pakkuda riigile oma relvastatud abi, kui kommunistid ähvardasid meie riiklikku korda ja iseseisvust. Nii on põhiseadusliku korra ja Eesti iseseisvuse kaitse kaitseliidu ajalooline ülesanne. Ja tänapäeval. Kommunism ei ole taandunud oma vallutamistungidest ja maailma revolutsiooni provotseerimisest, olgugi et seda näiliselt öeldakse olevat, võivad tekkida uued voolud ja aktsioonid, mille lõpupeemärk on — sirutada välja käsi Eesti järgi. Kõigi nende kavatsuste ja aktsioonide vastu võitlemine ainult politseiliste abinõudega, kus kurjategija tabatakse ja tehakse kahjutuks, on vähe. Edasi, riigile vaenulikke elemente ainult siis maha suruda kui nad tulevad ilmavalgele, astuvad välja, on pinnapealne võitlus, mis ei taba nende juuri. Organisatsioon, vastukaaluks kõigile võimalikele Eestile hädaohtlikele organisatsioonidele ja aktsioonidele, peab olema üleriiklik ja tungima rahva sekka. Ülemaaline kaitseliidu üksuste võrk ja ta liikmete suur arv võtavad riigivastaseilt vabaduse kihutustöö tegemiseks. Kui kodanik ehk veel riigivastast kihutustööst kuuldes on loid ja hoiab kõrvale, siis on kaitseliitlase kohus teatada oma pealikule või politseile igast teost või kavatsusest, mis on sihitud Eesti vabariigi või tema põhiseadusliku korra vastu. Nii kõik riigivastane element, teades ja tundes, et nende riigivastast tööd jälgib igal pool riigile ustav silm, tõmbub tagasi aktiivsest tegevusest ja nende töö tagajärjed on halvatud. Kaitseliidu üksused, kogunedes õppusile ja rahvapidupäevadel paraadidele ning rongkäikudele, avaldavad oma jõudu kogu rahvale. Sellane jõuavaldamine ja valmisolek relvastatud jõuga seaduslikku korda kaitsma, tõendab riigivastaseile nende plaanide täitumise lootusetust ja mõjutab nendest loobumist. Relvastatud mässukatse korral kaitseliidu üksused võtavad endi alla riigi- ja rahvamajanduse seisukohalt tähtsad ehitused ja asutused, lokaliseerivad iga katse ja suruvad ta idus maha, ühtlasi hoides ära võimalikud kahjud rahvamajandusele. Sellane kaitse garanteerib kodanikule rahuliku elu ja majandusliku arenemise. Kodanik on julge, et täna või homme ei taba teda ja tema majanduslikku ettevõtet üllatus riigivastaste poolt. Sellel on määratu suur tähtsus meie riikliku ja majandusliku elu arenemisele.

Teine tähtsaim tööala kaitseliidus on riigikait-

seline kasvatus — oma liikmeile ja rahvale sõjalise kasvatusandmine.

Kaasaja lahing nõuab igalt võitlejalt kõrget moraali ja valmisolekut elu ohverdamiseks oma rahva ja isamaa eest. Teisest küljest, uued relvad ning tehnilised võitlusvahendid ja uued võitlusviisid teevad väljaõppe raskemaks ning nõuavad kõrget väljaõppe taset. Seda kasvatuslikku tööd ja väljaõpet, mis kujuneks kodanikule harjumuseks, ei suudeta teostada lühikese teenistussajaga kaitseväes. Aastase teenistussajaga jõuab veel kodanikule õpetada sõjalisi oskusi, teda ümber kasvatada aga mitte. Kasvatus nõuab mitmeaastast kava-kindlat tööd, kus kodanikule sisendatakse need ideed ja omadused, mis tal aitab võita raskusi. Kui antiikses Greekas ja Roomas kodanikest vägi täitis edukalt riigikaitse ülesandeid, siis oli see mitmeaastase kasvatusviili. „Magus on surra isamaa eest“ — nõnda õpetas Rooma rahva mõte. Kui Sparta ema kuulis, et ta poeg on võitluses langenud, oli esimene asi, kuulata järele, kas haav oli rinnas või seljas. Surm ei pannud värisema antiikaja kodanikku. Veel tänapäeval ei peeta Jaapanis isamaa eest lahingus langenud poja surmapäeva leinavaid pidupäevaks. Kaasajal on kaitseväge sama demokraatlik kui vanal ajal. Kas ei peaks ka riigikaitse — kodaniku kasvatamises — võtma eeskujuna antiikajast.

Ajalooliselt meie ei või eestlasele heita ette ta mannetust ja tõrkumist riigikaitsetegevuses. Muistse iseseisvusaegade võitluste kirjeldustes meie ei leia jälgi, mis laseks teha eestlasele etteheiteid arguses ja loiduses. Maakaitseks ettevõetavatele sõjakäikudele astuti välja oma vanemate kutsel ühel meelel ja võideldi vaprast. Sama kangelaslikku ja vaprat võitlemist leiame ka vabadussõjas. Nii on eestlane iseloomult hea sõdur. Siiski, aastasadade jooksul võõra valitsuse all elamine ja vastutahtmist võõra rahva huvides sõjaväeteenistusest osavõtmine on paljudele meie kodanikele sõjalise õppuse ja relva kandmise, kui mitte vastikuks, siis ka mitte armsaks teinud. Ka osa meie intelligentsemate kodanike juures tuleb veel ette, kus tööd kaitseviisid nähakse isiklike mõnude piiramisena ja taktikalists väljaõppusist võetakse osa mitte heameelel. Kuigi rahva mõtlemisviisis on sündinud pööre riigikaitse küsimuses, pole see pööre veel täieline ega ole haaranud ka kõiki kihte. Kasvatus nõuab sihikindlat tööd.

Kui meil tuleb riigikaitseks astuda välja, siis nõuab see kogu rahvalt võidutahet, üksmeelt, ühist jõupingutust, ohvrimeelsust ja enese üle valitsemist. Kardan siiski, et eestlane on liialt individualistlik, et kõik need omadused täiel määral esineksid. Peame palju arendama rahvustunnet, isamaa-armastust ja riiklikku kohusetunnet — need kõrged moraalsed omadused, seotud kindla distsipliini ja riikliku korraga, liidavad rahva ja annavad tugevuse. Rahvuslik iseteadvus seob üksikud isikud rahvaks, annab talle sisu, välimuse, loob rahva hinge. Rahvustunde kaudu saavad rahva rõõmud ja mured üksikute liikmete omaks, ta võimaldab inimesele tõusta kõrgemale oma egoistlikust minast ja

Ilmumas kapten Irve elulugu

Tänuväärse nähtusena tuleb märkida, et viimaseil aastail on intensiivsemalt hakatud koostama ja välja andma meie väeosade ajalugusid. Kuid seejuures on kuidagiviisi kõrvale jäänud üksikute võitlejate tegevuse uurimine ning meie sõjakangelaste elutöö laiematele hulkadele tutvustamine. Ometi teame seda suurt tähtsust, mis on üksikisikuil lahingus juhina ja eestvõitlejana.

Nüüd on rahvaraamatuna ilmumas major P. Villemilt koostatud kapten Irve elulugu. Kapten Irve nimi on meile üldiselt tuntud, sest ei saa rääkida vabadussõja kangelasist, ilma et ei võtaks suhu A. Irve nime. Paljud meist tundsid kapten Irve isiklikult, ent see tundmine oli siiski pinnapealne. Meile jäi nagu katte taha Irve sisemine hingeelu ning tundeilm, ja eriti see, kuidas ühest lihtsast maapoisist kujunes haruldase tahtejõu ja enesevalitsemisega sõjamees ja väe-

juht. Ilmuv raamat tõmbab sellelt loori, kuna teatavasti raamatus on avaldatud rikkalikult väljavõtteid kapten Irve päevikuist, milliseisse Irv on märkinud võltsimatult oma töökspidamisi, üleelamisi ja tegevusi. Ka avaldatakse rohkesti väljavõtteid Irve kirjadest koduseile ja tuttavatele. Selle tõttu on meil võimalik kõige otsesemast allikast õppida tundma kapten Irve isikut.

Kuna rahvuskangelaste elulugude lugemine süvendab isamaalist tunnet — millel õieti põhinebki meie riigi julgeolek ja rahva vabadus ja mille najal on kasvanud võimsaks ning püsib kindlasti koos ka meie kaitseliit — siis kapten Irve eluloo lugemine ja ka selle muretsemine oma jõululauale raamatu-aasta puhul on igale kaitseliitlasele enam kui õigustatud. Pealegi on väljaandja hinna suhtes tulnud ettetellijale vastu suurimal määral.

kanda ohvreid rahva kasuks. Isamaa-armastus ühendab inimesi, teeb isamaa rõõmud kõikide omaks. Ta võimaldab ületada enesesäilitamise instinkti ja sunnib kodanikku enese maad ja rahvast kaitsma. Riiklik kohusetunne kutsub kodanikke täitma seadusi ja oma riiklike kohustusi mitte karistuse kartusel, vaid kaine arusaamise sunnil, välise surveta.

Need on rahva moraalsed omadused, mis on tarvilised kodanike liitmisel riigiks ja riigikaitse organisatsiooni loomiseks. Nende omaduste arendamine täiuseni nõuab tööd mitte ainult sõnaga vaid teoga. Kui on kodanikke-kaitseliitlasi, kes on ümbruskonnale eeskujuks kohusetäitmisega ja on valmis riigikaitseks välja astuma, kes austab ja teistes äratab rahva meele, keele, traditsioonide, kommete ja kultuuri austamist, siis tungib rahvustunne, isamaa-armastus ja riiklik kohusetunne laiematesse hulkadesse ja saab tugevaks organiseeritud jõuks. See on teine tähtsaim kaitseliidu tegevus ja ülesanne, mis peab seisma eesmärgina meie silmade ees.

Kolmas tähtsaim kaitseliidu tegevusala on — oma liikmete sõjaline ettevalmistus.

Riigikaitse tegevuses on tähtsaimad tegurid: elavjõudude arv, juhtimisoskus ja väljaõppe väärtus, teisest küljest relvastuse ja tehnilise varustuse arv ja väärtus. Kuigi elavjõudude arvuline suurus oleneb rahva arvust ja relvastuse ning tehnilise varustuse arv rahva majanduslikust jõukusest, ometi oleneb kaitsejõudude juhtimisoskus ja väljaõppe kõrgus rahva- ja kaitseväge juhtidest ja rahvast endast. Väljaõppe taset võib tõsta rahvas omal soovil ja seega vaenlase arvulise ülekaalu tähtsust vähendada. „Kõrge väljaõppe peab osutama meie reservidena . . . Meie üks mees peab suutma seista vastu ka kümnele vaenlasele.“ Neid ütlusi kuuleme tihti kaitsejõudude juhtidelt ja neid peame võtma väga tõsiselt. Puudub kriteerium, millega sõjalise väljaõppe kõrgust võiks mõõta, millega mõõta — kui

kaua kodanik hoiab alal aastase teenistusega omandatud taktikalise tegutsemise ja relva käsitamise oskuse ning laskeosavuse. Kui kaua hoiab noorem juht, reservohvitser või allohvitser eraelus alal juhtimisoskuse ja juhtimise ning iseloomu. Reservväelased ei tohi unustada oma kaitsevaelisi oskusi ja muutuda rahulikeks kodanikeks, kel kuskil minevikus on seljataga kaitsevæeteenistus. Nende kohta ütleb Gerna: „Luua atakeeriv kolonn ainult sõduritest-rahulikkudest kodanikkudest on niisama imelik, kui formeerida klooster munkadega eluröömsast husaari rügemendist.“ Kui kaitseliit suudab oma liikmeis säilitada ja täiendada sõjalisi oskusi ja laskeosavust, siis asendab ta osalt reservväelaste õppuse, ja riigikaitseks väljaastumise korral on meil kõrge väljaõppega kaitsejõud.

Esijoonel peame pidama silmas reservohvitseride ja -allohvitseride oskuste säilitamist ja täiendamist. Kodanike massiline ettevalmistus riigikaitseks ja väikeste kaardrite pidamine rahu ajal loob olukorra, et suurem osa (¾) ohvitseride koosseisu tuleb reservist. Sõja ajal see vahekord veelgi suureneb. Enne maailmasõda oli Prantsuse ohvitseride kaader 33.000, Vene armees 50.000. Sõja ajal tõusis Prantsusmaal ohvitseride arv 200.000-ni, Venemaal 300.000-ni. Ka tuleviku sõjas juhib reservohvitser rühma, kompaniid, ka pataljoni — nad asendavad tuleliinil kutselise ohvitseri. Kui maailmasõjas reservohvitseril oli puudulisi professionaalseid oskusi, siis nüüd neid kõrvaldades, antakse reservohvitserile rahu ajal soliidsem ettevalmistus. Raskem aga kui reservohvitseri ettevalmistamine on nende varem omandatud oskuste säilitamine ja juhitimise ning iseloomu kasvatamine. Reservohvitser on lahingu juht, seepärast tema tõsine kool on taktikalises tegevuses rühma ja kompanii juhtimine, sellega peab käima kaasa määrustike tundmine, sõjakirjanduse jälgimine ja populaarsete sõjateaduslike referaatide kuulamine. Viimased hoiavad reservohvitseri kursis sõjaasjanduse ja

mõtteviisi arenemisega. Sellest mõttekäigust selgub, et reservohvitser peaks seisma kaitseliidus ja rivijuhhi kohal. Jätan vastuse võlgu kui palju on kaitseliidus pealikutel kohtadel reservohvitseri. Täheandan siiski, et pealikul kaitseliidu tegevuses oma üksuse juhtimiseks ja üksuse elu korraldamiseks kulub aega, meie vanematel reservohvitseridel, nende kurtmise järgi, puudub selleks aeg. Siiski asja tähtsuse pärast peaks selleks aega jätkuma.

Sama, mis on nõutav reservohvitseri kohta, et nad sõja korral seisaksid oma ülesande kõrgusel, on nõutav ka reservallohvitseri kohta. Ja kaitseliidu tähtsaim ülesanne on — tõmmata endi ridadesse reservallohvitseri — kus neil on võimalus endi oskusi säilitada ja täiendada.

Nüüd väljaõppe alad. Siin on esikohal lahinguline (taktikaline) ettevalmistus ja laskmine. Lahinguline ettevalmistus on kui „i“ tähele pea, millel pole „i“-d. Ilma lahingulise ettevalmistuseta pole kodukaitsja ette valmistatud riigi kaitseks. Et sõja tehnikaga iga päevaga areneb ikka rohkem ja rohkem, siis riigikaitsja ettevalmistuse alal ka kaitseliidus peab väärika koha omama võitlus tehniliste vägede (tankide, tankettide, lennuväe, motomeh. osade jne.) vastu. Lahingulise ettevalmistuse alal peame veel märkima sisekaitse ülesannete täitmine — võitlus siserindel. Riigikaitses väljaastumise korral peame võtma kaitse alla sõjaliselt ja rahvamajanduslikult tähtsad ehitused ja asutused. See on vanemate kaitseliitlaste sisekaitsemeeste ülesanne. Saades aegsasti sellekohase ettevalmistuse, suudavad nad selle ülesande täita.

Teine tähtsaim ala on — laskeosavuse aren-

damine. Laskeosavusel pole ainuüksi see tähtsus, et ta võimaldab tabada osavasti märki, vaid ta kasvatab ka iseloomu ja enesedistsipliini. Laskmine kasvatab vaimu ja keha, tõstab tahte jõudu ja arendab rahulikkust. Kui kaitseliidus on 10.000 klassilaskurit (iga kolmas kaitseliitlane on klassilaskur) ja 1000 täpsuskütti, siis see eeldab veel suuremat lasketaseme tõusu. Järgmine samm edasi — arendada need 10.000 meest osavateks lahingulaskureiks ja kütid — osavaiks snipeeriks.

Loetelles veel ratsa-, suurtükiväe-, raskekuulip-, side-, gaasikaitse-, suusk-ratturite- ja mereüksuste tegevusi ning operatiiviseloomega töid, saame pildi kaitseliidu riigikaitses tööst. Esimese kümne aasta jooksul on see töö olnud suuremas määras organiseerimine, ning selle kõrval väljaõppe tegevus. Nüüd tundub, et organiseerimistöö on mööda ja seetõttu väljaõppe alal jätkub rohkem tööjõudu ning energiat, mille tõttu ka väljaõppe väärtus peaks tõusma.

Sõjasõnumid ja pilved poliitilises taevases tuletavad meele riigikaitses valmisoleku vajadust, nad kutsuvad meid veel kindlamini organiseeruma, hoidma ühte ja valmistuma ette Eesti kaitseks. Ükski kulutatud töötund, kulutatud energia pole siin liigne.

„Kaitse Kodu!“ oma esimese kümne aasta elus on lahkesti ruumi lubanud meie riigikaitses küsimustele. Ta veergudel on valgustamist leidnud mitmekesised kaitseliidu ellu puutuvad küsimused. Teise aastakümne sisse astudes „Kaitse Kodu!“ tahab jätkata sama rada, olles eestvõitleja meie riikliku julgeoleku mõtte selgitamisel, rahva kasvatamisel ja ettevalmistamisel Eesti kaitseks.

S. a. detsembrikuu algul ilmub Kapten Irve Soomusronglaste Seltsi väljaandel major P. Villemilt koostatud

Kapten Anton Irve elulugu

üle 250-lhk. (12 × 18 sm kaustas) raamatuna, milles on üle 30 lehekülje piltillustratsioone; kaaneilustus (kahevärviline) on Riigi Kunsttööstuskoolilt.

Raamatu sisukord: I. Põlvnemine. II. Lapsepõlv ja kooliaastad. III. A. Irve kooliõpetajana. IV. A. Irve sõdurina ja põllumehe. V. A. Irve Maailmasõjas: 1) Esimene sõja-aasta. 2) Nädalapäevad vaenlase seljatas. 3) Dubissa ja Narevi kallastel. 4) 1916. aastal. 5) Viimased kuud tsaari teenistuses. 6) Pärast Vene veebruarirevolutsiooni. 7) A. Irve püüe Eesti rahvusväkke. VI. A. Irve 1. Eesti polgus ja saksa okupatsiooni ajal. VII. A. Irve Vabadussõjas: 1) Valga komandandina. 2) Esimesed lahingud soomusrongil nr. 1. 3) Tapa mahajätmine. Lehtse lahing. 4) Pealetungi algus. 5) Tapa, Tamsalu, Rakke. 6) Voldi, Tartu, Elva. 7) Kapten Irve asub soomusrongide üldjuhi kohale. 8) Viiepäevane sõjaretk Irboskasse. 9) Soomusrongide divisjoni formeerimine. 10) Petseri, Mõniste. 11) Mõningaid lisajooni kapten Irvest. VIII. Kapten Irve langemine. IX. Kapten Irve mälestuse jäädvustamisest.

Soodustatud hinnad ettetellimisel:

- a) Kes tasub tellitud raamatute eest 25. oktoobriks s. a., saab raamatud hinnaga à Kr. 1.—;
- b) kes saadab raamatute peale ettetellimise 25. oktoobriks s. a., tingimusel, et tasub raamatute hinna nende kättesaamisel, saab raamatud hinnaga à Kr. 1.30.

Väeosa ülemate ja riigiasutuste juhatajate kaudu saadetud tellimiste arve (à Kr. 1.30 raamat) võib tasuda kahe kuu jooksul pärast raamatute kättesaamist.

- d) Hiljem on raamatu hinnaks à Kr. 1.75. Ettetellimised adresseerida:

Kapten Irve Sr.-Selts, Ohv. keskkogu kasiino, Tallinn.

Raamatute tellimishind tuleb tasuda posti jooksvale arvele nr. 533 P. Villemi nimele. Jooksva arve sissmaksutähe lõigendile tuleb selgesti-loetavalt kirjutada tellija aadress. Ettetelliijaile saadetakse raamat kätte väljaandja kulul.

Kapten Irve Soomusronglaste Seltsi juhatus.

Per aspera ad astra

«KAITSE KODU!» SÜND JA NOORUSPÄEVADE VÕITLUSED

V. Neggo

„Kaitse Kodu!“ 10-aastase ilmumise puhul iseseisva ajakirjana tehti mulle ta toimetuse poolt austavaks ülesandeks kirjeldada kaasaegsena „Kaitse Kodu!“ asutamislugu ja ta esimeste aastate võitlusi oma olemasolu eest, kuni lõpliku võidu saavutamiseni. Püüan seda teha alljärgnevais ridades nii kokkuvõtlikult kui suudan ja nii täpselt kui seda võimaldab minu mälu ning mõningad säilinud materjaalid neist aegadest.

Vajadus kaitseliidu häälekandja järgi.

Juba varsti pärast kaitseliidu uuestisündi 1924. a. detsembris hakkas see kiiresti suureks, mitmekümnetuhandeliseks kasvanud organisatsioon tundma tungivat vajadust oma häälekandja järgi. Kogu kaitseliidu tegevuses tundus nagu puuduks veel midagi, milleta pole mõeldav ta tegevikus — puudus nagu ühendav lüli üksikute kaitseliidu osade, üksikute kaitseliitlaste vahel isekeskis, puudus nagu tihedam kontakt kaitseliidu ja seltskonna vahel.

Peagi oli kaitseliidu peastaabile selge, et selleks ühendavaks lüliks võib olla kõige paremini just oma häälekandja. Ning nii asutigi selle rajamisele.

„Kaitseliitlane“.

Esialgu ei julgetud mõelda veel oma iseseisva häälekandja rajamisele ning otsiti väljapääsuteed selles, et rakendada mõnd juba ilmuvat perioodilist väljaannet oma nõuete teenistusse.

Oli loomulik, et siin kõigepealt pilk pidi langema vanema relvavenna — kaitseväe — häälekandjale „Sõdur“ile“. Astuti läbirääkimisesse ning peagi oli kaup koos. „Sõdur“i toimetuse reserveeris lahkesti mõned leheküljed kaitseliidule, mis iseseisva toimetaja

— noore kirjaniku J. Järve — juhtimisel hakkasid 1925. a. kevadest alates ilmuma „Kaitseliitlane“ nime all „Sõdur“i sabana. Seega oli meelihäiriv küsimus esialgu nagu lahendatud.

„Sõdur“i saba ei rahulda enam.

Ent mitte kauaks ei suutnud loodud olukord pakkuda rahuldust kaitseliidule, sest nõuded oma häälekandja vastu tõusid päev-päevalt. Oli ju kaitseliit tol ajal alles täies organiseerimishoos, millal nõudsid selgitamist ja igakülgset valgestamist õige hulk põhjapanevaid ja kaugeleulatavaid küsimusi. Sellele lisandus veel kaitseliidu peastaabis tekkinud veendumus, et kaitseliidu organiseerimisel on vaja korraldada alatiselt tegutsevat ja elavat propagandat nii oma liikmete hulgas kui ka väljaspool kaitseliitu. Viimaks oli veel selge, et kaitseliidu üheks suurimaks ülesandeks on ka isamaaliste ideede levitamine, rahvustunde kasvatamine ja eesti kodanikus iseseisvuse ning vabaduse aadete süvendamine.

Kõigi nende ülesannete teostamisele tuli paratamatult rakendada ka oma

häälekandja. Kuid loodud olukorras polnud see võimalik, kuna „Sõdur“ ka oma parima tahtmise juures ei suutnud kaitseliidule anda selle nõuetele vastavat osa oma ruumist.

Tuli otsida uut lahendusteed.

„Kaitse Kodu!“ sünd.

Kaitseliidu peastaabis kergib päevakorrale oma iseseisva ajakirja loomise küsimus. Kaitseliidu ülem kol. J. Roska (nüüd kindr. J. Orasmaa) on selle idee energilisimaks propageerijaks. Asi näib

V. NEGGO,
„Kaitse Kodu!“ esimene vastutav toimetaja

P. OLAK,
„Kaitse Kodu!“ esimene tegevtoimetaja

olevat selge ning tuleks muudkui asuda selle teostamisele.

Ent ei puudu ka kahtlejaid, kes ennustavad iseseisva ajakirja väljaandmise puhul fiaskot, selle peatset majanduslikku kokkuvarisemist. Paljud eitavad ka selle vajadust üldse. Antagu „Sõdur“ile“ rikkalikkude toetust, laiendatagu selle kaust kahekordseks ning asi olekski korras. Seesugusel küsimuse lahendamisel oleks isegi, selle mõtte pooldajate arvates, veel see paremus, et kaitse- ja kaitseväge sulaks rohkem ühte, et kaitse- ja kaitseväge loeksid ka neid sõjatehnilisi artikleid, mis on määratud kaitsevägele, mis tuleks ka neile suureks kasuks jne.

Kuid viimaks nihkus asi siiski edasi, kui ka malle juhataste enamus asus seisukohale, et kaitse- ja kaitseväge ei saa enam läbi ilma oma iseseisva häälekandjata, milleks andis erilist tõuget veel „Sõdur“i“ sabas ilmuv „Kaitse Kodu“ liiga nigel sisu ja ilme.

Nii oligi siis see küsimus viimaks otsustatud positiivses suunas.

Küllaltki peamurdmist andis viimaks veel sobiva nime leidmine. Kaaluti üht ja kaaluti teist, kuid ükski ei suutnud kõiki rahuldada.

Kõne all oli ka juba mitmel korral „Kaitse Kodu“, kuid sellel nimel puudus nagu ikkagi midagi ning see

jäeti seepärast korduvalt kõrvale. Siis aga tuli kord kellelgi pähe lisada neile sõnadele veel hüüumärk (!), ning nüüd korraga oli neist sõnust kujunenud võimas, igahüütu haarav käsklus, vägevaim loosung, mis pidi kaasa kiskuma iga oma enese kodu nii väga armastajat ja ihkajat eestlast, ning nõnda jäigi asutatava ajakirja nimeks:

„Kaitse Kodu!“

Esimese numbrini.

Kuid oli veel küllalt lahendada küsimusi ja kanda muresid kuni võis ilmuda päevavalgele esimene „Kaitse Kodu!“ number. Oli vaja toimetust, talitust, lahendada majanduslikke küsimusi, luua ajakirjale vääriline ilme.

Aga ka neist küsimusist saadi pikapeale üle. Ajakirja vastutav toimetamine pandi minule, kaitse- ja kaitseväge peastaabi II (propaganda) osakonna tolaegsele pealikule; tegevtoimetajaks võideti seltskonnas ja ajakirjanike peres üldist lugupidamist omav Eesti Ajakirjanikkude Liidu tolaegne esimees Paul Olak (praegu „Estonia“ teatri direktor); talituse ülesanded võttis endale Tallinna Eesti Kirjastus-ühisus, kus „Kaitse Kodu!“ hakati trükkima ning praegugi trükitakse võrdlemisi soodsatel tingimustel ning kelle ärijuht, liiga vara manalasse varisenud dir. Friedrich Uibopuu, tulise kaitse- ja kaitseväge asja majandusliku külje lahendamisel nii nõu kui ka jõuga aitas igati kaasa, mille eest talle olgu siinkohal veel kord hüütud järele kogu kaitse- ja kaitseväge südamlik tänu ja lugupidamine. Rõõmustava üllatusena tuleb märkida veel a/s. „Eesti Paberi“ suurejoonelist kingitust — anda aasta lõpuni „Kaitse Kodu“le!“ vajaminev kogu paber hoopis tasuta ja ka edaspidi teha seda soodustatud hinnaga. Viimaks valmis veel tunnustatud kunstniku Peet Areni vaimutööna võimas kaanelustus ja rida vinjette, ning nüüd võis asuda juba ajakirja esimese numbrini koostamisele. See ilmus 18.000-des eksemplaris.

14. oktoobril 1925. aastal,

ning levitati proovinumbriks üle maa nii suure innuga, et „Kaitse Kodu!“ arhiivis ei leidu sellest enam ühtki vaba eksemplari.

„Kaitse Kodu!“ kaust ja hind.

„Kaitse Kodu!“ pidi ilmuma kaks korda kuus 24-leheküljelises kaustas, millest maksimum 6 lehekülge võis olla pilte.

Hinnaks määrati talle 600 marka (Kr. 6.—) aastas, üksiknumber — 25 marka (25 senti). See võrd-

lemisi madal hind pidi igapähele võimaldama „Kaitse Kodu!“ tellimise, sest tähtis oli ajakirja suur levik, mis oma korda võis muutuda „Kaitse Kodu!“le“ majanduslikult kasulikuks.

„Kaitse Kodu!“ siht ja ülesanded.

Oma sihtidest ja ülesannetest kõneleb „Kaitse Kodu!“ esimene number nõnda:

„„Kaitse Kodu!“ tahab olla vahemeheks kaitseliidu ja rahva kõige laiemate kihtide vahel, levitada ja süvendada riikliku iseseisvuse ideed, arendada noorsoos rahvuslikku enesetunnet, valgustada kaitseliidu töö tähtsust ja mõtet, halvata riigivastast kihutustööd, selgitada riigikaitseesse puutuvaid küsimusi.“ „Kaitse Kodu!“ tahab olla abiks ideaali saavutamisel, et „kogu rahvas on läbi tungitud kaitseliidu mõttest,“ et „kogu rahvas on ühinenud kaitseliiduks oma maa ja oma vabaduse nimel.“

Täiesti suured ja õilsad sihid ning ülesanded, mille teostamisele end rakendas „Kaitse Kodu!“

Hoogus algus.

„Kaitse Kodu!“ võeti alguses nii kaitseliitlaste kui ka seltskonna poolt väga soojalt vastu, millest annab tunnistust 1925. a. kahe ja poole esimese ilmumiskuu jooksul antud üle 1000-de kindla tellimise. Ka üksiknumbrite levik oli suurem eeldatavast. Tublisti anti „Kaitse Kodu!“le“ ka kuulutusi, mis võimaldas vähendada paratamatut puudujääki.

See soe suhtumine „Kaitse Kodu!“sse“ andis toimetusele julguse astuda üle ettenähtud kaustaraamide ja ka enda poolt pakkuda lugejale rohkem kui oli lubatud. 1925. a. ilmunud 6-e esimese numbri kaust pidi olema 144 lehekülge, tegelikult aga kujunes see 256-leheküljeliseks, s. o. peaaegu kaks korda suuremaks kavatatavast. Hoolimata sellest puudujääk (ca Kr. 1.200.—) ei ületanud palju ettenähtud puudujääki.

Nõnda astuti siis heade lootustega uude, 1926. aastasse.

Olgu, muide, veel tähendatud, et „Kaitse Kodu!“ juba pärast kolmandat numbrit muutis oma alalise kaanepildi, mis seni kujutas muistset eesti sõjaväelast kilbi ja mõõgaga. Ka uus kaanepilt, mis ülemises osas tõi alaliselt kolm sõjaväelast kaitseliidu lehivate lip-pudega peos, alumises osas aga võimaldas iga kord uue kliše paigutamise, valmistati kunstnik Peet A reni poolt. Selle muudatusega taheti ajakirja välist ilmet mitmekesistada, mis osutus ka tõepoolest lugejaskonnale vastuvõetavamaks.

Algab nurin.

Nii soojalt kui „Kaitse Kodu!“ alguses ka vastu ei võetud, algas uue aasta kevadel teatud ringkonnis tema vastu siiski tugev nurin.

Algab asi kaitseliidu pealikutekogus, kus Tartu ja Tallinna malevate esindajad võtavad noore „Kaitse Kodu!“ senise tegevuse terava kriitika alla, millele hakkasid sekundeerima Tallinna maleva esindajad ja veel mõnedki teised. Peamise etteheitekena tuuakse ette

„Kaitse Kodu!“ esimene kaas

kaitseliidu õppeala liig vähest käsitamist. Kuid leidis ka hulk muid etteheiteid. Nii kritiseeriti näit. ka piltide paigutust, olevat liiga palju kogupilte jne.; naljad ja karikatuurid ei olevat küllalt sobivad, ilukirjandust olevat liiga palju jne.

Neist etteheidetest oli osalt tõesti põhjendatud õppealasse puutuv osa. Ent see ei olnud sedavõrd toimetuse, kui rohkem olude, süü. Kaitseliidu peastaabi õppeosakonnal puudus nimelt tol ajal kauemat aega vastav juht, ning kui see viimaks leiti major H. Freibergi (nüüd kol. ja meie sõjav. esindaja Poolas) isikus, ei suutnud ta alguses töökoormatuse tõttu osakonnas kuigi palju oma jõust pühendada „Kaitse Kodu!“le“. Malevate tegelased aga alguses ei võtnud vaevaks läkitada toimetusele vastavat materjaali. Oli ju ka neil kaitseliidu esimesil organiseerimisaastail palju muud tööd. Mis puutub muusse etteheidetesse, siis olid need aga otsitud ega pidanud paika.

Asi lõppis küll seekord sellega, et rõhuv enamus jäi vastutavalt toimetajalt antud seletusega rahule, kuid meelepaha algidud olid ikkagi pandud idanema ning peagi pidid need kandma veel hoopis ootamatut ja „Kaitse Kodu!“ olemasolule ohtlikku vilja.

P. Olak lahkub tegev-toimetaja kohalt.

Esimeseks hoobiks noorele ajakirjale oli ta senise tegevtoimetaja P. Olaki lahkumine toimetusest 30. aprillil 1926. a.

P. Olak, kellel, nagu juba mainitud eespool, oli väga hea nimi ajakirjanike peres ja kes omas seltskonna täielise lugupidamise, ei suutnud taluda tema aadressil ettetoodud põhjendamatu etteheiteid ning pikema välismatka ettevõtmise ettekäändel ütles ta kindlalt ja lõplikult jumalaga „Kaitse Kodu!“.

Tema suurt ja väärtuslikku tööd „Kaitse Kodu!“ esimeste elupäevade juhtimisel hindab vastutav toimetaja „Kaitse Kodu!“ nr. 8, 30. IV 26. järgmiste sõnadega:

„Igaüks, kes teab, mis ühele noorele ajakirjale tähendavad ta esimesed elukuud, missuguste ootamatuste ja raskustega, missuguse umbusu ja missuguste kahtlemistega sel ajajärgul tuleb võidelda, ei saa vääriliselt hindamata jätta meie noore ajakirja esimese tegevtoimetaja tööd.“ „Lubatagu mulle, kui hra P. Olaki lähemale kaastöölisele, sel puhul talle „Kaitse Kodu!“ toimetuse nimel avaldada tänu ja sügavaimat lugupidamist selle eest, et ta oma kindla käe ja sihikindla tööga meie kaitseliidu ajakirja on juhtinud selle sünnitamise valupäevist alates kuni tänase päevani.“

Ning tõepoolest oli ju ka küllalt põhjust teda nii soojalt tänada, sest 1926. a. nelja esimese kuu kestes oli kindlasti tellijate arv mõnepoolseist nurisemisist hoolimata aasta algusega võrreldes kasvanud juba kahekordseks (üle 2000) ning ka üksiknumbrite müük avaldas märgatavat tõusu!

„Kaitse Kodu!“ uueks tegevtoimetajaks hakkab 1. maist 1926. a. alates noor kirjanik **J u h a n J a i k** (praegu raamatu-aasta peasekretär).

Riigikogu ja riigivanema hävitavad otsused.

Nurin, mis 1926. a. kevadel oli „Kaitse Kodu!“ vastu kerkinud kaitseliidu juhtivate tegelaste hulgas, oli kandunud ka väljaspoole kaitseliitu ning ulatanud isegi vabariigi valitsusse ja riigikogusse.

Viimane, 1926/1927. aasta eelarvet vastu võttes, kinnitas küll sel korral veel „Sõdur“i eelarve, kuid seejuures esines sooviavaldusega, et „Sõdur“iga, majandusliku kokkuhoiu mõttes, saaks ühendatud „Kaitse Kodu!“. Seejuures kõneldi isegi kuni 5.000.000-sendilistest puudujääkidest mõlema ajakirja peale kokku! Samuti ka vabariigi valitsus omakord kinnitas samal ajal küll veel „Kaitse Kodu!“ järgneva aasta eelarve, kuid tolleaegne riigivanem, hra **J a a n T e e m a n t**, nõudis seejuures õige kategooriliselt „Kaitse Kodu!“ ühendamist „Sõdur“iga.

Väideti, et eriti „Kaitse Kodu!“ ähvardab nii majanduslik kui ka vaimne pankrott — ta ei suutvat hankida küllaldaselt huvitavat materjaali, tal ei leiduvat ka küllalt lugejaid, sest senised kogemused olvt ilmselt näidanud, et Eestis ükski ajakiri kaua püsida ei suuda jne., pealegi olevat „Sõdur“ kaitseliitlasile väga kohane lugemismaterjaal, mispärast olvat kõigiti otstarbekohane mõlemad liita ning selle summaga üldist juuremaksu vähendada.

Tõepoolest hävitavad otsused! Näis, nagu oleks praegu alles sündinud laps tõepoolest pühendatud varajasele surmale.

See äärmiselt ebasoodus olukord ei paranenud ka uue riigikogu kokkuastumisega sama aasta suvel. Kohe esimesil koosolekuil esineti uues riigikogus vabariigi valitsusele küsimusega, miks see ei ole pannud tähele eelmise riigikogu sooviavaldust „Sõdur“i ja „Kaitse Kodu!“ ühendamise asjus, miks neile on antud võimalus ikka alles lahus ilmuda, mispeale hra kaitseminister ei suutnud vastata muud, kui et ajakirjade ühendamist keset ilmutamisaaastat olevat võimatu läbi viia, ning et selle küsimuse kohta lõpliku seisukoha võtab vab. valitsus alles sama aasta lõpul.

Oma iseseisvust kaitsma.

„Kaitse Kodu!“ esimesel aastapäeval, millal ta uuesti muudab oma väljamine ilme, võttes kaane ülemise osa — kolm sõjaväelast kaitseliidu lippudega — asemele uue — kaitseliidu kotkas, kirjeldab vastutav toimetaja tekkinud olukorda (K. K.! nr. 20, 15. X 26) ja konstateerib, et ajakirjade ühendamise küsimus pole „veel ammugi maha maetud“, vaid „püsib praegu alles nii „Kaitse Kodu!“ kui ka „Sõdur“ile“ Damoklese mõõgana päevakorral neile mõlemaile iseseisva ilmumise lõppu kuulutades.

Edasi näitab ta, et „Kaitse Kodu!“ on majanduslikult täiesti suuteline jõudma välja olukorrani — ilmuda ilma juuremaksuta, kui aga kaitseliidu pere ise on valmis oma häälekandjast küllaldaselt lugu pidama ja teda lugema.

„Aga,“ jätkab ta, „võib-olla on selleks (ühteliitumiseks) ideelisi põhjusi olemas, mis on seevõrd kaaluvad, et nendega arvestades tuleb asuda „Kaitse Kodu!“ iseseisvuse likvideerimisele, eriti seesuguseid, mis laseksid ta ühendamist „Sõdur“iga teatud paremusena paista.“

Kuid ka selles küsimuses jõuab ta tulemusele, et selleks puudub igasugune alus. „Kummalgi kõnesoleval ajakirjal on välja kujunenud täiesti omapärane ilme,“ konstateerib ta, „kummalgi neist on sootuks oma lugejasringkond. „Sõdur“it“, kui ikka rohkem ja rohkem puhtsõjatehniliseks ja -teaduslikuks kujunevat ajakirja, loeb peaaegu ainult nii tegevteenistuses kui ka reservis olev ohvitserkond, kelle hulka kuuluvad mõistagi ka mõned kaitseliidu pealikud, ja osa ülejateenijaist, kuna lihtsõdurile ta sisu kipub tihti muutuma liig raskeks; „Kaitse Kodu!“ aga seisab rahva, eriti rohkearvulise kaitseliitlaspere, teenistuses, pakub tihti ka lihtsõdurile huvitavamat lugemismaterjaali kui seda suudab enam-vähem puhtteaduslikul alusel ilmuv „Sõdur“.

„Nõnda siis,“ jätkab ta, „ei ole ka ideelisi põhjusi olemas, mis sunniksid „Kaitse Kodu!“ „Sõdur“iga“ ühendama, teiste sõnadega, ideeliselt oleks nende ühendamine võimalik ainult ses mõttes, et kumbki neist jääks iseseisva lehena püsima ja nende ühendamine seisaks ainuüksi ühtekõitmisel, s. t.

„Sõdur“ lugejaile saadetakse koju ka „Kaitse Kodu!“ ja ümberpöördukt.“

Majanduslikult oleks aga seesugune toiming, mädgib ta edasi, väga kahjulik, kuna see suurendaks kulusid, andes seejuures õige vähe lisatulusid. Tellimisraha tõstmine 10 kuni 12 kroonini ei aitaks ka midagi, kuna tellimishinna tõstmisega langeks jällegi otsekohe tellijate arv.

See kaunis loogiliselt ja asjalikult põhjendatud artikkel sundis nii mõnegi teisitimõtleja ümberorienteeruma.

Revidendid pooldavad edasiilmumist.

Et saada kõigiti erapooletut otsust „Kaitse Kodu!“ olukorra ja sellele rajatud tulevikuväljavaadete kohta, palus toimetuse kaitseleidu revisjonikomisjoni korraldada põhjalik „Kaitse Kodu!“ revideerimine. See toimus 1. kuni 20. oktoobrini 1926. a. ning selle tulemuseks oli, et revisjonikomisjon ei leidnud mingit, ei majanduslikku ega ideelist, põhjust kahe ajakirja ühendamiseks. Seniste reaalsete andmete põhjal revisjonikomisjon koostas järgneva aasta eelarve, mis oli viidud tasakaalu puudujäägita ning pidi olema täiesti teostatav.

Edasi konstateerib aga revisjonikomisjon veel, et „seesugune rohkearvuline ja seesuguste tähtsate ülesannetega organisatsioon, nagu seda on kaitseleid, ei saa olla ilma iseseisva häälekandjata, (ja selleta) väärihiliselt täita oma ülesandeid, ega rahuldada oma liikmete nõudeid, vaid et tal peaks olema ilmtingimata iseseisev häälekandja, ka siis, kui selle väljaandmine oleks seotud teatud otsekohese ainelise kahjuga. (Minu sõrendus. V. N.) Ta ilmumise kaudne tulu tasuks selle mitmekülgsest.“

Terve see revisjoniakt ühes vastavate lisatabelitega avaldati „Kaitse Kodu!“s“ nr. 22, 1926. a.

„Kaitse Kodu!“ ankeet.

Et sundida, lõpuks, vaikima ka neid, kes nägelesid „Kaitse Kodu!“ sisu kallal, ning et saada teada oma lugejaskonna enamuse arvamis ühe või teise küsimuse kohta, otsustas toimetuse korraldada „Kaitse Kodu!“ lugejate vahel vastava ankeedi.

Vastuseid saabus hea hulgake. Nende kokkuvõte ilmus aasta viimases numbris (nr. 25, 1926) ja andis väga huvitavaid tulemusi:

Küsimusele — kas peate tarviliseks iseseisvat häälekandjat, või pooldate ühendamist „Sõdur“iga? — vastasid iseseisva ajakirja ilmumist pooldavalt — 89%, ühendamist „Sõdur“iga“ pooldasid — 6% ja 5% jätsid selle küsimuse vastamata.

Sisusse puutuva küsimuse vastused avaldasid aga, et „Kaitse Kodu!“ toimetuse oli täiesti õieti tabanud oma lugejaskonna maitset.

Ankeedi tulemused avaldati „Kaitse Kodu!“s“ nr. 25, 1926. a.

„Kaitse Kodu!“ kaas kl. embleemi kujundiga

Käsikäes „Sõdur“i“ toimetusega oma saatust kindlustamas.

Kuna kaitseminister, vastavalt riigikogule suvel antud lubadusele, aasta lõpul vabariigi valitsusele pidi esitama põhjendatud seisukohad „Kaitse Kodu!“ ja „Sõdur“i“ ühendamise asjus, siis astus „Kaitse Kodu!“ toimetuse „Sõdur“i“ toimetusega kontakti ja töötas sellega ühiselt välja majandusliku ülevaate mõlema ajakirja ühendamise puhuks ning seadis selle kõrvuti maksva (lahus ilmumise) olukorraga.

Seejuures selgusid järgmised nii mõnelegi asja pealiskaudselt tundjale üllatavad asjaolud: „Sõdur“ andis 1. jaan. kuni 1. juulini 1926. a. puudujääki ca Kr. 9.960.—, „Kaitse Kodu!“ — ca Kr. 2.600.—, kokku ca Kr. 12.560.—, ühendatud ajakirjana aga oleksid nad annud puudujääki sama aja kohta ca Kr. 19.410.— kuni Kr. 22.110.—, kusjuures senine lehtede tellimise aastahind Kr. 6.— oleks pidanud tõusma ühendamise puhul Kr. 10.— kuni Kr. 12.—ni. Oli ilmne, et ühendamise võis tuua ainuüksi vaid majanduslikku kahju.

Vastav materjal ilmus „Kaitse Kodu!“s“ nr. 25, 1926. a.

Damoklese mõök pistetakse tuppe.

Detsembris 1926. a. esitasid „Sõdur“i“ vastutav toimetaja kol.-lt. A. Traksmann (praegu II diiviisi ülem kol. A. Traksmann) ja „Kaitse Kodu!“ vastutav toimetaja koos väljatöötatud faktilise materjali kaitseministrile. Sellele lisati juure vahepeal üksmeelselt iseseisva „Kaitse Kodu!“ pooldajaiks hakanud kaitseleidu vanematekogu, keskkjuhatuse, pealikutekogu ja propagandajaoskondade esindajate koosoleku vastavad otsused ja seisukohad.

Selle sammu tulemuseks oli, et vabariigi valitsus lõplikult loobus „Kaitse Kodu!“ ja „Sõduri“ ühendamise mõttest ja tänase päevani pole võetud seda küsimust enam päevakorrale.

Damoklese mõök oli heidetud jäävalt kolikambriisse ja rõõmsal meelel võis „Kaitse Kodu!“ toimetuse järgneval aastal (1927) asuda uuesti töösse.

„Hakkapeliita“ külastamine.

Aprillis 1927. a. komandeeriti „Kaitse Kodu!“ vastutav toimetaja Soome, tutvuma sealse kaitseleidu hää-

lekandja „Hakkapeliitta“ toimetamis- ja väljaandmis- tööga. Nädala aja kestes tutvus ta põhjalikult naabermaa ajakirja juures tehtava töö ja levitamisevõttega. Selleks oli ka küllalt põhjust, kuna „Hakkapeliitat“ trükiti umbes 60.000-des eksemplaris ja ta oli Soomes üheks loetavaimaks ajakirjaks üldse. Peab mainima, et „Hakkapeliitta“ toimetuse arvates olid selle ajakirja suure leviku peapõhjusteks ta igapäevane ilmumine, ta perekonnalehele vastav, huvitav ja loetav sisu ja värviline kaas, mille illustratsioonid muudeti iga numbriga.

Välismaalt tagasi tulles püüdis vastutav toimetaja Soomes saadud kogemusi ka „Kaitse Kodu!“ väljaandmisel ära kasutada, mis lehele tuli kahtlematult ka tuluks, mida eriti avaldas lehe majandusliku külje edaspidine järjekindel tervenemine.

Uueks tegevtoimetajaks Ev. Jalak.

20. septembril 1927. a. toimus uuesti tegevtoimetajate vahetus. Senine tegevtoimetaja kirjanik J. Jaik, soovides pühenduda täieliselt kirjanikutööle, lahkus „Kaitse Kodu!“ toimetusest ning asendati noore, kuid väga enesekindla, ning juba õpilasena endale ajakirjanikuna hea nime loonud Evald Jalak'aga, keda üldiselt tunti Evald Viskeli varjunime all.

Töö lehe juures areneb hoogsalt edasi ja selle tulemusena avaldab „Kaitse Kodu!“ numbrist numbrisse ikka suuremaid edumärke.

Talituse ümberkorraldamine.

1927. a. sügisest saadik astub „Kaitse Kodu!“ teenistusse selle talitusjuhina ja majandusliku asjaajajana majandusteadlane hra Richard Jukk. Kuni 1927. a. lõpuni jääb talitus veel Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse juure, kuid uue aasta (1928) algusega tuuakse see kaitseleidi peastaapi ajakirja toimetuse juure, kuna ikka suuremaks kasvav ajakirja levik ning veel mõningad muud asjaolud lasevad seda paista otsustavalt edaspidi.

Sest ajast peale tänase päevani tegutseb „Kaitse Kodu!“ talitus hra R. Jukki asjalikul juhtimisel väga heade tagajärgedega ning temale võlgneb „Kaitse Kodu!“ selle eest soojemat tänu.

Tõusuteel.

Osava reklaami (loteriid aastatellijate vahel, preemiad tellimiste kogujaile, kalender kõigile lugejaile jne.) ja lehe sisu väärtuslikumaks ning välimuse kaunimaks muutmise teel kasvab vahetpidamatult „Kaitse Kodu!“ menu lugejaskonnas ning 1928. a. lõpul võib teda juba nimetada üheks loetavaimaks ajakirjaks Eestis.

1928. a. algusest peale ilmub ajakiri iga numbriga muutuva värvilise kaanepildiga, mille autoriks on peamiselt noor ühe käega (vasakuga) kunstnik E. Salu.

Kindlate tellijate arv tõuseb sel aastal juba ca 2600 peale, üksiknumbrite müük suureneb vahetpidamatult. Ka kuulutuste arv on suur.

Leht hakkab andma ülejääki.

Lehe leviku suurenemisega paraneb ka ta majanduslik olukord. Kui 1925. a. 2½ kuu tegevus lõpeb ca Kr. 1200-lise ja 1926. a. ca Kr. 7650-lise puudujäägiga, siis 1927. a. juba näitab puudujääki vaid veel ca Kr. 950.—, kusjuures osutus võimalikuks luua alus tagavarakapitalile, mille arvele kirjutati Kr. 1487.50, s. o. palju rohkem kui tuli märkida puudujäägina.

1928. a. lõpeb veel paremini. Esimest korda avaldab „Kaitse Kodu!“ aastabilanss ülejääki, ja nimelt Kr. 1519.90, mis kirjutati eelmisel aastal loodud tagavarakapitalile lisaks.

„Kaitse Kodu!“ oli majanduslikult jõudnud välja sellele tasemele, kuhu teda oli soovitud tõsta. See andis julgust tulevikutööks.

„Kaitse Kodu!“ nädalaleheks.

1928. a. head tulemused andsid „Kaitse Kodu!“ väljaandjale julguse muuta ajakiri 1929. a. algusest alates nädalaleheks, kusjuures tellimise aastahind jäeti endiseks (Kr. 6.—) ning üksiknumbri hind vähendati 25 sendilt 20 sendini. Üksiknumbrite kausta tuli sel puhul küll vähendada, kuid aasta lehekülgede koguarv, mis 1926. a. oli olnud 1176 (lubatud 576-e lehek. asemel), 1927. a. — 990 (576-e asemel), 1928. a. — 1154 (576-e asemel), pidi nädalaleheks muutmise järele tõusma vähimalt 1300—1500-ni.

Et see samm leviku mõttes andis häid tulemusi, näitab 1929. a. alul kujunev tellijate arvu tõus üle 3000-de. Nii kõrgel ei olnud see veel kunagi varem olnud. Seda asjaolu tuleb märkida veel eriliselt seepärast, et 1929. a. alates peaaegu kõigis malevais hakkasid ilmuma oma malevate teatajad, millesse kontsentreeriti kõik kaitselehtlasi puutuv puhtametlik materjal, millest vabanes nüüd lõplikult „Kaitse Kodu!“. Kardeti nimelt, et malevate teatajate ilmumise hõõrdumine osutub konkurentsiks „Kaitse Kodu!“le, et kaitselehtlane, kes tellib oma maleva teataja ja sellele kulutab raha, jätab nüüd „Kaitse Kodu!“ tellimata.

See kartus osutus aga ilmaaegseks, sest „Kaitse Kodu!“ vabanes hoopis kuivast puhtametlikust materjalist võis nüüd endale võtta täielise perekonnalehe ilme, missugune asjaolu tuli suureks kasuks ta levikule, ning oodatud tellimiste arvu kahane- mise asemel järgnes tellimiste arvu tugev tõus!

Erinumbrid.

„Kaitse Kodu!“ populaarseks muutmise põhjuste hulgas ei saa jätta mainimata suure hulga hästi sisustatud erinumbrite (peaaegu juba albumite), ilmumist.

Nende hulgast tuleksid kuni 1929. a. alguseni tõsta eriti esile:

1. Kaitseliidupäeva erinumber 19. VI. 26 — 76 lhk.
2. Kaitseliidupäeva erinumber 15. VI. 27 — 116 lhk.
3. Kodukaitse jõuluerinumber 20. XII. 27 — 86 lhk.
4. Eesti vabariigi 10. aastap. juubelinumber 24. II. 28 — 188 lhk., mis hoolimata ta suurearvulisest tiraažist osteti viimseni ära 18 (loe kaheksateistkümne) tunni kestes pärast ta ilmumist.
5. Kaitseliidupäeva erinumber 15. VI. 28 — 140 lhk.
6. Laulupeo erinumber 30. VI. 28 — 100 lhk.
7. Riigivanem J. Tõnissoni Rootsi kuninga külastamise erinumber 15. IX. 28 — 64 lhk.
8. Vabadussõja alguse 10. aastap. erinumber 24. XI. 28 — 76 lhk.
9. Jõulunumber 24. XII. 28 — 64 lhk.

Toimetuse vahetus.

Juba 1928. a. alates tuli „Kaitse Kodu!“ senisel vastutaval toimetajal end rakendada peamiselt kaitseliidu noorsoo-organisatsiooni loomise ettevalmistustöödele, mis päev-päevalt kasvasid üha suuremaks. Seetõttu ei saanud ta end enam küllaldaselt pühendada „Kaitse Kodu!“le, mida ka õieti enam polnud nii väga vajagi, kuna esiteks „Kaitse Kodu!“ visa võitluse ajajärk oma olemasolemise eest oli jõudnud lõpule ning teiseks ta nädalaleheks muutumise tagajärjel tuli kõrvalametina tegevtoimetaja ametit pidaja isiku asemele nii-kui-nii võtta ametisse alatiselt kohal viibiv ja oma jõude ainuüksi „Kaitse Kodu!“le pühendav tööjõud, mis omakorda vabastas vastutava toimetaja alatiselt toimetustöödel tegelikult kaasatöötamise vajadusest.

Kõigil neil kaalutusil võeti 10. veebruaril 1929. a. „Kaitse Kodu!“ toimetuses ette põhjalik muudatus: senine tegevtoimetaja E. v. J a l a k, kelle peamiseks tööväljaks oli olnud „Päevalehe“ toimetuse, siirdus hoopis sinna ja asendati ajakirjaniku L e o n h a r d S õ e r d i g a ning minu, kui vastutava toimetaja, asemele astus samal päeval kaitseliidu peastaabi ülem kol.-ltn. J a a n M a i d e.

Rootsi kuninga erinumber.

Kuid siiski veel kord tuli mul end rakendada täie jõuga „Kaitse Kodu!“ teenistusse. See oli Rootsi kuninga G u s t a v V külaskäiguga ühenduses väljaantava erinumbri puhul.

Kuna esialgse kava järgi Gustav V pidi külastama ka Narva ja selle ümbruskonnas asetsevaid Kaarel XII ja Peeter Suure vahel keenud kuulsate võitluste lahingvälju, siis läkitati mind juba aegsasti Narva, uuri- ma sealset rootsiaegset arhiivi ja rikkalikku arhiiv- raamatukogu huvitavate tolle aja kohta käivate ajalooliste andmete hankimiseks. Ligi nädal aega tegin seal uurimistöid, hankisin igasuguseid huvitavaid andmeid ja tegin ülesvõtteid vanadest rootsiaegsetest pil-

tidest ja haruldastest dokumentidest erinumbri- le klišeede valmistamiseks.

Kuigi hiljemini selgus, et Gustav V-dal jääb Narva külastamata, kasutati siiski minu poolt kogutud materjaal peaaegu täieliselt erinumbri koostamisel ära. Ning peab vaidlematult konstateerima, et see 158-leheküljeline erinumber, mis kol.-ltn. J. Maide osaval juhtimisel valmistati ette suure hoolega ja eriliselt hästi õnnestus, kujutab endast nii-ütelda „Kaitse Kodu!“ hiilgenumbri, nõnda et ta tõesti oli küllalt vääriline nahkköites annetamiseks Rootsi kuningale Gustav V ta külaskäigu puhul Eestis.

*

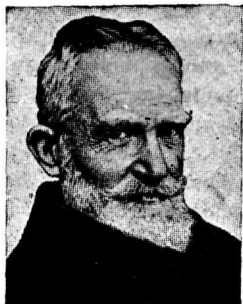
Sellega lõpeb minu „Kaitse Kodu!“ga seoses töötamise ajajärk ja ma siirdusin uutele tööaladele. Tahaksin siiski siinkohal konstateerida, et see minu „Kaitse Kodu!“-ajajärk mulle jääb alatiselt üheks minu kaunimaks mälestuseks, hoolimata kõigist neist võitlustest, kibedusist, väljapääsu otsimisest ja isegi ahastusist, mis ta tõi endaga kaasa, või ehk just nende pärast, kuna neist pikapeale ikkagi saadi üle ning ma oma tegevuse selle ajakirja juures võisin lõpetada rahuldustundega, et „Kaitse Kodu!“ lõppude-lõpuks jäi — võitjaks, oli käinud oma teed „*per aspera ad astra*“, kelle, väljajõudnuna kindlale majanduslikule positsioonile ja üldise poolehoiu osalisena, võisin anda üle oma järglastele selles töös.

Nüüd on „Kaitse Kodu!“ juba 10 aastat vana. Ilma temata ei kujuta endale enam keegi ette kaitseliidu laiaulatuslikku ja meie riigi julgeolekule äärmiselt tähtsat ning väärtuslikku tegevust. „Kaitse Kodu!“ on muutunud lahutamatuks liikmeks kaitseliidu keha küljes. Ta tulevik on kindel ja püsiv. Selleks saavutuseks soovin südamest õnne tervele ta tööperele, ta lugejaskonnale ning talle endale. Püsigu ta kaitseliidu lahutamatu liikmena veel kaua, kaua! Külvaku ta meie rahva hingesse endiselt isamaa-armastuse tuld ja tahet seista müürina oma kodukolde kaitsmisel! Olgu ta alati selleks tõeliseks, haaravaks ja võimsaks hüüdeks ja käskluseks —

„Kaitse Kodu!“

*

Kinnitades siinkohal oma heameelt selle üle, et tohtisin olla „Kaitse Kodu!“le ta nooruspäevade esimeste ekslevate ja komberdavate sammude juhtijaks ta kindlale jalale astumiseni, ta teekonnal — *per aspera ad astra*, lubatagu mul ühtlasi avaldada kõige südamlikumat tänu kõigile minu endisile kaastöölisile, kes ustavalt seisid minu kõrval võitluste tuhinna, eriti aga kaitseliidu ülemale kindral J. O r a s m a a l e ja tollaegsele staabiülemale kol. J. M a i d e l e, kes alati suure innu ja armastusega suhtusid „Kaitse Kodu!“ raskete päevade probleemide positiivses suunas lahendamisele, meile lakkamatult meie töös oma nõu ja jõuga olid väärtuslikuks abiks ja toeks.

NOBELI LAUREAATE

Anatole France: Kuningatar Hanejala praekóók (1 kõites)

Luigi Pirandello: Kadunud Maitia Pascal (1 kõites)

Wladyslaw St. Reymont: Tootatud maa (1 kõites)

Sigrid Undset: Kristiina Lauritsatütar (3 kõites)

John Galsworthy: Forsyte'ide saaga (3 kõites)

Grazia Deledda: Kõrkjad tuules (1 kõites)

George B. Shaw: Püha Johanna (1 kõites)

Thomas Mann: Buddenbrookid (2 kõites)

Knut Hamsun: Maa õnnistus (1 kõites)

Sinclair Lewis: Babbitt (1 kõites)

10
AUTORIT

15
KOITES

R A A M A T U A A S T A

puhul laseb K.Ü. „Loodus“ selle sarja müügil ennekuulmata odava hinnaga: umbes 0,5 s. lk.

Esimesed teosed („Babbitt“, „Kuningatar Hanejala praekóók“, „Kadunud M. Pascal“, Kristiina Lauritsatütar“ I osa) ilmuvad oktoobris.

Terve sari ilmub käesol. aastal.

kapitaalseim väljaanne, „Nobeli laureaate“, trükitakse paksul halfapab., kaaned hõbed. kart.

Raamatud saadetakse eeltelliijale kätte ilmumise järjekorras, kusjuures teelikud (posti- või pagasi-) saatkulud jäävad tellija kanda.

K.Ü. „LOODUS“, posti jooksev arve 2055.

H I N N A D E E L T E L L I J A I L E

SULARAHAS:

25. oktoobrini 30 krooni

25. novembrini. . . . 33 krooni

25. jaanuarini 36 krooni

25. veebruarini 42 krooni

Pärast raamatuaasta lõppu 50 krooni

JÄRELMAKSUGA:

36 krooni – 6% osas:

25. oktoobril 10 krooni

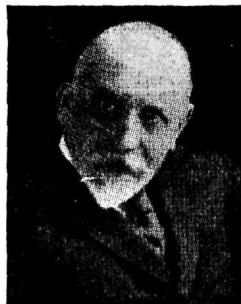
25. nov., 25. det. . . . à 5 krooni

25. jaan., 25. veebr. . . . à 8 krooni

Tellimisi järelmaksuga võetakse vastu

1. jaanuarini 1936.

KÕIK TEOSSED ILMUVA KÄRPIMATA TÕLKES!

SUURTEST SUUREMAKS

Kirjutanud endine (a. 1926.—1927.) „Kaitse Kodu!“ tegevtoimetaja

JUHAN JAIK

Toimetaja JUHAN JAIK

Paari aasta eest Itaalias olles tuli mul elada üle väike, kuid siiski seisukorda kaunis täbaraks viia ähvardav vahejuhtumine.

Sõitsin Palermist Napoli sihis. Itaalia lõunateedel sõitvad kitsaste kupeedega vagunid olid sõitjaist tulvil. Kõik nad sõitsid Rooma — fašistide režiimi 10 aasta juubelinäitusele.

Kogu öö tuli ajada kaasreisijatega juttu, sest palavus ja kitsus vagunis ei annud võimalust mõelda unele. Tuli seletada oma Itaalia muljeid. Muidugi väga kena see maa kõik, palju huvitavat, iga samm ajalugu, muuseumid,

tulepurskemäed. . . Tuli ka seletada oma maast, et väike ta on, aga siiski niisugune kange maa, et võib olla uhke.

Kuid itaallased mõistsid vist ainult meie juuaajamise esimest osa, seda, mis puutus nende kodumaasse. Ning lõpuks üks küsis:

„Kas itaallased ei ole esimene rahvas maailmas?“

Kuigi olles põhjamaaliselt pisut pika mõtlemisega ja haavudes alles tükk aega pärast millegi alandava näkkuütlemist, siiski reageerisin sellele kohe kindla eiga. Selge, et jaatamisega oleksin asetanud end kes teab mis asjamehest mustasärklasest allapoole.

Kuid mu vastus alarmeeris kõik kuulajad.

„Kes siis, kui mitte itaallased?“

„Aga meie, eestlased! Meie oleme see „prima nazione della mondo“.“

„Kuidas? Teid on ju üksainus miljon.“

Seletasin, et kui võtta arvesse suurst, siis nemadki oma 40 miljoniga oleksid näiteks hiinlaste järel alles kümnendad ja et väärtus ei seisa kvantiteedis vaid kvaliteedis. Kuid veenda ei suutnud ma kedagi, küll aga muututi mu vastu lausa vaenlikuks. Sosistati politsei kätte andmisest jne. Kõike ainult seepärast, et ma ei tunnistanud itaallasi maailma esimeseks rahvaks, s. t. endast kõrgemal seisvaks. Kuid mustasärklased otsustasid mind veel proovida ja esitasid risküsimusi Mussolinist. Tunnistasin Mussolini suureks inimeseks, mis igal juhul on ka vastuvaidlematult tõsi, ja see päästis mu võimalikest sekeldusist.

Kartsin kõige selle juures üht küsimust, mida aga mu kaasreisijad ei taibanud esitada, ja nimelt, et milles seisab see eestlaste kõrge kvaliteet. Muidugi meie rahval pole tublidusest puudu, kuid kõike, mida võime arvata eneste vooruseks, leidub ka teistes maades, kuigi vast mitte nii üldiste nähtustena.

See lugu aga tuli mulle meele, kui meie laskurid Roomas oma lasketagajärgedega jätsid maha kõik suurrahvad, muude hulgas õige kau-

gele ka Itaalia enda, kes on küll sõdimisele maias, kuid püssilaskmises viimaseid. Mõtlesin, et kas neist Palermo fašistidest keegi mäletab seda jutuaajamist vagunis ja kas neile ei tule meele see minu ütlus, et eestlased just on need maailma kangemad. Igal juhul oleksin tahtnud, et need mehed oleksid seisnud mu ees ja siis mul oleks olnud kerge näidata, mis tähendab kvaliteet ja kvantiteet. Et vaadake — väike küll, aga suurtest suurem, pisike kui Taa- vet, aga tublidust rohkem kui kõigil maailma Koljatitel.

Aga eks need tagajärjed ju sellest ainult rääkisidki.

*

Need ajad on läinud, millal rahvastel olid võimalused suuremaks kasvamiseks. Mõndki ju sellelgi alal muutub, kui meil näib küll olevat asjatu unistada suuremast kui ainult senise suhtelise vahekorra säilitamisest. Nii praegu kui ka tulevasil aastatuhandel oleme ikka arviliselt väikerahvas teiste suuremate kõrval. Enese maksmapanekuks on ikka ainult üks tee — olla suuremaist suurem oma tubliduse poolt.

See on võimalik, mille tõenduseks võib olla ülalnimetatud näide sportlikultki alalt. Kuid spordi mõttes rahvaste tublidus tuleb igal aastal ümbermõotmisele. Tänavused rekordid kahvatuvad tuleva-aastaste ees.

Ühes lehes seisis neil päevil, et meil on tänavu 7 meest tõuganud kuuli üle 14 meetri ja et kui meil oleks sellane kaader olnud väljapanemiseks kümne aasta eest, milline ime oleks see siis olnud. See oleks kindlasti olnud ime, kuid mitte ka enam tänapäeval, kus imestatakse üle 17 m meest. Selles just kui kordub muistsete gladiaatorite traagika — täna oled kuulus, kuid homme võidetuna kuula, kuidas juubeldatakse teisele.

Kuid see ärgu põhjustagu spordi suhtes pessimismi. Oleme seni suutnud sel alal saavutada silmapaistva koha teiste rahvaste hulgas, siis ei peaks kujunema ka selle seisukoha kaitsmine meile üle jõu käivaks. Ainult see võiks olla selge, et sportlikud saavutused ei anna meile mingit püsi- v a t aukohta teiste hulgas. Selle saavutamiseks peaksime meie saavutama suurvõite ka püsivate väärtuste alal.

Muistsed greeklased austasid oma atleete, kuid need pole loonud sellele rahvale seda minevikku, mis pälvib sellele rahvale kogu maailma imetluse veel tänapäevalgi. Luuletajate, draamakirjanike, mõttetarkade ja kujurite loodud on see aupäistus muistse Hellase ümber, mille

sära on maksev veel tänapäevalgi sellele vana- de varemete, poliitiliste intriigide, riigipöore, näljaste eeslite ja vähese kirjaoskuse poolest silmapaistvale maale.

Ibsen on ammu surnud, kuid seisukohta, milleni ta tõstis oma rahva, ei kaota Norra rahvas kunagi. Kui nüüd aga itaallased on asunud vallutama Abessiiniat, siis neil on üheks tähtsaimaks oma teo õigustamise trumbiks käes — Abessiinia kultuuripuudus. Et etioobid on väsimatud, peaaegu viimse kui mees nälja- või janukunstnik, seda itaallased ei salga, kuid see ei loe.

Meie rahvas elab tugevasti kaasa spordile, kogu maa elab sellele kaasa. Sellel alal ei lähe meil vist ükski and kaduma ja silmapaistvail võimaldatakse näidata oma võimeid rahvusvahelises ulatuses. Samasugust kaasaelamist väärivad küll ka meie vaimse loomingu alad. Ka siin peaks sündima täieline selektsioon kogu rahvas ja samuti peaks olema hoolitsetud leiduvate andide väljaarendamise eest ja samuti peaksime oma vaimseid saavutusi tutvustama muule maailmale. Vaimsel alal on suurvõidud raskemalt saavutatavad kui spordi alal, kuid nad on ka püsivamad ja kaaluvamad. Sel alal omavad saavutused kindla väärtuse, mitte suhtelise.

Peaks rahvas lööma läbi teadmine, et iga kodanik ei pea elama kaasa mitte ükski riigi majanduslikule ja poliitilisele elule ja nende aladega seotud küsimustele, vaid samal või suuremalgi määral iga kodanik peaks olema teadlik ja kaasaelav ka üldrahvuslikes küsimustes. Eriti meie vaimse kultuuri alad vajavad hulkade poolt senisest suuremat osavõtmist ja kaasa- elamist, sest suur ehitus vajab suurt alusmüüri.

Kui meie vaatame tagasi nüüd oma raamatukultuuri 400-aastasele arenemisele, siis näeme sellel ainult suuri võite. Need on seda hinnatavamad, et nad on saavutatud kõigi raskeimategi olude kiuste. Selles kõiges väljendub meie rahva suur vaimujõud, meie teotahe ja meie julge usk endasse. Ometigi meie hoogsama arengu ajalugu on üpris lühike ning selle kestes, sellele uut jõudu lisades, ei peaks meil sellelgi alal olema võimatu saada suurtest suuremaks. Usun, et meie rahvas ei oma ükski terava silma ja kindla käe, vaid ka sügavusisse tungiva silma ja kujundada oskava käe. Ning ei jää tulemata ka meie vaimsed suursaavutused, kui meie rahvas püüab teadlikult selle poole ja loob olukordi selle võimaldamiseks.

Selleks loogu vajalist pinda käimas olev raamatu-aasta.

MEHELIKUST KIRJANDUSEST JA MEHELIKKUSEST ÜLDSE

*Kirjutanud endine (a. 1927—1929) «Kaitse Kodu!» tegevtoimetaja
EVALD JALAK*

Toimetaja E. JALAK

Mehe ja naise üheks iseloomulisemaks hingeliseks erinevuseks tuleb pidada nende kummagi suhtumist sõjasse ja mis sellega on ühenduses. Naine — s. t. kas praegune või tulevane ema, abikaasa või tütar — talle enamikus on sõda esmajoones hirmus sündmus, õnnetus, kus saavad surma tuhanded ja jälle tuhanded inimesed. See on ka arusaadav: ta on eluandja. Ja kõik need, kes lahinguis peaksid jätma oma elu paratamatuse protsendiks, on emade pojad, naiste tugeandvad mehed või vennad. Talle, naisele, on sõda seepärast mõistetavalt juba sisimalt vastuvõtmatu ja mõtegi sellest on öudne, võttev hinge valuliselt võpatama. Seda ema-, naisehinge võpatumist, sõja-vaenulisust tunneme meie, mehed, sadadest vestlustest sõja üle; kas või vähemalt oleme märganud oma kinoaaslanna hirmunud haardest — vaadates tõetruusid sõjafilme.

Meie, mehed, aga oleme juba sest ajast peale, kus suutsime esmakordselt ronida üle aia, sõjaga n.-ü. sugulased. See ei avaldu mitte üksnes poisikeste sõjamängudes — see on meie otse sisse sündinud. Ja cdasi oleme kasvanud üles, võiks ütelda, otse bioloogilises endmõistetavuses, et ükskord võib tulla aeg ja olukord, kus meil tuleb mitte üksnes kanda relvi, vaid ka nendega astuda väga-võimalikult elunõudvasse heitlusse. See on juba kord — labaselt üteldud — „meie sees“. Ja meie emade, õdede ja naiste hirmunud silmad sellaste juttude puhul liigutavadki meid sügavalt, kuid ühtlasi kuskile ajunurka kutsuvad esile hämmeldusküllukese: „Aga see on ju nii mõistetav algusest peale!.. See peab nii olema!..“

See on meheliku ja naiseliku hinge, mehelikkuse ja naiselikkuse iseloomulisemaid erinevusi.

*

Kuid kui ma siinkohal tahan veidi arutella „meheliku kirjanduse“, „meheliku kirjavara“ mõistet või „mehelikkusest kirjanduses“, siis mitte ainult sooliselt naiselikkuse vastandina ja vastandsõnana ega ka nii palju erinevusena kirjanduses sagedasti esinevast feministlikust pehmusest. Vaid erinevana sellest 1913.—1927. aastate ekspressionistlikust voolust nii kirjanduses kui ka ajakirjanduslikus käsitusviisis, kus peategelaseks oli karjuv, nõudlev ja revolteeriv noorur.

See noorur: ennesõjaaja mässav ja mässusurma ihkav tüüp, maailmasõjaaegse lootusetu alistuse tüüp, siis pärast-vabadussõjaaegne tuleviku-inimsuse nimel tühjamäratseva tüüp — see ülekrvitud noorur hüüdis ülekrvitud keeles ülekrvitud proteste, nõudmisi ja ideid, mille vorm ja vormuleering näisid seekord nii vajalistena ja mõjusatena. Olgu see siis kas määratsev-rahvuslikult või määratsev-internatsionalistlikult. See vajalikus saab selgeks alles nüüd: see pidi enda põletama — et sellest tuhandest nüüd võiks kasvada tõeline mees.

Sest mehelikkus ei tähenda üksnes erinevust naisest. Ei, erinevus mehe ja naise vahel on endmõistetav juba sünnilt ja soolt, nagu nägime eelpool. Mehelikkus, millest siin juttu, see on poisikesest mehestunud mehelikkus.

*

Mees või mehed, isegi kui nad oma ealt on veel noorurid või poisid, on saamas viimaste aastate iseloomustavamate kirjandusteoste kangelasteks. Ka meil, Eesti kirjanduses. Kuhu on jäänud Mait Metsanurga

käsi taeva poole tõstev, ülekiatunud appikarjetega „Kindrali poeg“? Eks ole selle asemele astunud kaaluv, järelemõtlik, tegutsev, mehelik Vello „Ümera jões“. Kuhu on kadunud „Vaeste patuste alevi“ sigatsev-revolteerivad Lüüned-Ridled-Vitjaginid või „Tuhkru hobuse“ Luuguste suguvõsa? Nad on annud maad Andruksonide loov-dünastiale...

Seda loetelu võiks venitada õige pikaks — eks?

Isegi ealt veel noorurid on saanud meesteks tänapäeva raamatute kaante vahel. Sest siin pole tegemist aastate-noorusega, vaid mehekssaamisega või meesolemisega. Nende raamatute stiil ei ole enam pateetiline, sentimentaalne ega ilutsev. Nad on asjalikud, on mehised, on mehe väljendusviis, ilma lüürilise rasvata, ilma mõtete mässuta, on tugevad, visad, treeneritud nagu poksija ihu.

Kuna hiljutine noorur püüdis mõjuda üleskistud tundega, üleskiskuva sõnaga, purustas olevikku, loodust ja isegi kosmost, et „vaimust luua uue maailma“, püüab praegune kirjandus haarata asju, sündmusi ja tundeid lühikese terava sõna ning pilguga. Sest mees ju arvestabki ainult selget ja reaalselt tegu ning asja! Ei otsita enam kättesaamatut, kauget, lõputut, vaid rahuldutakse tajutava ja tõelisega.

Nõndanimetatud „üldinimlik“ ja „sotsiaalne“, mil nooruri suus oli nii karjuv kõla, ei mõju enam kaebusena ja kaebena, vaid endmõistetavuse kirjeldusena.

Seda nähtust ei või nimetada desillusioniseerituseks, vaid rohkem antiillusionismiks: kõneleb mees, kes enam ei karju ega hädalda, vaid kes selgitab ja nendib — ja seeläbi saab ka ise selgeks ning kindlaks. Tõepoolest laseb ta nõndanimetatud vaimul kõnelda vähem kui tõikadel.

Nimetame mehestumise lisanäiteks veel sellegi rabava tõsiasja, et nii meil kui ka mujal mail on viimaste aastail armastatuimaks lugemismaterjaliks saanud just kunstilised elulookirjeldused (biograafiad või biograafilised romaanid) ja — seikluslood!

Nüüd aga olgu jälle tulnud tagasi algteemi, s. o. meheliikkuse iseloomulisema omaduse — nimetagem seda sõjateadlikkuse — juure.

Ega see sõjateadlikkus meis aga ka nii väga vanaealine olegi. Eks meil ole veel selgesti meeles ajad, millal nimetus „eestlane“ tähendas umbes sama, mis „frondilt eemale hoidja“...

Jah, tõsi küll, see oli siis, kui olime veel vaid meie olemasolust paratamatult sallitav „rahvakild“ hiiglariigis. Ja sel hiiglariigil olid oma huvid, meil oma. Hiiglariigi kontinentalofaagilised huvid ja sihid ei olnud meie huvid ega sihid. Veel rohkem: kui ta oleks õginud teisi riike-rahvaid, oleksime vist meiegi muu saagiga koos ära seeditud. Nii et mis huvi võiski meis areneda püüda truudeks tsaarisõdureiks! Polnud põhjust, oma nahk oli lähemal.

Seega siis meis see meheliikkuse iseloomulisemaid omadusi hakkaski aegamööda atrofeeruma. Eestlased

ähvardasid saada ja muutusidki sõjateadlikkuse suhtes feministlikuks rahvaks. Meil polnud sõjalaule, marsilaule, sõjajutte. Nende asemel vaid leelutused „kuldse ajal maha sööma istmisest“, siis veel — ja meheliikemaina! — karujahist ja ta poegade turule viimisest ning — lõppeks — „Türgi soldatite“ jutud-laulud Erserumist, Plevnast ja Osman-pašast. Aga need olid rohkem pilkelised, naljaks. — Ja see oligi kõik meie n.-ü. rahvalik jutu- ja lauluvara meie meheliikkusele annusena...

Tõsi — olid ju veel „Tasuja“ ning „Villu võitlused“. Aga kauged, muinasloolised, kurvalõpulised ja oma lootuses südantkahivad, seega alatoonis ikkagi naiselikult kurbilutsevad.

Samal ajal meie kirjandus mässas, purustas kosmost ja „ehitas vaimust“ uusi taevaid ja uusi maid, revolteerisid kirjanikud ühes kõigi teiste rahvaste kirjandustüüpidega.

See ei surnud meis meestes siiski mitte täieliselt, see sõjateadlikkus. See vaid uinus. Uinus vajadustes.

Kuni seda vajati. Vajati v a b a d u s s õ j a s! Siis see ärkas. Nagu Kalevipoeg pärast oma päris rumalalt pikki puhkusmagamisi.

Sest ajast peale see enam ei uinu. Meis, meestes, igapäevastes meestes, Eesti võimaliku rahvaväe rakkudes.

Kes aga ei jõudnud pidada sammu selle ärkamisega, oli meie kirjandus, kes veel aastaid pärast vabadussõda jagas kosmost, kisendas proteste, revolteeris koos oma kangelastega — nagu jutustatud eelpool.

Nüüd see juba mehestub. Asjalik ja teadlik, kohusetruu ning oma kohust ja paika teadev mees saab kirjandustüübiks.

Niisugust meest, meheliikku meest vajab Eesti.

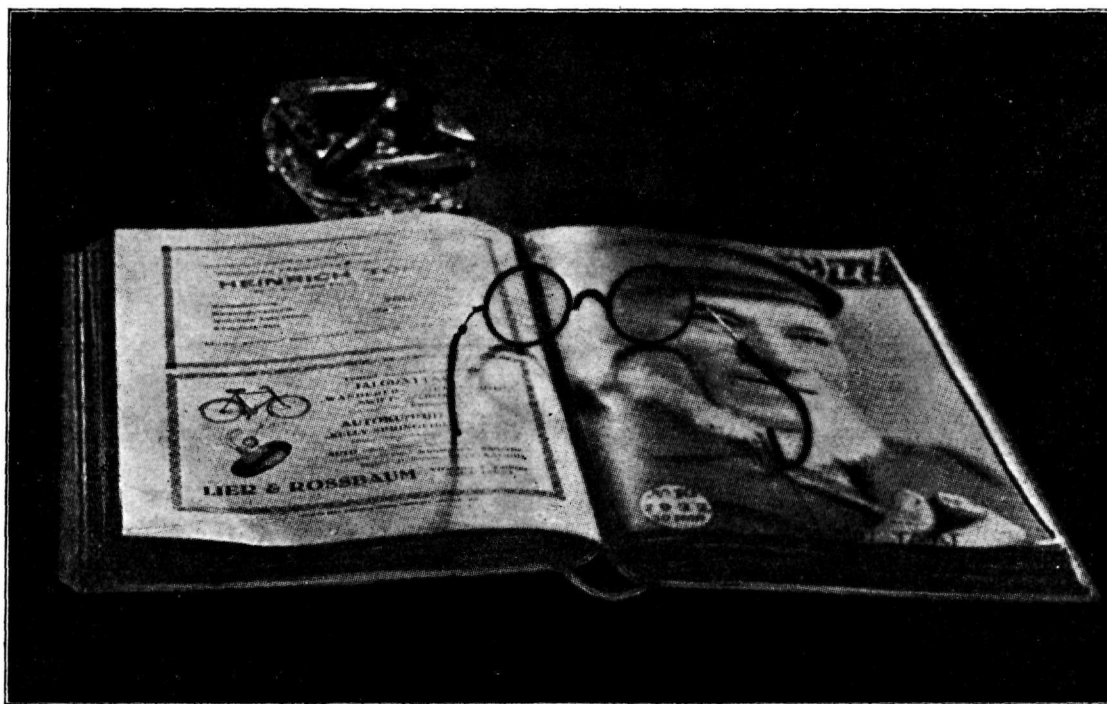
Niisugust meheliikku kirjandust vajab Eesti.

„Kaitse Kodu!“ juubel langeb kokku raamatu-aastaga. Raamatu-aasta puhul on Eesti kirjandusele püstitatud nii mõnedki nõudmised, seatud sihtjooni. Üheks neist oli, et kirjandus peab aitama kasvatada ja liita kõiki eestlasi ühiseks kodumaa-armastajaks rahvaks, andma talle indu, lootust ja tahet iseolemiseks ning enda iseolemise eest võitlemiseks. Iseloomustav oli raamatu-aasta üks sümbol-kujusidki: ühes käes mõõka, teises raamatut hoidev muinas-eesti sõdur.

Seega rõhutati siingi vaimu kõrval meheliikkuse esimest omadust — sõjateadlikkust.

Sellele arusaamisele teed valmistanud ja selle vaimu eest võidelnud on „Kaitse Kodu!“ täna juba 10 aastat. Seega kaua enne, kui see arusaamine ilmutas oma esimesi sümptome meie kirjanduses!

Seepärast: õnnitelles „Kaitse Kodu!“ ta tänase juubeli puhul, olen rõõmus, et ka minul oli omal ajal au ta toimetuses 1½ aastat seda ilusat, nüüd üldist tunustust leidnud, võitlust teha kaasa.

KÜMMME AASTAT „KAITSE KODU!“

Tänase numbriga tähistab „Kaitse Kodu!“ oma 10-aastast ilmumist iseseisva ajakirjana. Sel puhul lubatagu alljärgnevat heita kokkuvõtlik pilk tema senisesse olustikku, tegevusse ja töötulemustesse.

*

Igal sihikindlate ülesannebega organisatsioonil on oma tarbed, õigustused ja kohustused. Nende rakendamisel teatud aate teenistusse tekib selle organisatsiooni elu, tema kultuur. See kultuur tuleb luua, kasvatada ja säilitada. Selleks vajab organisatsioon oma trükisõna.

Omaaegne kaitseliit täitis oma esimesel eluaastal kõiki riigi reaaljõu kohuseid, võttis osa sõjategevusest, täitis politsei ning kohustusasutuste ülesandeid jne. Peaaegu iga loomisel olev riigi asutus tarvitab kaitseliidu abi. Pärast vabadussõja võidurikast lõppu oli kaitseliit olukordade sunnil asunud nagu puhkusele, jäädes vaid mõningate eluavalduste kaudu oma sihtide kohaselt veel tegevusele ja valvele. Tema, kes Eesti vabariigi rajamisel on olnud esikohal, ei tahtnud nüüd ega ka edaspidi panna käsi täiesti rüppe, vaid tahtis töötada ka edaspidi vabatahtlikul alusel, kasvatades riigile

ülesehitamistööks vajalisi te.veid ja arenenud kodanikke.

Nende mõtetega ja kaitseliidu taaselustamise nõuetega asutasid mõned kaitseliidu veteraanid Tallinnas sõjaväeringkonna k/l osakonna juures 1920. a. suvel oma häälekandja „Kaitseliitlane“. Seda ajakirja tuleb õigusega lugeda esimeseks kaitseliidu häälekandjaks. Ajakiri pidi ilmuma 2 korda kuus, seisma väljaspool igasugust parteipoliitikat ja käsitelma peamiselt k/l puutuvaid küsimusi. Asja hingeks oli k/l osakonna ülem V. Thomson. Esimene „Kaitseliitlane“ number trükiti Paides ja ta ilmus 10. juulil 1920. aastal.

Nõrk majanduslik alus, raskused tegevtoimetaja leidmiseks järgmisele numbrile ja tiraaži vähesus viisid ajakirja pärast esimese numbril ilmumist ostekohe raskustesse.

5. aug. 1920. a. ilmub küll veel „Kaitseliitlane“ nr. 2. Sisult on ta küll tihedam ja sihikindlam kui nr. 1, aga ta jäi ka viimseks.

Tema seljataga puudus tugi. Ehkki meie tolekkordsed olud mitmetigi vajasid nii kaitseliitu kui ka

„Kaitseliitlast“, oli üldine meeleolu, veel enam aga parteipoliitiline konjunktuur, tema vastu.

„Kaitseliitlase“ elujõuliseks järeletulijaks saab alles muutunud olukorras „Kaitse Kodu!“, mille esimene number ilmus 14. okt. 1925. a.

*

1924. a. lõppkuudes, kaitseliidu taasorganiseerimise ajastul, kerkis koos vabatahtlike kodukaitse plaanikindla teostamise esimeste sammudega kohe päevakorrale jälle oma häälekandja küsimus. Kuna aga erakorraliste aegade tõttu rippumatut mõttekandjat omiette välja anda polnud võimalik, oldi sunnitud esialgselt leppima teise teega. Peeti läbirääkimisi meie kaitseväge häälekandja ja ainukese eesti sõjaasjandusliku ajakirjaga „Sõduri“, kui võrd seda oleks võimalik osaliselt rakendada kaitseliidu selgitustöö teenimisele. Teadaandega 21. dets. 1924. a. nõustubki „Sõduri“ toimetuse andma igas oma numbris võimaluste kohaselt ruumi kaitseliitu käsitlevatele artiklitele ja teadaandele. Veel enam vastu tulles eraldatakse 1925. a. aprillikuus iga „Sõduri“ numbris 4—8 lehekülge kaitseliidu poolt toimetatavale osale — „Kaitseliitlane“. Seda osa asub toimetama ajakirjanik J. Järv.

„Kaitseliitlane“ ilmus 1925. a. aprillikuust kuni juulikuu lõpuni läbi 17 „Sõduri“ numbri (nr. nr. 13—29). Kuna see tekitas „Sõdurile“ tunduva majanduslikke kulusid, loodetud tellijate vajaline juurekasv kait-

Kaitseliitlane.

Ilmub kaks korda kuus.

Hind 1 mark — Toimetus ja talitus: Tallinnas Pikk tänn. nr. 42.
Toimetaja kõnetonid — kella 1—3 päeval. Talitus avatud kella 9—3 p.l.
Koolituste hind ühel weerul 2 mkr. milim.

Nr. 1. 10. juulil 1920 a. 1. aastakäik.

T. Kahe aasta eest alustas Kaitse Liit oma tegevust põranda aluse organisatsioonina, astus aga kohe aktiivsele riigi ülesehitamise tööle, kui sellest olukorras võimulise lagunemisel võimalus avanes

Omalt esimesel eluaastal täitis Kaitse Liit kõigi riigi real jõe kohal, seletuste esavõttes, politsei ning kohtuajutuste ülesandeid täites, j. n. e. Pea iga loomisel olev riigi ajutus tarvitas Kaitse Liidu abi.

Nüüd kus riigis teised vastavad ajutused täielikult tööle asunud ja riigi vababuse võitlus lõppenud, on Kaitse Liit tegelikult puhtsõjasele ajunud, oma sihtide kohaselt veel tegevusele ja valvetele jäädes.

Et Kaitse Liit igajaguised kohused pidi täitma, mis tema tegevuse mitmekesisest ja keerulisest tegi, ei saanud paljud tema sihtidest ja ülesannetest aru, ta nii tihti ei tahtnudgi ainult isiklike kahude orjad Kaitse Liidu olemise ja ülesannete täitmisest teada, sest neile oli tema tähtsusest ja toormaks.

Arusaamatuste lahendamiseks ja arusaadamiseks on hädasti tarvilik rahvale

ära seletada, mis teda ifta ja ifta sunniti Kaitse Liidu teenistuses küll sunniti, kui ta tekkis mõtma, seletuste kohaselt osavõtta, turjategijaid ja väejuhtivaid püüdma, igajaguist vahel teenistust pidama ja veel äralugemata arv teisi ülesandeid täitma.

Ühtlasi on tarvis ära näidata ja selgustele jõuda, mis meil ka tulevikus Kaitse Liitu Wabariigile tarvis saab olema. Siinamale ilmunud üksteisele põhi vastu käivad küsitelised teated Kaitse Liidu tegevusest ja ülesannetest poliitiliste rühmade häälekandjates, on seda arusaamatust ainult juhtendanud.

Oma ajakirja järele tundus Kaitse Liidus tarvis juba faumata aega, kuid tegelik elu ei annud selle täidewõimiseks tava mahti. Kaitse Liit sejab erapooletul alusel, sellega saab tema ajakiri ka täiesti erapooletul alusel seisma ning Kaitse Liidu ja tema poolt elu tutsitud alustate tegevust, mineviku, olemise ja tuleviku-sihte ja ülesandeid selgitama.

Gesti Wabariigi rajamisel esimesel kohal olnud, ei tohi Kaitse Liit ka nüüd ja edaspidi täiesti käsi rüppe panes oota-

seliidu arvel asja uuduse tõttu aga ei teostunud, soovis „Sõduri“ toimetuse, et kaitseliit edaspidi ajakirja väljaandmiskulud kannaks võrdse. Et kaitseliidu majanduslik olukord seda tol ajal ei võimaldanud ja sellane häälekandja koos väljaandmine ka eesmärkide taotelemise seisukohast kaitseliidule kõige soodsam polnud, lõpetati „Kaitseliitlase“ osa ilmumine „Sõduris“ ja asuti oma ajakirja väljaandmise mõtte teostamisele. See ülesanne nähti ette peastaabi juures ellukutsumisel oleva propagandaosakonna ühe ülesandena.

1. augustil 1925. a. asutati kaitseliidu peastaabi juure organisatsioonilise selgitustöö korraldajana propagandaosakond, pealik Viktor Negro juhtimisel. Kui kõige hädavajalisemad esialgsed organisatsioonilised küsimused ja töö alused olid lahenedud, asuti südidusega häälekandja-küsimuse juure.

Igal ajakirjal on kandvaimaks fundamendiks ja ta elujõulise tuleviku pandiks: õige ja tabav eesmärk; asja- ja ajakohane sisu; ilmeka nimi ja välimus; asjalik toimetamine, levitamine ja majandamine, hinnalt võimalikult laialdastele hulkadele kättesaadavaks tegemine ning tugev majanduslik alus. Neid küsimusi sõeluti propagandaosakonnas, kaitseliidu juhtivates organides ja asjale kasulikes ringes nii pealinnas kui ka provintsis.

11. septembril 1925. a. kinnitas kaitseliidu keskujuhatus üksmeelselt kaitseliidu iseseisva häälekandja põhialused ja otsustas hakata andma välja oma, esialgu 2 korda kuus ilmuvat 24-leheküljelist, ajakirja. Eesmärgiks seatakse alati valmisoleku virgutamine, rahva enesetunde kasvatamine ja isamaalsuse aate süvendamine. Ajakirja hüüdnaks olgu mitte ainult „Kaitseliitlane“, vaid „vaba kodanik iseseisvas Eestis“. Need sihtjooned peavad elustama ja nende alaliseks meeletuletajaks olgu ajakirja nimi „Kaitse Kodu!“.

„K. K!“ sisu peab olema rahvuslik ja laiaulatuseline. Ta peab olema sellane, et teda loeksid meeledi kõik rahvakihid, et ta leiaks teed igasse majja ja tallu, igasse hurtsikusse ja tarre ning pakuks puht kaitseliidu elusse puutuvate küsimuste kõrval, mis endastki mõista leiavad väärilise paiga kaitseliidu häälekandjas, ikka midagi oodatut ja midagi köitvat igale ühele. Seepärast leiavad KK! aset ka juhtkirjad, mis peavad õhutama kodanikes rahvustunnet, lugupidamist riikliku korra ja kaitsekorralduse vastu, rahvusliku omapärsuse säilitamist ja arendamist, ühtlustunnet ja palju seda, mis kõik on nii vajalised selle vältimiseks, et ükski meist ei laskuks väiklusesse ja isiklikusse, vaid teeks kõik, et elaks, kasvaks ja kosuks vaba Eesti. Algusest peale on KK! kirjutustel põhitooniks: Töö ja vaid üksmeelne töö viib meid sihile. Tuleb arendada tööskust ja armastust. Nukrustamisele ja tahteid nüristavaile nähteile ei tohi anda maad. Eesti vanasõna olgu ja jäägu ausse: „Kus põhjust näed laita, seal tule ja aita!“

Vääriline koht ajakirjas pühendatakse ka kaitseliidu eriorganisatsioonidele — naistele ja noortele.

Kaitseliidu esimese häälekandja „Kaitseliitlane“ nr. 1 kaas

Kolonel J. MAIDE,
„Kaitse Kodu!“ end. vastutav toimetaja

Hoolitsedes nii oma organisatsiooni kui ka laiemate hulkade vaimse ja kehalise küpsuse eest, leiavad KK! valgustamist kasvatuslikud küsimused, kehaline kasvatus, rahva tervishoid ja kultuurpoliitilised küsimused. Sidemete arendajaks välismaade vennasorganisatsioonidega ja informatoorse osana on kirjutused välismaistele küsimustele. Ilukirjanduse alal toodakse memuaare, jutustusi ja lühijutte. Sellele lisaks mitmesugust tões ja naljas, mis ajakirja teevad tihedaks ja rahvalikuks.

Sisule täienduseks on illustratsioonid. Neid tuleb anda aga otstarbe ja lehe kandjõu kohaselt.

Toimetus koosneb vastutavast ja tegevtoimetajast. Loomulikult tuleb ajakirja juure tõmmata laialatukseline kaastöölise ja lehe levitajate võrk.

Kuna ajakiri on propagandaline ettevõte, tuleb ta hinnalt teha kättesaadavaks võimalikult laialdastele hulkadele. Seepärast määratakse üksiknumbri kaane hinnaks 25 senti (marka), aastakäik 6 krooni (600 marka). Kuna juba on ette näha, et aastatellimistest, üksiknumbrite müügist ja kuulutusist eelnimetatud hinna juures pole võimalik meie olude ja tiraaži juures kõiki tulusid tagasi saada, nähakse ette toetus propaganda-osakonna summadest, et ei tarvitseks tõmmata kokku lehe kavatsatud sisu. Ka oli tarvidus ajakirja elluastumisel saata sissetöötamiseks ja tutvustamiseks alul tasuta proovieksemplare.

Ajakirja esimeseks vastutavaks toimetajaks määratakse kl. peastaabi propaganda-osakonna pealik Viktor Neggo. Tegevtoimetajaks kutsutakse vilunud ajakirjanik Paul Olak, Eesti Ajakirjanike Liidu tollakordne esimees.

Ajakirja trükkimine ja ekspeditsioon antakse Tallinna Eesti Kirjastus-ühisus „Päevalehele“, kus KK! on seni trükitud kogu 10-aastase ilmumise keskest. Toetades kaitseliidu ettevõtet annetas A.-S. Eesti Paber tasuta „Kaitse Kodule!“ 200 puuda ajalehepaberit, millele on trükitud KK! 1. aastakäik.

Kaastööliseks palutakse ja annavad oma nõusoleku suur hulk meie nimekaid avaliku elu tegelasi, mitmeid tegevusaladel. Loomulikult on kaastööliseks kaitseliidu juhtivad tegelased, nii keskkohast kui ka malevaist, kelle kaudu kajastub kogu kaitseliidu töö ja elu. Paljudki meie kaastöölisest on KK-ga teinud kaasa kogu selle ilmumise kümme aastat ja pühitsevad ühes ajakirjaga ka oma isiklikku juubelit — kaastöölisena.

Ajakirja levitamise alal pöördakse üleskutsetega kõikide ringide poole, kuhu „Kaitse Kodu!“ oma sisu ja mõtte kohaselt peaks levima.

14. okt. 1925. a. ilmub esimene KK! number. Kaanel on jõuküllases poosis kodukaitsja, kes seisab kilbiga ja mõõgaga valvel me kodu rajal. Tiitel-lehel võimas kaitseliidu kotkas, mille all tegevtoimetaja V. Neggo pühendus:

*Tugev ta tüüb ja kõrge ta lend,
sürav ta silm, ta tähtile vend.
Uhkelt seal tõmbab ta vägevaid tiire,
Valvab teraselt kodumaa piire.*

*Julgeks vaid keegi ta valda,
Ei ta siis kauem seal ülal ei malda,
Alla ta sööstuks kui Pikkeri nool,
Purustaks vaenlase vägeval hool!*

Esimese numbri sisu ja selle jaotus määrab ära KK! edaspidise sisulise ja välise kuju. Number on 40-leheküljeline. Trükkivärv — must.

„Kaitse Kodu!“ — see imperatiivne hüüdsõna ajakirja esimesel kaanel. Sama pealkiri on esimesel juhtkirjal. See pole mitte vaid tühi paljas kokkusattumine. Ei, see kannab aja märki. Ta kutsub kõigi kodanikke uuesti ühtuma vabadussõja-aegseks vaimuks, et vältida sellaseid võimalikke juhtumeid, nagu see, kui meid kummitas reetev olukord ööl vastu 1. dets. 1924. Ta tuletab meele — sa oled võidelnud, oled võitnud ja pead ka võitjaks ja pärisperemeheks jääma oma isade maal. Selleks — „Kaitse Kodu!“ Ole alati valvel, siis on kodule ja sinule kindlustatud rahu ja edasiarenemise võimalus.

*

Per aspera ad astra! — läbi võitluste võidule! — Sama sõna on maksev ka kaitseliidu ja ta häälekandja kohta. Vaevalt oli aetud esimesed vaod, kui pörgati kokku takistavate raskustega. Kuid mehiseid

„Kaitse Kodu!“ kaasi jooniskaante ajajärgust

mehi ei hirmuta ajavaimu haiglased tõkked ja kütked. Oleme ju karge põhjamaa pojad, kellel on küllalt isekust ja raugematut püüet, kui nad teavad, et siht on õige ja eesmärk õilis. Nendest raskustest, mis meie ajakirjal tuli läbi teha oma esimestel ilmumisaastatel, leiavad lugupeetud lugejad üksikasju käesolevas numbris teisel, kirjutuses, mida „Kaitse Kodu!“le!“ tema juubelpäevaks on pühendanud ajakirja esimene ja kauaegne tegevtoimetaja V. N e g g o. Seepärast lubatagu minul käesolevas neist mainida vaid asjaolusid, mis on tarvilised kirjutuse terviklikkusele ja järjekindlusele.

Esimesed aastad pühendab „K.K.“! peamiselt kaitseliidu organisatsiooni ja töö fundamendi rajamisele ja ehitamisele.

Elustatakse kirjutuste kaudu vabadussõjast ja üksikute malevate (maakondade k/l.) loomise ja võitluspäevilt vanu kustumatuid sangartegusid. Sõelutakse päevaprobleeme. Käsitellakse organisatsioonilisi küsimusi. Tööle asub naiskodukaitse. Tööalus kujuneb perekondlikuks — nagu ta meil peabki olema. Sellases töös peab leiduma ülesandeid nii mehele kui ka naisele. Ka noorte ala hakkab ettevalmistuma. Vaadeldakse vennasorganisatsioonide tööd naabermaades, võrreldakse ja võetakse sobivaid eeskujusid.

1. mail 1926. a. lahkub tegevtoimetaja kohalt välismaale sõidu puhul P. Olak ja uueks tegevtoimetajaks kutsutakse noor kirjanik Juhan Jaik.

1926. a. suvel toimuva 1. kaitseliidupäeva puhul annab KK! välja suurekaustalise sisuka erinumbri —

albumi. Majanduslik külg hakkab vähehaaval stabiliseeruma. Olgugi et aastatellijate arv tõuseb, kuid siiski vajab KK! oma kulude katteks veel toetust. Sellel pinnal tõuseb päevakorra „Kaitse Kodu!“ liitmisel küsimus „Sõduriga“. See küsimus on kerkinud üles riigikogus kaitseliidu 1926. a. eelarve läbivaatamisel. See liitmisel küsimus seisib päevakorra aastaid, kuid mõlemate vennas-häälekandjate poolt ette toodud kaaluvail põhjendusel ja kaitseliidu keskjuhtiva organide heatahtlikul kaastoetusel jäi KK! püsima iseseisvana.

Et kuulata lugejaskonna arvamisi ajakirja sisu kohta, korraldati 1926. a. sügisel vastav ankeet lugejaskonnas. Selgus, et enamuse soov on, et KK! peaks kujunema kodukaitse mõtteid kandvaks perekonnaleheks. Õigupoolest on ta seda ka kogu aeg olnud — propaganda ajakiri — erilise ilmega, kus küsimused leiavad käsitlemist sellaselt, nagu vabatahtlikule kodukaitse organisatsioonile ja ta aateilmale on vajalised, ja kes võimalikult on arvestanud lugejaskonna soove.

1926. a. lõpeb suures raamides kaitseliidu taasorganiseerimise ajajärk. Ühes organisatsiooni töö ilme muutumisega muutub vastavas osas ka tema häälekandja ilme. Asutakse käsitlema k/l. eluga seoses olevaid päevaküsimusi. Ilmub trükis KK! osana k/l. 1926. a. tegevusaruanne. „Kaitse Kodu!“ hakkab täitma k/l. informatsiooni-ülesandeid ja võtma osa üksikasjaliste alade ligemaist organiseerimisküsimustest. Vähehaaval asutakse kasvatuslike küsimuste juure ja valmistatakse ette pinda noorkotklusele.

„Kaitse Kodu!“ kaasi fotokaante ajajärgust

1927. a. II poolel toimuvad KK! juhtivas peres muudatused. Siirdudes teisale lahkub tegevtoimetaja kohalt J. Jaik ja tema asemele kutsutakse 20. aug. 1927. a. noor ajakirjanik Eevalt J a l a k. Samuti otustatakse aasta lõpus ekspedeerimine — arvepidamine oma talituse näol — koondada „Päevalehe“ juurest „Kaitse Kodu!“ toimetuse juure. 12. juunil 1927. a. kutsutakse ametisse talituse juhina majandusteadlane Richard J u k k, kes talituse ja ärijuhina tegutsenud KK!-us tänini. 1927. a. lõpul tuuaksegi ekspeditsioon ja äritalitus lõplikult üle. KK! majanduslik külg on tunduvalt paranenud, kuigi näitab veel väheldast puudujääki.

1928. aastal seltsib senistele küsimustele uudis-alana noorkotklus. Arvestades mitmesuguseid eriasjaolusid ja lugejaskonna soove korraldatakse KK! sisu mõnes osas ümber. Eelmiste aastate lõppkuudes hakasid malevais ilmuma malevate teatajad. Kuna nendes oli otstarbekam tuua seni KK!-is ilmuvaid ametlike teadaandeid — jääb see osa KK!-st välja ja vabanevat ruumi on võimalik täita laiemaid hulki huvitavate küsimustega — materjaalidega. Ka paranes tunduvalt majanduslik olukord ja KK! valmistus algama oma ilmunist nädalajakirjana.

1. jaanuaril 1929. a. näeb KK!, et ta on jõudnud

Kapten A. TRUVERE,
praegune tegevtoimetaja

R. JUKK,
„Kaitse Kodu!“ äri- ja talituse juht

võita küllalt niipalju sõpru, et ta söandab hakata ilma iga nädal kord, senise kahe korra asemel kuus.

10. veebr. 1929. a. lahkub töörohkuse tõttu, seoses noorte kotkaste organiseerimisega, senine kauaaegne vastutav toimetaja Viktor N e g g o. Samuti lahkub kaitsevärke mineku tõttu senine tegevtoimetaja ajakirjanik E. Jalak. Samast päevast määratakse vastutavaks toimetajaks k/l. peastaabi ülem kolonel Jaan M a i d e ja tegevtoimetajaks kutsutakse ajakirjanik Leonhard S õ e r d.

„Kaitse Kodu!“ on nüüd kujunenud tõsiseks perekonnaleheks ja on nii sisult kui ka väliselt hinnatud omapäraseks ning ainulaadseks ajakirjaks kogu Eestis.

Majanduslik olukord on kõigiti stabiilne, kuid mitte kauaks. Järgnevad majanduslikult kitsikud ja kriisi aastad. Olgugi, et KK! sisuga ollakse kõigiti rahul — siiski tõusevad jällegi kahtlused lehe majandusliku külje pärast, kuna üldise kriisi tõttu tellijate arv tikub kahanema.

See algab 1931. aastaga, kestab edasi 1932. a. ja osalt ka 1933. a. Arvestades aegu, ollakse sunnitud alates 1. jaanuarist 1932. a., ajakirja ilmunist senise iga nädala pealt jälle tagasi viima endisele vanale alusele ja KK! jätkab oma ilmunist 32-leheküljelisena iga kahe nädala järele. Kulude kokkuhoiu mõt-

tes ollakse isegi sunnitud kaotama täiepalgalise tegevtoimetaja koht ja viimase ülesanded pannakse 15. märtsil 1932. a. kõrvalametina peastaabi kultuurinformat-siooni jsk. pealikule kapten Aadu Truuvere'le.

Vastutav toimetaja kolonel J. Maide äraminekul staažile, 29. sept. 1934. a., määratakse ajakirja vastutavaks toimetajaks kl. peastaabi ülema k.t. kolonel leitnant August Balder.

Ajakirja sisu korraldatakse, vastavalt olustiku nõuetele, mõnes osas ümber. Üldine struktuur aga püsib. Uute aladena seltsivad uudisalad — merekaitse-liit, kodutütred ja viimastel aegadel lennuasjandus.

*

Kümne aasta kestes on „Kaitse Kodu!“ annud kuni tänaseni 10.586 lehekülge teksti. Sellest 1608 lhk. klišeesisid, 1764 lhk. kuulutusi ja 7214 lhk. puhast teksti.

Mida pikemale ulatub KK! iga, seda laiaulatuselisemaks muutuvad ka küsimused tema veergudel.

Üldiselt jaguneb tänapäeval KK!
sisustik:

1. Juhtkirjalised artiklid;
2. Organisatsioonilised ja muud päevaküsimused;
3. Kaitseliidu elu igakülgne käsitus;
4. Sõjateaduslikud ja sõjatehnilised artiklid;
5. Ajalugu ja mälestused;
6. Ilukirjanduslik osa;
7. Täht- ja päevaküsimused;
8. Naiskodukaitse ala;
9. Noorte ala;
10. Kehaline kasvatus ja rahvatervishoid;
11. Aruanded;
12. Mitmesugust.

Rööbiti sisulise külje arenemisega on järjest arenenud ja täienenud ka ajakirja väline — illustratsiooni — külg.

Nii kaane suhtes: 1925. a. nr. nr. 1—4 oli kaane pildina kodukaitsja kilbi ja mõõgaga valvel kodu rajal. Nr. 5 peale võetakse tarvitusele kaitseliidu embleemi kujutus, kusjuures kliše alumine osa on pildi suhtes vahelduv. 1928. aastal tarvitatakse joonistatud kaasi, suurem osa neist erivärvides. 1929. a. 1930. a. tarvitatakse kotka kujundiga kaasi vaheldumisi joonistatud kaantega. 1931. aastal minnakse üle fotodele, mis vaheldumisi üksikute erikaantega on kestnud tänani.

Sisu illustratsioonidena on püütud anda niipalju ja alati värsket, kuipalju on võimaldanud ajakirja majanduslik külg.

Trükivärvina on olnud algusest kuni 1931. a. aluni must, sealt peale kuni tänaseni indigo-sinine.

Vahepeal katsestati ülemineku ajajärgul rohelist (1929. a. nr. 10) seepia (1930. a. nr. 3) ja sinist (1930. a. nr. 43/44) värve. Peatuma jääd siiski indigo-sinisele, mille kaudu meie oludes pildid tulevad kõigiti ilmekaimalt esile.

KK! püüded jõudu mööda hoolitseda tuumaka sisu kõrval ka ilmeka ja nägusa välimuse eest, on annud

seni tunnustatud tulemusi ning ta on tõusnud maitsekaimalt toimetatud ajakirjade esirinda.

*

Olgugi et kirjutuse mõnes osas on juba mainitud ajakirja majanduslikku olustikku, lubatagu lõppeks veel viivuks peatuda selle küsimuse juures. „Kaitse Kodu!“ on sageli heidetud ette ta majanduslikku külge. Esimestel aastatel olid puudujäägid paratamatud. Ettevõtte oli uus. Oli tarvis sisse töötada. Levik aga alul väike. Teatud osa tiraažist läks tasuta-eksemplaaridena. Kui tellijate arv tõusis, oli tarvis järjest ja järjest teha ajakirja sisukamaks, mis nõudis kulukaid uuendusi. Lisaks sellele tuli suuremate sündmuste puhul välja anda eriväljaanded, mis lehekülgede arvult olid üle normaalse numbri suured ja seega tegid ülekuulu. Kuid otstarve ja olukord tingisid need ülekuulutused. Pealeselle anti aastate jooksul tasuta lisana kaasa maitsekas värviline seinakalender ja kalender-käsiraamat. See kõik põhjustas ülekuulusid, mis pidi kaetama propaganda-osakonna summadest.

Neile etteheidetele vastukaaluks olgu väidetud, et KK! oli tol ajal ainukeseks riikliku propaganda sisuliseks ajakirjaks. Kuna propaganda kunagi pole otsest tasuv, vaid kaudselt — oli KK! sellega õigustatud saama toetust. Vastasel korral oleks ta pidanud kokku tõmbama oma sisu, poleks siis aga suutnud täita temale pandud ning suikunud jälle unne, nagu ta eelkäija. Viimastel aastatel on „Kaitse Kodu!“ antav toetus märksa vähenenud. Majanduslik olustik paraneb ja kui konjunktuur üldiselt nii edasi areneb, loodan kindlasti, et pole kaugel aeg, millal KK! saab toetuseta otsad kokku.

Meie ei tohiks kunagi unustada, et otstarve tingib mõndki, mis silmale nähtavalt ja käega katsutavalt kohe samasse kohta tagasi ei tule. Ei! Ta tuleb kasuks teisel kujul — üldsusele.

*

Õeldakse, et häälekandja on oma organisatsiooni peegel. Tahaksin loota, et sama võib väita ka „Kaitse Kodu!“ kohta kaitseliidu suhtes. „Kaitse Kodu!“ on viimasega kaasa elanud kõik tema rõõmud ja mured. Kui tänapäevse kaitseliidu kohta õeldakse, et tema olemasolek on kõigiti õigustatud, tema töö on olnud järjest kasvav, stabiliseerunud ja saanud rahvalikuks, siis tohib küll vist sama väita ka tema häälekandja kohta. Kaitseliit on lahutamatu osa eesti rahva iseloomisest ja tema vabatahtliku alativalmisoleku ja rahvusliku kaitsetahte kehastajaid.

Elu areneb pidevalt ja alati. Kunagi ei saa ütelda, et oleme jõudnud täiuseni. Sama ei või lausuda ka „Kaitse Kodu!“ toimetuse. Ajad muutuvad ja meie ühes nendega, kuid töökspidamised jäävad. Aegade veeredes on muutunud ajakirja sisu, vormid ja väline ilme, on muutunud juhtivate tegelaste koosseis toimetuse peres — kuid vana sügav sihtlause, mille elluviimiseks ja edasikandjaks seni on vankumatult oldud — see jääb. See lause „Kaitse Kodu!“ ütleb kõik. Ta on meie töö

Raamat, mu jutlev vend.

1. *Raamat, mu jutlev vend,
jälle su juure nüüd tulen.
Jälle ma tunniks end
sinuga kambrisse sulen.*
2. *Harduses loen sind.
Avardad kaugele vaated.
Valdavad jälle mind
eestluse ülevad aated.*
3. *Jutustad: võitlustes
mehed, need julgevad palju.
Saatuste sõitlustes
seisavad murdmatud kaljud.*
4. *Lembitul Paala jõel
raudkullid nokkisid rinda.
Rahvale ike õel
turjale suruti kanda.*
5. *Varsti näed mässutuld:
eestlane ahelaid lõhkus.
Verd ahnelt rüüpas muld,
kättemaks maa üle õhkus.*
6. *Vabadus koitis kuid — kustus,
võidu sai võõraste raud.
Südameleek — ka see mustus,
võitlejad neelas haud.*
7. *Siis aga Võnnu all
purustas vaenlase nõud
talgusel koledal
Kalevi ärganud jõud.*
8. *Raamat, eks räägi veel,
palju on võidelda praegu,
karasta mehemeel
taluma katsumisaegu.*
9. *Raamat, käi Kalevas,
õhuta üksmeeles rahvust,
kinnita malevas
igavest truudust ja vahvust!*

alus tänapäeval ja on seda tulevikus. Peab ikka edasi arenema samades rajatud suunades. „Kaitse Kodu!“ peab ka tulevikus jääma oma organisatsiooni aateilma, tema vaimse palge, tema saavutuste ja nii lähemate kui ka kaugemate tähiste väljendajaks.

Kuid pole head ilma halvata. Omal ajal nii tihe side „Kaitse Kodu!“ ja malevate vahel tundub viimasel ajal mõnes osas nagu lõdvenenud olevat. Tahaksin uskuda, et see on tingitud vaid töörohkusest kohtadel. Kuid seal, kus tehakse tööd, on ka töötumusi, ja seda on tarvis jagada naabritega. Pealeselle keerleb kohtadel hulk vaieldavaid küsimusi. Selleks ongi oma häälekandja.

Tahaksin loota, et edaspidi seniste ja uute sõprade ring „Kaitse Kodu!“ ümber veel rohkem tiheneb. Siis saaksid malevad pidevamat informatsiooni mitte ainult Tallinnast, vaid ka kohtadel omavahel ja vahelduksid mõtted võimalikult kõikide meie kodumaa nurkade vahel. Kristalliseeruks veel rohkem meie kodukaitse mõtte sügav tuum ja liidaks veel enam kõiki kokku ühiseks tervikuks.

*

Tänasega astub „Kaitse Kodu!“ vastu järgmisele aastakümnele, et veel südikamalt teenida seniseid kandvaid sihtmõtteid ja töökspidamisi.

„Kaitse Kodu!“ praeguse toimetuse ja talituse otseim tänu kõigile riigi asutustele ja kaitseväe orgaanidele ning nende juhtidele, kellest on olenenud „Kaitse Kodu!“ ilmumine ning kes isalikult on hoolitsenud tema eest.

Tänu majanduslikele ringidele, organisatsioonidele, ettevõtetele ja isikutele ajakirja majandusliku külje senise toetamise eest.

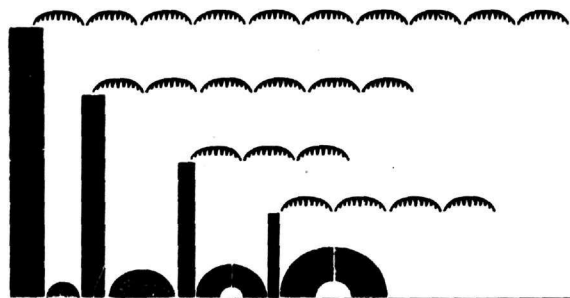
Tänu ja südamlikud tervitused ajakirja endisile vastutavaile ja tegevtoimetajaile, lahkunud ja praegusele kaastöölisile ja ajakirja levitajaile senise viljaka töö eest.

Soojem tervitus meie ajakirja lugejaile!

Oleme seni õilsa ja ühise töö nimel olnud koos. Jääme ka tulevikus kokku! Meie kõigi juhtlause on ja jääb: **k a i t s e k o d u !**

A. Truuvere,
KK! tegevtoimetaja.

Tallinnas, 14. okt. 1935.

OSTES KODUMAA KAUPA
KINDLUSTATE OMA KAAS-
KODANIKELE TÖÖD JA LEIBA

A/s KREENBALT

järgmiste kodumaa tekstiilvabrikute
müügikeskkoht ja pealadu:

- **BALTI PUUVILLA KETRAMISE
JA KUDUMISE VABRIKU A/S**
- **KREENHOLMI PUUVILLASAA-
DUSTE MANUFAKTUUR**
- **SINDI TEKSTIILVABRIKUTE
ÜHISUS end. Vöhrmann & Poeg**
- **EESTI NIIDIVABRIKU ÜHISUS**

Ühest kannust võrsusime

VII. hõimupäevaks

Taas saabub aeg, millal jälle ligidalt ja kaugelt Soome-Ugri vennasrahvad kogunevad ühisele hõimupäevale, et tähistada sellega hõimurahvaste ühtekuuluvuse-tunnet ja seada üles uusi ideaale kultuur-vaimseks koostööks teiste kultuurrahvaste peres. Moment, millal peetakse tänavune hõimupäev, on maailma poliitilisel näitelaval erakordne. Tundub tõeliselt, et rahvaste ja riikide vahetõrje seovad käsikäes soomusristlejad ja rahupalmid. Räägitakse suuril sõnul riikide vennastusest ja koostööst, aga ehitatakse soomusristlejaid ja tulirelvi, et parajal juhtumil karata ühele või teisele rahvale kallale.

Seesugune ebamäärane olukord on paisanud segi rahvaste ja nende üksikliikmete sõbralikud vahekorrad. Teises rahvas ja tema kodakondses nähakse enese vaenlast. Vahetõrjete selgitamiseks ja ühe rahva ülevõimu tõestamiseks nähakse sõda kui paratamatut abinõu.

Sellasel maailmapoliitilisel põneval momendil elavad ja tegutsevad aga rahvad, kes toonitavad vastastikust ühtekuuluvuse ja veresuguluse tunnet ning tahavad säilitada koos oma ürgset kultuurialgupärasust, sest ajalugu teab rääkida, et Soome-Ugri rahvaste kultuur ja minevik ulatub kaugesse aegadesse tagasi ning praegu teeb võimsaid edusamme tulevikku.

Need on need madjaarid seal kaugel Euroopa stepides; need hõimuvõlled soomlased sealpool lahe kaljusel pinnal ja meie siin Balti mere rannikul. Elavad ja töötavad päevast päeva ja ajast aega, küll põldu kündes, küll vaimukultuuri levitades ja arendades. Need rahvad ei taha oma piire ja maid teiste arvel laiendada, vaid kaitsta oma kodu ja maad ning teha seda kõigiti viljakandvaks ja rikkaks.

See on üllas ja kaunis töö, mis tehakse parema tuleviku ja ilusamate aegade tarvis. See on aga ka töö,

mis nõuab sisemist ühtehoiutunnet ja omakultuuri säilitamist, et võõrmõjud ja -vaimud rahvastele vastuvõtmatu kultuurekspansiooniga tõrjutaks tagasi.

Muidugi iga Soome-Ugri sugu rahvail on oma maa, valitsus, riiklik aparaat, oma keel ja rahvuslik kultuur. Aga meie rahvail on palju ühist ja siduvat veres, ajaloolises minevikus ja keeles. Ja neid üksikuid siduvaid aardeid tahame jällegi toonitada, meeletuleta ja nende väärtust ning tähendust esile tõsta.

Selleks koguneme meie rahvaste kultuurparaadile, hõimukongressidele ja -päevile kokku, ütleme sõnades, laulus ja palves seda, mis meil on ühist ja siduvat siin päikese all ja millega koos tahame teenda oma isamaad, Soome-Ugri sugu rahvaste ühiskodu ja kogu inimsust.

Me noorsugu — üliõpilased, koolinoored — on amugi juba hoolsas hõimutöös mitmekesisel alal. Me kodukaitse, kirik ja paljud kultuuri organisatsioonid on oma liikmed kutsunud hõimluse teenimisele ja arendamisele. Sest kogu rahvas siin ja seal hõimlaste peres peab end tundma ühtekuuluvana — kõik ühes ja üks kõigis.

Üks vana ilus laul ütleb: „Ühest kannust võrsusime, seisem ka üks-teise eest!“

Juurdugu lähenevail VII hõimupäevil Soome-Ugri rahvaste ühtehoiutunne ja kasvagu teadmine, et oleme ühest kannust võrsunud ja ühest juurest juurdunud. Seepärast — kas me elame või sureme rahvaste peres — seda otsustame meie oma sangarlike vabadusvõitlejate, oma kuulsate vaimukangelastega.

Eesti-Soome-Ungari hõimlaste kaastöö on pant rahvaste vahelise koostöö ja kogu inimsuse ja venna-vaimu säilitamiseks.

U. S.

Kangelasi mälestamas

Pühapäeval, 6. oktoobril s. a., avati Tartus Peetri kalmistul mälestusmärk kaitseliidu veteraanide ja vabandussõja kangelase leitnant Martin Libese kalmukünkal. Mälestusmärgi avas leitn. Libese omaaegne ülem ja lahingukaaslane, peaministri asetäitja hra K. Eenpalu. Mälestusmärk püstitati ühiselt Eesti Vabandussõjas Langenud Kangelasi Mälestava Tartumaa Komitee ja Martin Libese Haua Korraldamise Komitee poolt, kes hindasid kõrgelt leitn. Libese teeneid meie kodu loomisel ja jäädvustasid mälestusmärgi püstitamisega ühe tublima isamaapoja mälestuse, kes suri selleks, et meie võiksime elada.

Martin Libene sündis 21. märtsil 1889. a. Vaivaras, Virumaal. 1911. a. astus ta meie vanima kunstitempli „Vanemuise“ teenistusse, olles üks parimaid näitlejaid. Maailmasõja esimesel aastal tagavaraväelase mobiliseeritud, astus ta 1. dets. 1914. a. Moskva Aleksei sõjakooli, mille lõpetas lipnikuna 1. mail 1915. a. Seejärel ta määrati Petropavloskisse, 33. Siberi kütitud tagavararügementi, kus teenis kompaniülemana abina, õppekomando kursuse ohvitserina, õppekomando-, kompanii-, pataljoni- ja eselonrongi-ülemana. 20. V 1917. a. saadeti ta 677. Malaga jal.-rügementi Vene läänerindale, kus võitles austrelaste ja sakslaste vastu kompanii- ja pataljoniülemana. Lahinguis ilmutatud vahvuse eest esildati ta Püha Vladimiri ja Püha Stanislause ordenite saamiseks. Sama aasta aug.-k. viidi ta üle 217. Kovrovi jal.-rüg., kus teenis pataljoniülemana ja rüg. majandusülemana kuni 13. jaan. 1918. a., millal lahkus lagunevast vene väest ning ruttas kodumaale, et astuda Eesti rahvuslikku sõjaväkke. Kodumaale saabunud, ta astus teenistusse Tartu Eesti tagavarapataljoni, kus teenis selle laialisaatmiseni 23. veebr. 1918. a. 1916. a. märtsis M. Libene ülendati nooremleitnandiks ja 1917. a. oktoobris — leitnandiks.

Saksa okupatsiooni ajal ltn. Libene töötas jälle „Vanemuises“. Okupatsiooni langedes oli ta esimesi ohvitseri, kes 1918. a. novembris asus Tartus kaitseliitu organiseerima. 18. nov. 1918. a. nimetati ta linna IV (Karlova) jaoskonna kaitseliidu ülemaks ja järgmises kuus linna k.-l. 1. kompanii ülemaks, millisel kohal ta teenis Tartu mahajätmiseni meie vägede poolt, 21. dets. 1918. a. Seejärel taandus ta õppurkaitseliitlastega algul Põltsamaale, kust võttis ette retke Saddocküla alla (1918. a. jõulude ajal), — siis Viljandi, kus 1919. a. esimesil päevil nimetati leitn. K. Eenpalu Tartu vabatahtlike-õppurite pataljoni 2. komp. ülemaks, milline kompanii koosnes Tartu kommerts- ja kaubanduskoolide õppuritest. Viimastega ta võttis osa kõigist lahinguist pataljoni retkel Viljandist Valgani. Pataljoni ümbernimetamisel Tartu kaitsepataljoniks leitn. Libene jäi edasi 2. komp. ülemaks ja võttis osa pataljoni lahinguist Marienburgi (Alukse) sihil kuni 2. märtsini 1919.

a., millal lahingus Alsvigi mõisa juures teda tabas läti punaste kütitud surmav löhkekuul. Langenud kangelase laip toodi Tartu, kus sängitati 10. III sõjaväeliste auavaldustega maamulda.

Leitn. Libene ilmutas nii kaitseliidus kui ka Tartu vabatahtlike- ja kaitsepataljonis teenides suurt organiseerimis- ja kiiret otsustamisvõimet kriitilistel hetkil ja võrratut vahvust. Oma kaitseliitlasilt ja sõdureilt, kellele ta oli õiglase ülem, osav juhataja ja truud sõber,

Ülemleitnant Martin Libene †

oli ta väga armastatud ja lugupeetud. Teatritöös oli ta samuti truud, aus ja hoolas. Mis ta pakkus, see tuli otseselt ja siiralt ta hingest. Oma iseloomu õilsalt omadusilt oli ta haruldane ametivend oma kaaslasile.

Kauneima lehekülje oma eluloosse leitnant Libene kirjutas oma viimaste lahingutega ja oma kangelasväärse surmaga.

Leitn. Libene oli nagu sõjameheks loodud. Oma väikest kodumaad ta armastas palavalt, oma kallima vara — õitseva elu — selle eest ohverdades, jättes lei-nama noore abikaasa ja suure lahingu- ning teatri-sõprade pere.

Okupatsioonivõimu lõppjärg

Katkend valmivast Kl. ajaloost

Läänerinne, kus 1918. a. otsustati maailmasõja saatus, asus meist poolteise tuhande kilomeetri kaugusel, aga jõudude vahekorra väljakujundamised seal ründusid otsemalt kui meil. Saksa jõud olid selleks liiga pingul, et okupeeritud maadelgi varjata asjade halba pööret.

18. juulil alustas marssal Foch liitlaste otsustava pealetungi. See päev on Saksa sõjaõnne pööripäevaks. Saksa rinne murtakse läbi. 2. septembril puhastab ta Marne-sektori, Avre juures, 12. septembril kordub saksa rinde purustamine juba Michel-sektoris. Nüüd oktoobris murduvad juba keskriikide sisejõud.

Juuli lõpul ja augusti alul visatakse tugevad löögiosad siit läände ja kohale jäävad vaevalt kätteosad suuremaisesse keskusisse. Needki olid siin tagala mugavusis muutunud poolrevolutsiooniliseks ega toetanud enam preisi režiimi küllaldase valjusega.

Need sündmused ei jäänud märkamatuks ka siin. Kõigepealt reageerib vägede väljaviimisele sundvõtmistega kibestatud maa.

Juba 12. augustil hädaldab Maartus A. von Schulmann Juuru (st. Jürgen) ameti eestseisjale:

„Maa äkiline sõjavägedest tühjendamine ähvardab luua äärmiselt ebameeldivaid seisukordi. Kuuldused sakslaste täielisest lahkumisest ja inglise laevastiku lähenemisest kasvavad iga päevaga. Ma olen kaugel sellest, et seisukorda otsustada pessimistlikult, võin aga siiski kui inimene, kes sageli käibib talupoegadega, tõsiselt mõnda, et närvlikkus talupojaskonnas üha kasvab. Ma palun minu väited, mis pole mitte aluseta, teha teatavaks kreisipealikule ja mõjuda, et usaldust pälviv osa elanikkonnast võimalikult varsti relvastataks omakaitseks. Pimedad sügisööd soodustavad nii-kui-nii valgust kartva olluse tegevust. Sakslaste vastu mässu tõstmise propaganda, mis on olnud lakkamatu, mõjub omalt poolt rahutust tekitavalt.

Kui valitsus selleks selgeid abinõusid ei varu, läheme vastu väga halbadele aegadele.“

Sellest kirjast võiks heal tahtel saada aru nii, nagu kardaks von Schulmann ja temaga ühes muidugi kogu maa mõisnikkond igasuguste varaste, huligaanide ja muu kriminaalse elemendi omavoli. Nii süütu ta kiri siiski ei ole.

Ameti eestseisja Dehio annab seda kirja kreisipealikule ette kandes asjadele õige värvingu: „Nimetatud propaganda eestlaste keskel toimub kahtlemata, aga suurima ettevaatusega, et ei saa seda kellegi kohta tõestada.“

Saksa võimude hirmu põhjuseks ongi meie põranda all organiseerumine ja omariikluse ideede ettevaatlik suust suhu levitamine.

Saksa Maavalitsus (Provinzialverwaltung) otsib maa rahustamiseks abinõusid kahes suunas. Esiteks ta teeb ettepaneku kindralkomandole nr. 68, et see saatku sõjaväe osi, kompaniisid, pikkades marssruutides läbi maa. Teel peetagu laskeharjutusi, väliõppusi jne., et rahvas näeks saksa mundris sõdureid.

Ühtlasi asutagu maal relvastama saksameelseid ja nendest olenevaid inimesi, mõisateenijaid, metsavahte j. t., kes võtaksid osa korrakaitse ülesandest enesele.

Ringkirjaga nr. 234, 30. augustil, teebki ta Viru, Järva, Lääne, Saare ja Hiiumaa maapealikele ülesandeks esineda maakaitse korraldamise kavadega.

Kindralkomando staabiülem ei nõustu sõjaväeosade maal ringihulgutamisega. Sellest olevat vähe kasu ja, mis kõige kurvem, sõjaväge ei jätkuvat selleks. Septembri esimesel poolel vähendatakse k.-komando jõude veel tunduvalt, siis jätkub neid vaid ranna-, raudtee- ja piirikaitseks. Maa julgeolu tagamiseks peab ikkagi loodama maakaitse „Landesschutzwehr“.

Siiski sügissuvel toimuski Eestis saksa sõjaväeosade demonstriivne liikumine. Peeti suure käraga laskeharjutusi Rapla kihelkonnas, Kehtnas ja Järvakandis. Mõnikord ehitati lasketiirud otse külade vahele inimeste jalgu, nagu Koeru kihelkonnas Vahukülas. Juba siis peremehed arvasid, et ju see kurku tükkimine kadu ennustab!

30. augusti ringkirja tulemuseks oli maakaitseorganisatsiooni loomise katse. Kõik maakonnad peavad metsaülemate, metsavahtide, mõisavalitsejate, kupjade ja rahvuslike ülejoosikute, kadakate, kui kindla elemendi relvastamist väga tarviliseks. Neid tuleks sõjaväeliselt õpetada välja ja rakendada abiks politsei-võimudele.

Kodanikelt olid ju relvad surmanuhtluse ähvardusel ära korjatud. Luba nende pidamiseks anti vaid saksa elemendile või selle soovitusel ka teistele. Näiteks Järvamaal oli septembri aluks antud välja 322 relvakandmise luba, neist 78 metsavahtidele ja 244 „aarialasile“. Kreisipealik arvab, et ta leiaks maakonnas veel vaid 100 relvakandmise väärilist inimest.

See 400-meheline malev oleks kõik, mis maakond suudaks välja panna. Milline oleks selle tegutsemisväärtus ja kuidas mõjuks nende karikatuuride väljailmumine elanikesse, selle jätab kreisipealik ütlemata.

8. septembril esitab Lääne maapealik Eestimaa valitsusele maakaitsekorralduse kava, mille põhimõtted määrati kindlaks 29. augustil ameti eestseisjate koosolekul. Ta toonitab ühtlasi, et kõige tõenäolisem on tal oodata eestlaste poolt ebameeldivaid üllatusi.

Mõnesuguste paranduste järele saabki sellest maakaitse (Landeschutzwehri) normaalpõhikiri, mis 25. septembril saadetakse elluviimiseks kõigile Eestimaa linna- ja kreisipealikele.

„Grundsätze

über Einrichtung einer Landeschutzwehri im Bezirk der Provinzialverwaltung Estland.“

Eestimaa maakaitse põhikiri.

1. Erilise hädaohu puhul võib kreisi- ja linna-pealike äranägemise järgi maakaitse kutsuda välja rahu ja korraalalhoiuks abiks politseile.

2. Kõik meessoost relvaloal omajad on maakaitse liikmed. Pealeselle võib erijuhtudel kutsuda juure isikuid, kes on poliitiliselt ustavad ja omavad hea kuuluse. Sellased inimesed võivad teenistuskohustuste täitmise ajaks saada ametasutusilt relvad; neile tuleb anda ka relvakandeluba. Niisugustel juhtudel on maakaitse liikmel politsei õigustused ja kohustused.“

Edasi, vastava kreisi või linna pealik kutsub maakaitse välja ja määrab talle ülesanded, juhiks on ameti eestseisja. Maakaitse liikmed kannavad oma ülesannete täitmisel must-valge-punast käesidet. Kontrollkomisjon korraldab laskeharjutused ja muud õpised liikmeile.

Virumaal peab maakaitse aitama kaitsta ka piiri.

Teenistusest kõrvale hoidmise või käskluste mitte otsuste täitmise eest võetakse liikmed vastutusele vene U. N. S. § 139 põhjal.

Meie arvates oli sakslasil siin võimu külluses, aga nende ettevõtete tagajärjed eesti rahvaga olid väga mannetud. Maakaitseorganisatsioon ei saa kuidagi jalgu alla. Selleks tuuakse ette mitmesuguseid põhjusi. Kus on relvalubade omajad liiga vanad tudid, ei kõlba üldse maakaitse. Laiemaid hulki ei julge ligi tõmata — pole küllalt ustavad. Andes neile relvad kätte, pole kindel, mis nad nendega ette võtavad. Ka püssid on viletsad, enamuses eestlaetavad haavlipüssid. Nende asendamiseks parematega palutakse välja saata karabiinereid. Laskeharjutusi ei julgeta hoopiski korraldada, kardetakse, et eestlased võivad tekitada sellest pööraseid kuulujutte.

Rakveres on 11. oktoobriks maakaitseesse võetud 58 relvaomajat meest ja 65-meheline tuletõrjekomando. Maal on organisatsioon alles loomisel. Nõutakse 350 karabiinert ja 10.000 padrunit.

Narvas võtsid eestlased asja sakslasilt üle ja asutasid 27. oktoobril Tallinna omakaitse eeskujul endale samasuguse organisatsiooni.

Järvamaal tännatakse küll hea algatuse eest. Põhikiri on „Kreisblattis“ kuulutatud, aga nimetamisväärselt edu pole saavutatud. Palutakse 50 karabiinert ja 50 signaalpasunat.

Harjumaal oli nimetamisväärselt saavutuseks 5. oktoobril kinnitatud Nõmme omakaitse. Selleski kalduis võit enam eestimeelsele omakaitsele.

Läänemaal on alles 14. oktoobril jõutud asjaga teha algust ainult Vigalas ja Martnas. Ei saada veel esitada aruannetki enne kui on tehtud ettevalmistustööd.

Kuressaares on linnavalitsus, magistraat, ja Kuressaare Jahtklubi liikmed astunud maakaitseesse ter- ves koosseisus. Viimased on poliitiliselt küll kindlad, aga ei võta asja südamesse, tahavad poliitilistes asjades jääda erapooletuks, ja selle tõttu pole neil maakaitse- ses mingit väärtust. Edasi eestlaste juure ei saa as- jaga minna, ega nad oma suguvendade vastu ikkagi astu. Avalikku propagandat ei julgeta teha. Organi- seerimine käib suust-suhu, niisama nagu eesti kaitse- liidu loomine pöranda all.

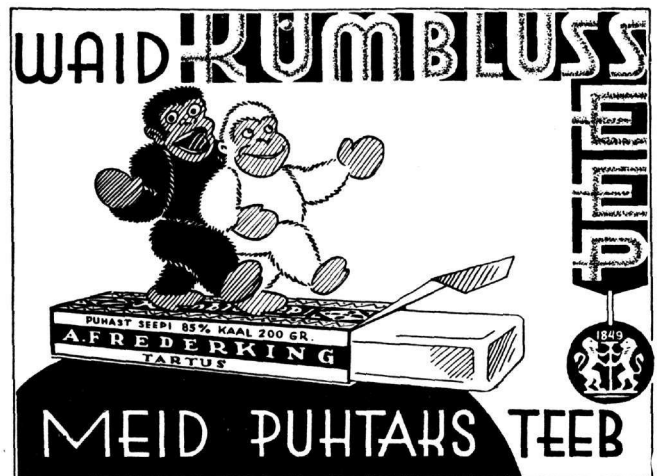
Väga heaks materjaaliks on maal mõisnikud, aga nemad asuvad maal laiali, saarekestena talupoegade keskel. Viimaste hulgas on väga palju vene armees karastatud sõdureid, mis suudavad üksikud mõisnikud seal korda saata?

Balti sakslaste poolt ülestõstetud maakaitse orga- niseerimise mõte jooksis liiva. Osalt jäid nad sellega hiljaks. Saksa võimu nõrgenemine oli juba silmanäh- tav. Ja mis teekski siin see mõni sada relvastatud degenerereeruvat balti sakslast saksa armee lahkudes? See oleks vaid mingi reaaljõu karikatuur. Seepärast näemegi neid tegelemas maakaitse, „Landeschutz- wehri“, loomisega veel siis, kui saksa võim on juba langenud ja kolimine on käsil.

Balti sakslasile andis ajalugu jällegi ühe katsumise — nad pidid looma endile kaitse ise ja iseendist. Aasta- sadu ei ole nad seda enam teinud ise. Ikka ja alati selleks spekulereiti mingi riigivõim, kas Rootsi või Poola, või Vene, või Saksa. Mäletame väga hästi, et veel 1905. a. nad õiendasid oma isiklike arveid eest- lastega vene karistussalkade abil. Sedasama tegid nad okupatsioonivõimu saabudes.

Nüüd ei olnud abi haarata enam kusagilt ja see oli balti saksluse luigelaul...

R. Stokeby.

MEIE LASKURID ROOMAS

Rahvusvahelised laske-meistervõistlused Roomas Soome ja Eesti laskesportlaste võidukäik

Käesoleva aasta laskevõistlused Roomas olid üks etapp neist ajaloolistest võistlustest, kus maailma parimad laskesportlased kohtuvad ühisel laskerajal. Need võistlused on kujunenud rahvaste suureks jõukatsumiseks laskmises. Iseäranis tähelepanuväärseks olid need võistlused tänavu, sest aitas ju nende tähtsust tõsta ajalooline Rooma linn ja tänapäeva huviküllane Itaalia. Eesti laskurite perele olid aga möödunud võistlused ajaloolisteks suurpäevadeks, sest siin leidis Eesti kõrge lasketase rahvusvahelise tunnustuse. Kui seni rahvusvahelises laskurite peres vaadati Eestile kui uustulnukale ega teatud veel, kuidas hinnata Eesti laskureid, siis Rooma võistlused on siin toonud pöörde. Eesti laskurid on jõudnud ette vanadest laskerahvastest — aukohale. Soome tuli esimesele kohale, Eesti — teisele. Šveitsi laskuritepere häälekandjad toovad Rooma võistluste sõnumitena — kahe Põhja rahva laskurite võidukäik; oma poolt me nimetaks aga Rooma võistluste saavutusi — kahe vennasrahva laskurite võidukäik. Šveitslased loovutasid oma esikoha laskmises Soomele, neist jõudis ette teisele kohale Eesti. Šveitsi laskurid saadavad endi ajakirjades võitjaile oma laskuri-tervitused, tunnevad aga ühtlasi sportlikku rõõmu, et konkurents laskmises on tõusnud, mis viib edasi rahvusvahelist laskesporti harastust.

Kuidas möödusid võistlused Roomas ja missuguseid tagajärgi seal saavutati?

Täiskaliibrilise vabapüssi võistlus.

Vabapüssi võistlus teostus 28. septembril. Tulejoonele asuvad 8 rahvuse laskurid. Võistlusteks oli annud üles 10 rahvust, kuid Poola ja Hollandi loobusid loosivõtmise päeval. Võistlus ise oli pinevam teis-

Ülal pildil vasakult — üldjuht minister O. Sternbeck, majanduspealik J. Jakobson ja meeskonna vanem kolonel J. Siir.

test võistlustest. Võitjat ei osanud keegi ennustada, sest tulejoonele asusid niivõrd tasavägised mehed, siiski huvikeskkohaks kujunesid šveitsi, Soome ja Eesti laskurid. Eestlased ja šveitslased valivad esimeseks asendiks lamades-asendi. Ka soomlased algavad laskmist enamuses lamades-asendist; Oksa algab püsti-asendiga. Eestlastest lasevad esimestes seeriates: Rull — 99 ja 98 punkti, Rikand — 96 ja 99 punkti, Liiver — 94 ja 96 punkti, Kärner — 93 ja 96 punkti, Kivistik — 92 ja 97 punkti. Šveitslased saavutavad: Horber — 96 ja 96 punkti, Reich — 93 ja 96 punkti, Tellenbach laseb närvlikult ja saavutab 90 ja 91 punkti, Salzmann — 97 ja 93 punkti, Zimmermann — 98 ja 97 punkti. Soomlased saavutavad kahe esimese seeriaga: Leskinen — 98 ja 98 punkti, Lindgren — 95 ja 95 punkti, Miinalainen — 95 ja 96 punkti, Oksa laseb püsti ja saavutab esimese seeria 79 punkti, Vasenius algab põlvelt 92 punktiga. Eesti meeskonna head algseeriad tiivustasid mehi. Jatkub tasavägine võistlus. Kuid mida lõpupoole jõuab võistlus, seda suuremaks läheb šveitsi erutus ja kindlusetus väljavaateis. Püsti-asend ajas kõik nende lootused nurja. Eestlased ja soomlased võistlevad esimese ja teise koha pärast. Lõpul siiski soomlased pigistavad eestlastest ette ja tulevad esikohale, omades 1935. a. maailmameistri tiitli täiskaliibrilisest vabapüssist laskmises.

Täiskaliibrilisest vabapüssist üksikasjalised saavutused on:

Soome:

	püsti põlvelt lamades kokku			
Oksa	347	375	378	1100
Leskinen	351	375	385	1111
Miinalainen	348	376	387	1111
Vasenius	340	374	370	1084
Lindgren	334	366	382	1082
Kokku:	1720	1866	1902	5488

Eesti:

Liiver	353	354	384	1091
Kärner	349	377	377	1103
Kivistik	334	372	379	1085
Rull	339	368	387	1094
Rikand	347	358	387	1092
Kokku:	1722	1829	1914	5465

Šveits:

Horber	338	361	382	1081
Zimmermann	350	370	383	1103
Salzmann	337	368	384	1089
Reich	344	374	382	1100
Tellenbach	333	368	375	1073
Kokku:	1702	1841	1903	5446

Kui võrdleme neid kolme rahvuse laskurite tulemusi, siis näeme, et eestlased lasksid suure stabiilsusega. Parema ja nõrgema saavutuse vahe on 18 silma. Soomlasil on see 29 silma ja šveitslasil — 30 silma.

Täiskaliibrilise vabapüssi võistluste rahvuse paremuse järjekord on: (Sulgudes on toodud 1931. a. Lvovi ja 1933. a. Granaada tagajärjed.)

1. Soome	5488	silma (5398 ja 5356)
2. Eesti	5465	„ (5186 —)
3. Šveits	5446	„ (5482 ja 5412)
4. Rootsi	5401	„ (5349 ja 5306)
5. Norra	5368	„ (5363 —)
6. Prantsuse	5298	„ (5179 ja 5187)
7. Itaalia	5279	„ (5311 —)
8. Daani	5241	„ (5222 —)

Seega lõi Soome uue maailmarekordi 5488 silmaga. Senine rekord, 5482, oli šveitsi käes.

Maaailmameistreiks tulid: (sulgudes maailmarekord) kõigis kolmes asendis: V. Miinalainen, Soome 1111 silma (1114). Püsti-asendis: Dessle, Rootsi 356 silma (360). Põlvelt-asendis: J. Kärner, Eesti 377 silma (381). Lamades-asendis: B. Rönnmärk, Rootsi 392 silma (393).

Kümneks parimaks laskuriks tulid:

1. V. Miinalainen, Soome,	1111	silma
2. K. Leskinen, Soome,	1111	„
3. J. Kärner, Eesti,	1103	„
4. K. Zimmermann, Šveits,	1103	„
5. J. Reich, Šveits,	1100	„
6. E. Oksa, Soome,	1100	„
7. M. Amundsen, Norra,	1100	„
8. E. Rull, Eesti,	1094	„
9. B. Rönnmärk, Rootsi,	1092	„
10. E. Rikand, Eesti,	1092	„

Kümne parema laskuri hulgas on kolm soomlast ja kolm eestlast.

Asendite järgi täiskaliibrilisest püssist laskmises tulid kümneks parimaks laskuriks.

Püsti-asend:

1. S. Dessle, Rootsi	356
2. A. Liiver, Eesti,	353
3. V. Rögeberg, Norra,	352
4. K. Leskinen, Soome,	351
5. O. Ericsson, Rootsi,	350
6. K. Zimmermann, šveits,	350
7. J. Kärner, Eesti,	349
8. U. Cantelli, Itaalia,	348
9. M. Amundsen, Norra,	348
10. T. Ericsson, Rootsi,	348

Põlvelt-asend:

1. J. Kärner, Eesti,	377
2. V. Miinalainen, Soome,	376
3. E. Oksa, Soome,	375
4. V. Leskinen, Soome,	375
5. N. Vasenius, Soome,	374
6. J. Reich, šveits,	374
7. E. Kivistik, Eesti,	372
8. K. Zimmermann, šveits,	371
9. M. Bonin, Prantsuse,	370
10. B. Rönnmärk, Rootsi,	368

Lamades-asend:

1. B. Rönnmärk, Rootsi,	392
2. S. Dessle, Rootsi,	390
3. H. Kongsjorden, Norra,	388
4. E. Rikand, Eesti,	387
5. V. Miinalainen, Soome,	387
6. E. Rull, Eesti,	387
7. K. Leskinen, Soome,	385
8. K. A. Larsson, Rootsi,	385
9. A. Salzmann, šveits,	384
10. A. Liiver, Eesti,	384

Väikekaliibrilise püssi võistlus.

Niisama edukalt kui täiskaliibrilisest vabapüssist laskmises esinesid Eesti laskurid väikekaliibrilise püssi võistlusel.

Siin saavutati võistlusel järgmisi tulemusi: (Sulgudes on tähendatud 1931. a. Lvovi ja 1933. a. Granaada võistluste tulemused.)

Püsti-asend:

1. Soome	1813	silma (1781, 1749)
2. Prantsuse	1808	„ (1733, 1716)
3. Rootsi	1804	„ (1751, 1694)
4. Norra	1799	„ (1740, —)
5. Eesti	1794	„ — —
6. Ungari	1789	„ — —
7. Austria	1780	„ — —
8. Saksa	1771	„ — —
9. Itaalia	1757	„ (1741, —)
10. Poola	1752	„ (1721, —)
11. Daani	1709	„ (1753, —)
12. Hollandi	1665	„ — —

Eesti meeskond saavutas püsti-asendis:

1. J. Kärner	367	silma
2. A. Liiver	365	„
3. G. Lokotar	363	„
4. E. Seren	351	„
5. E. Rull	348	„

Naiskodukaitse dekoreerib saabunud võitjaid lilledega.
Paremal: kaitseliidu ülem kindral J. Oramaa õnniteleb min. O. Sternbecki

Püsti-asendis tulid kümneks parimaks laskuriks:
(Uus rekord 375 silma, vana rekord 374 silma.)

1. K. Leskinen, Soome,	375 silma
2. V. Rögeberg, Norra,	374 „
3. T. Ericsson, Rootsi,	370 „
4. M. Amundsen, Norra,	370 „
5. J. Kärner, Eesti,	367 „
6. B. Rönmark, Rootsi,	366 „
7. Mechet, Prantsuse,	365 „
8. Fitoussi, Prantsuse,	365 „
9. Varetto, Itaalia,	365 „
10. A. Liiver, Eesti,	365 „

Põlvelt-asend:

1. Eesti	1897 silma (1818, —)
2. Prantsuse	1896 „ (1840, 1794)
3. Rootsi,	1893 „ (1852, 1800)
4. Norra	1888 „ (1886, —)
5. Soome,	1871 „ (1909, 1827)
6. Saksa	1862 „ — —
7. Ungari	1838 „ (1760, —)
8. Hollandi	1780 „ — —
9. Daani	1779 „ (1824, —)
10. Poola	1769 „ (1831, —)

Eesti meeskond saavutas põlvelt-asendist:

(Uus maailmarekord, vana rekord 387.)

1. G. Lokotar	389 silma
2. E. Rull	386 „
3. E. Kivistik	380 „
4. E. Rikand	377 „
5. V. Jaanson	365 „

Põlvelt-asendis tulid kümneks parimaks:

1. G. Lokotar, Eesti,	389 silma
2. E. Rull, Eesti,	386 „
3. J. Grönli, Norra,	384 „
4. V. Røgenberg, Norra,	384 „
5. B. Rönmark, Rootsi,	384 „
6. K. A. Larsson, Rootsi,	383 „
7. M. Bonin, Prantsuse,	383 „
8. M. Bouchet, Prantsuse,	383 „
9. J. Mazoyer, Prantsuse,	382 „
10. E. Kivistik, Eesti,	380 „

Lamades-asend:

(Uus maailmarekord, vana rekord 1959 silma.)

1. Eesti	1964 silma (1896, —)
2. Rootsi	1960 „ (1959, 1935)
3. Prantsuse	1954 „ (1935, 1909)
4. Soome	1949 „ (1938, 1921)
5. Inglise	1948 „ (— 1919)
6. Saksa	1948 „ — —
7. Norra	1944 „ (1948, —)
8. Ungari	1931 „ (1922, —)
9. Austria	1898 „ — —
10. Poola	1890 „ (1912, —)
11. Hollandi	1878 „ — —
12. Daani	1877 „ (1926, —)
13. Hispaania, mitte täis meeskond	1853

Eesti meeskond laskis lamades-asendist:

1. J. Vilberg	397 silma
2. E. Rikand	395 „
3. V. Jaanson	392 „
4. E. Seren	390 „
5. G. Lokotar	390 „

Kümneks parimaks laskuriks lamades-asendist tuli:
(Uus maailmarekord, vana rekord 396 silma.)

1. R. Durand, Prantsuse,	398 silma
2. J. Vilberg, Eesti,	397 „
3. J. Mazoyer, Prantsuse,	396 „
4. E. Rikand, Eesti,	395 „
5. A. Granbohm, Soome,	394 „
6. K. A. Larsson, Rootsi,	394 „
7. J. Schulz, Saksa,	394 „
8. T. Manttari, Soome,	394 „
9. A. Staniforth, S.-Britannia,	392 „
10. T. Ericsson, Rootsi,	392 „

Maailmameistriks väikekaliibrilisest püssist laskmises tulid: (Sulgudes maailmarekordid.)

Meeskonna laskmises:

Püsti-asendis Soome meeskond,	1813 silma (1821)
Põlvelt-asendis Eesti „	1897 „ (1909)
Lamades-asendis Eesti „	1964 „ (1959)

Individuaallaskmises:

Püsti-asendis K. Leskinen, Soome, 375 silma (374)
 Põlvelt-as. G. Lokotar, Eesti, 389 „ (387)
 Lamades-as. R. Durand, Prantsuse, 398 „ (396)

Nii töid Eesti laskurid ülipineva ja tasavägise võistluse juures väikekalibriisest püssist laskmises kaasa kolm maailmameistri tiitlit ja seadsid üles kaks uut maailmarekordi.

Eesti laskurid ei võtnud osa sõjaväepüssi- ja püstolivõistlusest. Siin rahvused saavutasid järgmised tagajärjed:

Sõjaväepüss — 60 lasku, 300 m:

1. Ungari	2013 silma
2. Rootsi	1977 „
3. Šveits	1971 „
4. Poola	1951 „
5. Prantsuse	1910 „
6. Norra	1906 „
7. Soome	1891 „

Parimaiks laskureiks tulid:

1. Zimmermann, Šveits,	435 silma
2. Lindgren, Soome,	434 „
3. Brion, Prantsuse,	424 „
4. Zsoster, Ungari,	424 „
5. Ole Ericsson, Rootsi,	424 „
6. Rönmark, Rootsi,	420 „

Püstolilaskmises — 60 lasku, 50 m:

1. Šveits	2634 silma
2. Itaalia	2569 „
3. Saksa	2548 „
4. Prantsuse	2505 „
5. Hispaania	2442 „
6. Poola	2434 „
7. Soome	2376 „
8. Rootsi	2247 „

Parimaiks püstolilaskureiks tulid:

1. Ullmann, Rootsi,	547 silma
2. Krempel, Saksa,	545 „
3. Büchi, Šveits,	539 „
4. Flückiger, Šveits,	536 „
5. Vartiovara, Soome,	527 „
6. Crivelli, Šveits,	526 „
7. Margotti, Itaalia,	521 „
8. Andres, Šveits,	520 „
9. Boriani, Itaalia,	518 „
10. Koch, Prantsuse,	517 „

Peame küsima, kuidas Eesti laskurid on jõudnud oma praeguse kõrge lasketasemeni, kuna Eestis laskesport on vaevalt kümne-aastane. Kuidas on tehtud lühikese aja jooksul — Lvovis maailmavõistlusel 1931. a. tulid Eesti laskurid viimastele kohtadele — nii suuri edusamme. Siin peame vastama:

— laskurid on koondunud kindlause organisatsioonidesse — kaitseväes, kaitseliidus ja politsei ning piirivalve laskespordiklubidesse;

— laskespordi juhtimine sünnib kindlause organisatsioonides kavakindlalt, distsiplineeritult;

— eestlase iseloomus on häid laskuri omadusi — püsivus, kindel tahe, rahulikkus, järeleandmatus;

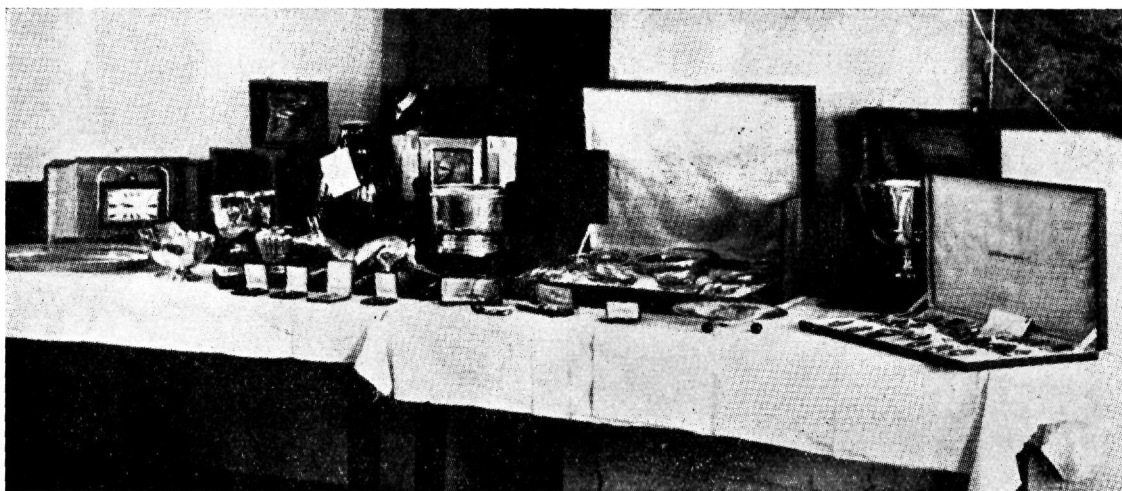
— laskurid teevad kavakindlat, ettekaalutud ja püsivat tööd;

— hea relvatööstus;

— laskespordi populaarsus, mis ikka rohkem ja rohkem võtab hoogu.

Jatkates kindlasti alatud samme laskespordi alal ja haarates üha rohkem ja rohkem uusi mehi laskespordiharrastusele, elab Eesti laskesport veel suurema tõusu eel. Selleks andsid hea tõuke ja kindlustunde möödunud Rooma võistlused.

A. B.

Võidetud auhinnad

Mida räägivad laskurid ise?

„Kaitse Kodu!“ intervjuu Rooma võistlustest osavõtnutega

Maailmameister J. Kärner

Tagajärg: täiskaliibrilisest vintpüssist 1103 silma, väikekaliibrilisest vintpüssist püsti 367 silma. 1935. a. maailmameister täiskaliibrilisest vintpüssist põlvelt laskmises 377 silmaga.

Kõnetame värsket maailmameistrit kohe, kui ta vaevu saab astuda vagunist Balti jaama perroonile. Mees on tagasihoidlik ja vaikne, nagu polekski ta midagi erilist ja kõneväärset korda saatnud.

„Ah kuidas siis see võistlus läks. No eks ikka ragistamist oli,“ vastab ta meie küsimustele. „Hea oli, et jõudsime enne teisi meeskondi kohale. Pikk reis väsitab kaunis tubliti. Olukord oli algul väga võõras. Toitudega olin harjumata. Olen ikka harjunud sööma tihedamat rooga, sealsed toidud tegid aga olemise nii imelikult laisaks. Eriti tunda andis see püsti laskmise juures. Nagu väikene nõrkus oli peal. Meeleolule mõjusid hästi enne võistlusi peetud medalilaskmised. Siin olid meie mehed esirinnas. Igal pool valendasid aga plakatid „Estonia“ nimetustega. See andis julgust ja jõudu. Võistlustel ma nii väga ei pressinudki. Kodumaal olen vahest varemalt palju tõsisemalt asja juures olnud. „Lambipalavikku“ ei tunnud. Olin sisemiselt üsna külm, ehkki Roomas temperatuur oli nagu meil heinaajal.

Maailmameister G. Lokotar

Tagajärg väikekaliibrilisest vintpüssist: püsti — 363 silma, põlvelt — 389 silma ja lamades — 390 silma.

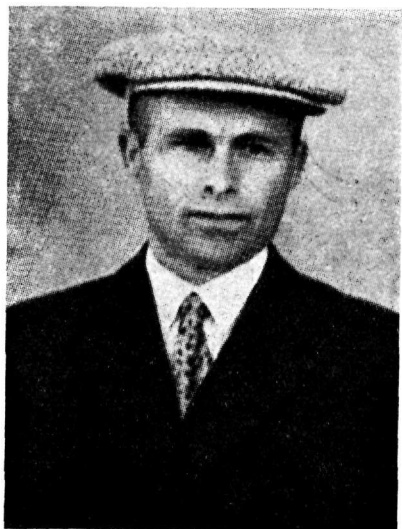
1935. a. maailmameister põlvelt laskmises uue maailmarekordiga — 389 silmaga.

Jutt kaldub kohe maailmameistri- ga juhtunud õnnetuse peale. Mehel on praegugi selgesti nähtavad armid ninal ja näol.

„Pagan teab, mis selle püssiga oli, aga vastu silmi ta prahvatas. Arvan, et viga oli laskemoonas, või oli püssi lukukoda liig tugevasti karastatud. Kole kahju oli, et ei saanud võistelda täiskaliibrilisest vintpüssist. Juba väikekaliibrilisest laskmisel oli tegemist. Ninasse nõrgus verd ja kardeti, et täiskaliibrilisest vintpüssist laskmisel tekib tugevam verejooks. Treeningul saavutasin paremad tagajärjed, ja oleks nina terveks jäänud, oleksin ehk võistluselgi saanud suuremaid silmi. Aga teha pole enam midagi.“

„Kuidas tundsitate end pärast maailmameistri tiitli omandamist,“ esitame laskurile küsimuse.

„Ega saanud aru midagi. Kõik oli nagu harilikult. Ainult üks kange itaallane käis mul seljale patsutama.“

E. Rull

Tagajärg: täiskaliibrilisest vintpüssist — 1094 silma. Väikekaliibrilisest — püsti 348 silma ja põlvelt — 386 silma.

„Tuju oli päris hea. Sai näha kuu-
lust Itaaliat ja kanget Mussolinit.
Kangesti soe on neil seal. Võttis mõ-
nikord naha päris tuliseks. Igata-
hes reisist on head ja kauapüsivad
muljed.“

A. Liiver

Tagajärg: täiskaliibrilisest vint-
püssist — 1091 silma. Väikekaliib-
rilisest vintpüssist püsti — 365 silma.

„Vehklemist oli laialt. Kui ei ol-
nud laskmist, oli muud tegemist kül-
lalt. Üldse olid meie meestel käed-
jalad tööd täis. Oli oma võistlus läbi,
sai abistatud teisi oma mehi: jälgi-
tud nende tagajärgi ja sekeldatud
kontrollpunktis. Soojust, päikest ja
puuvilja oli Itaalias laialt.“

D. Jaanson

Tagajärg: väikekaliibrilisest vint-
püssist põlvelt — 365 silma, lama-
des — 391 silma.

„Natuke „lambipalavikku“ ikka oli
selle ragina seas. Pole ikka nii nagu
kodus. Toit oli ka nihuke naljakas,
võttis nii laisaks ja vedelaks. Val-
gus oli ka imelikult muutlik, et päris
raske oli kohaneda. Hea meel on, et
tulime silmapaistvatele kohtadele ja
mehed said igaüks ka midagi. Ilma
auhinnata ei jäänud keegi.“

E. Rikand

Tagajärg: täiskaliibrilisest vint-
püssist 1092 silma. Väikekaliibrili-
sest vintpüssist põlvelt — 377 silma.

„Meeleolu oli kena. Soojus ja har-
jumata valgus kippus vahest tege-
ma liiga. Valgus oli erilisel terav,
isegi silmadele valus. Asja sai vöe-
tud kaunis tõsiselt. Reis meeldis
väga, sai näha kaugeid maid ja rah-
vaid.“

E. Kivisik

Tagajärg: täiskaliibrilisest vint-
püssist — 1087 silma. Väikekaliibri-
lisest vintpüssist põlvelt — 380 silma.

„Eks iga mees tegi mis ta suutis.
Olukord oli ka kaunis võõras ja ras-
ke. Muret tegi terav valgus ja kuu-
mus. Päikese käes oli kuni 35 pü-
galat sooja. Medalite laskmine oli
heaks eeltreeninguks, mis aitas ko-
haneda oludega. Reis iseendast oli
ilusaks üleelamuseks.“

J. Dilberg

Tagajärg: väikekaliibrilisest vint-
püssist lamades — 397 silma.

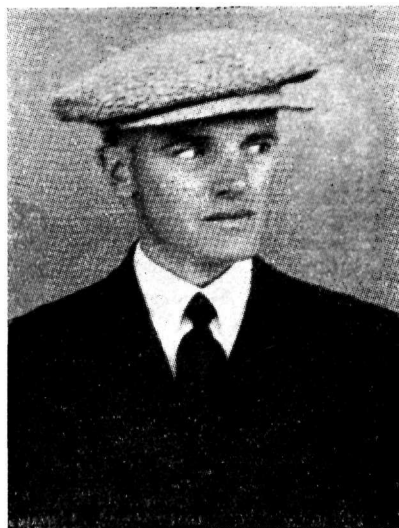
„Näete, haigeks jäin,“ ütles mees,
näol valuline ilme. „Viinis löi kange
valu kerre. Lähen ambulantsi, las
vaatavad järgi, mis viga. Peaasi, et
haigus tuli pärast võistlusi. Oleks
varem juhtunud sellane asi, siis oleks
sõpradel jälle raskem olnud.“

E. Seren

Tagajärg: väikekaliibrilisest vintpüssist püsti — 351 silma, lamades — 390 silma.

„Hullu moodi terav valgus seal Mussolini maal. Torkab nagu nõeltega. Katsusin lasta kodunt kaasa võetud prillidega. Ei nendega saanud põrmugi hakkama. Võttis kohe silmade ees siiruviiruliseks ja muutatas väljavaate puha loperguseks. Kuum oli kah. Isegi öösel oli üle 22 pügala. Aga muljed jäid kõige paremad.“

K. Comp

„Tuju võttis maha mul medalilaskmine. Pole eluaeg ühtki lasku lasknud võõraste lauda. Seal lasksin kogu kaks. Itaallastel oli tehtud tore katusealune, kust laskime. Muidu igapidi tore, aga märklaua numbreid ei näinud. Mina kaunis pikk mees ka. Vaatan ja loen märklaua, aga näete, läks segi.“

J. Kruuberg

„Ei noh, meeleolu on ikka kena. Olgugi et sain väga vähe trennida ja olukord oli võõras. Toit oli ka nii naljakas ja isemoodi. Olin esimene mees, kes hakkas väikekaliibrilisest laskma medalit. Tuul keerutas ka nii naljakalt, et ei saanud õieti arugi kust poolt ta puhus. Ühe seeria kestes keerasin 7 nõksu dioptrit. Itaallased, sindrid, ei näidanud 10-nel kellaaega.“

H. Tederson

„Olin matši ajal kontrollpunktis. Parema meelega oleksin ise lasknud. Oleks olnud kergem. Tööd sai rohmida varahommikust hilisõhtuni. Hea meel, et saimeviisakad tagajärjed. Oli see Itaalia ikka soe ja päikeserikas.“

P. Paas

Siin peavad austatud lugejad küll andestama. Ei saanud kuidagi selle mehe jutule. Ikka kadus õigel ajal silmist. Loodame, et tal diametraalselt erinevaid arvamusi võistlusretke kohta ei ole. Ja kuigi on, siis ta kindlasti ühineb elmiste arvamisega.

J. Pürn

„Muljed reisist on head. Pinevust võistlusil ikka oli. Higistama võttis meid kõiki, võistlejaid ja pealtvaatajaid. Valgus oli teistmoodi ja palju heledam kui meil. Soomlased kandisid spetsiaalprille. Meie mehed laskisid ilma. Olukord oli ikka igate kanti tõsisem kui kodumaal.“

Aktsiaselts

A. Le Coq

õlletehas

*Õlleta puudub
mugavus.*

**Suitsetage ainult kõrgekvaliteedilisi
rahva paberosse**

MIKAADO-EXTRA

ja

JAAVA

sest need paberossid ületavad oma peene maitse ja meel-
diva aroomiga kõik sellehinnalised võisilejad sordid.

**Tubakavabrik
H. Anton & Ko.**

OLÜMPIA- MÄNGUDELE

Olümpiamängude pitseri all.

Maailm seisab praegu järgnevate olümpiamängude lävel. Kõigest maailma nurkadest voolab tuleval suvel rahvaste eliitsportlasi spordimaailma Mekkasse — olümpiamängudele, mis sedapuhku peetakse Berliinis. Kogu maailm teeb ettevalmistusi nendest osavõtjaks, kõikjal kannavad igasugused spordi eluavaldused „olümpiamängudele ettevalmistamise pitseri“. Seda ei tule ka sugugi imestada. Sajandi vahetusest alates on sport teinud maailmas läbi suure tõusurikka arenemistee ja on muutunud rahvaste elus suure tähtsusega teguriks. Iga aastaga pööravad rahvad kehalise kasvatusarendamise kaudu spordile ikka enam ja enam tähelepanu. Üksikutes riikides on isegi juba asutatud ministereid spordielu juhtimiseks.

Selle pöörase tõusutee juures ei ole sugugi imestada, et Saksa tuleval aastal tahab liia maailmarekordi olümpiamängude korraldamises. Seda näitavad veenvalt hiiglaslikud eeltööd. Aga veel enam — Berliini olümpiamängud kujunevad kõiki eelmisi ületavaiks eriti osavõtjate rahvaste ja nende võistlejate arvult.

Esimesega võrreldes kümnekordseks.

Modernaja esimestest olümpiamängudest, 1896. a. Ateenas, võttis osa 13 rahvust, kokku 484 võistlejaga. See arv pole kuigi suur — meil on sageli kaitseliiduvõistlusil sama palju võistlejaid. Maailmarekordi osavõtu laiaulatuslikkuses omavad aga Amsterdamis olümpiamängud, mis peeti 1928. a. Nendest võttis osa juba 46 rahvust 3905 osavõtjaga. Selle maailmarekordi ületavad aga kaugel eelseisvad olümpiamängud. Oma osavõtust on seni teatanud Berliini olümpiamänge korraldavale komiteele 49 rahvust, kes kavatsevad esialgsete arvestuste kohaselt saata Berliini kokku umbes 5000 sportlast! Pealegi on arvata, et osavõtjate rahvaste arv tõuseb üle 50, kuna mitmedki rahvused pole veel seni saatnud vastust olümpiakutsele. Tuleval aastal ei saa ega taha keelduda järgnemast olümpiakutsele ükski rahvus, kellele osavõtt on vähegi võimalik, sest sport on võitnud selleks juba kindla ja lugupeetava koha kultuurimaailma igasuguste eluavalduste rindesse. Olümpiamängud on rahvaste rahu ja sõpruse sümboliks. Norra sotsiaalminister Trygve Utheim on sõnanud: „Sport aitab kaasa võib olla enam kui igasugune teine sotsiaalne liikumine arvamiste lahkuminekute tasandamisele rahvaste vahel ja vastastikkuse arusaamise ning rahu atmosfääri loomisele.“ Seda taotelevad ka Berliini olümpiamängud, kuhu paljude kümnete teiste rahvaste kõrval sammub ka Eesti.

Hitler ütleb: „Nicht genügend!“

Saksa pidi korraldama olümpiamängud esmakordselt juba 1916. a., kuid siis võitlesid rahvused kaevikuis, maal ja merel, maa all ja õhus relvadega üksteise vastu, ausa sportliku võitlemise asemel haljal murul ja sõeradadel. Tookord tehti juba ettevalmistusi — ehitati olümpiaaodion, 1933. a. alustas Saksa teiskordselt olümpiamängude korraldamise ettevalmistusi. 1933. a. sügisel tegid Saksa olümpiajuhid ringkäigu vanal olümpiaaodionil ja selle ümbruskonnas, soovides panna aluse staadioni laiendamisele ja teiste võistlusväljade ehitamisele. Igaüks avaldas oma arvamist: soovime siin seda, seal seda, näidates käega ilmakaarte poole. Vaikides ja ainult kuulates sammus olümpiajuhtidega kaasas Saksa riigi juht Adolf Hitler. Kui ringkäik oli lõpunud, oli tema otsus ainult kahesõnaline: „Nicht genügend!“ (mitte küllaldane!) Mõõdus ainult veidi aega plaanide ja kavatsuste laiendamiseks, siis oli selge, mida

Saksa peab küllaldaseks

järgmisteks olümpiamängudeks:

1. Olümpiaaodion 102.000 pealtvaatajale, 400-meetrilise jooksurajaga ja jalgpalliväljaga, postiasutuse ja telegraafiaamaga ajakirjanikele ja kõigile soovijaile jne.
2. Ujumisstaadion 18.000 pealtvaatajale, basseini 50×20 m.
3. Tennisstaadion 10.000 pealtvaatajale.
4. Hokistaadion 20.000 pealtvaatajale.
5. Ratsaspordivälja tribüüniga 12.000 pealtvaatajale.
6. Piduvälja 400.000 tegelasele ja pealtvaatajale.
7. Vabaõhuteater 20.000 pealtvaatajale (Dietrich-Eckart-Bühne).
8. Kaks harjutusvälja kergejõustiklasile 400-m jooksuradadega, neli harjutusvälja jalgpalli, hoki ja käsipalli jaoks, üks harjutusväli naissportlasile.
9. Parkimisvõimalus 10.000 autole.
10. Sportfoorum, mis sisaldab muuseumi eluhoone 120 spordi-üliõpilasele, 6 võimlemissaali (igaüks 60×40 m), talvbassein (33×15 m), välisbasseini, auditooriumi 1.500 kuulajale, laboratooriume, kliiniku, demonstratsioonisaale jne.

Pealeselle veel olümpiaaodionist 14 km kaugusel asetsev olümpialinn 4000 sportlasele, kes mahutatakse elama selleks eriti ehitatud ja igasuguse mugavusega varustatud hoonesse.

Need arvud kõnelevad ise enda eest!

Ettevalmistustöö teine pale.

Eelnevad read näitavad olümpiamängude ettevalmistamise üht palet. Teiseks palgeks on aga olümpiaatleetide otsimine ja ettevalmistamine, millega tegelevad praegu kõik spordirahvused. Olümpiamängudest osavõtvates riikides korraldatakse kursusi, ühisharjutusi ja katsevõistlusi, mis ajajooksul peavad tooma esiplaanile mehi, kes on väärsed võistleva olümpiamängudel oma rahvusvärvide eest. Tänavune aasta on olnud kogu maailmale suureks ettevalmistusaastaks maailmarekordsete olümpiamängude vastu. Igas riigis ja igal alal on püütud teha kõik, mis võiks aidata kaasa paremate sportlaste veel suuremale tõusule. Korraldatakse ja võetakse osa suurist rahvusvahelistest võistlustest, mille raskes konkurentsis ja tules karastatakse arvatavaid olümpiaatleete, kergendatakse neil harjutamisvõimalusi ja püütakse, ühe sõnaga, teha kõik olümpiamängudele võimalikult põhjalikuks ettevalmistamiseks. Sama teed on käinud ka Eesti.

Eesti valmistub...

Eesti olümpiakomitee, olümpiamängudele ettevalmistamisel, on suunanud oma ainelise toetuse peamiselt ainult kahele alale — kergejõustikule ja raskejõustikule. Ettevalmistustöödega kergejõustiku alal alustati juba 1933. a. sügisel, kusjuures üldjuhiks määrati omaaegne kümnevõistluse maailmameister A. Klumburg. Tema tööks haaras olümpiakandidaatide leidmise, olümpia-treeningu ja kergejõustiku üldtaseme tõstmise. Igas suuremas keskkohas moodustati olümpia ettevalmistus-grupid. Talvel korraldati võimalis ja Tallinna maneežis sisetreeningtunnid, kuna suvel kihas töö spordiväljül. Läänud aastal kulutas olümpiakomitee üldse 4461 krooni ettevalmistustööks olümpiamängudele. Käesoleval aastal määras olümpiakomitee toetust ettevalmistustööks kergejõustiku alal 2110 kr. ja raskejõustiku alal 1450 kr., peale selle veel 440 kr. talv-spordile.

Olümpiamängudele ettevalmistustöös on olümpiakomitee asunud põhimõttelisele seisukohale, et toetussummad tuleb kulutada ainult nende sportlaste ettevalmistamiseks, kes tulevad otseselt kõne alla olümpiamängudele saatmiseks seni näidatud taseme põhjal. Määrati kindlaks põhimõte, et kui olemasolevad olümpiakandidaadid suudavad tõestada oma rahvusvahelist taset, siis tulevad nad saatmisele.

Kas on eestlastel võidulootusi?

Olümpiamängude paljude võistlusalade krooniks on ja jääb alati kergejõustik. Teised võistlusalad — neid pole sugugi vähe — jäävad tagaplaanile, kuigi konku-

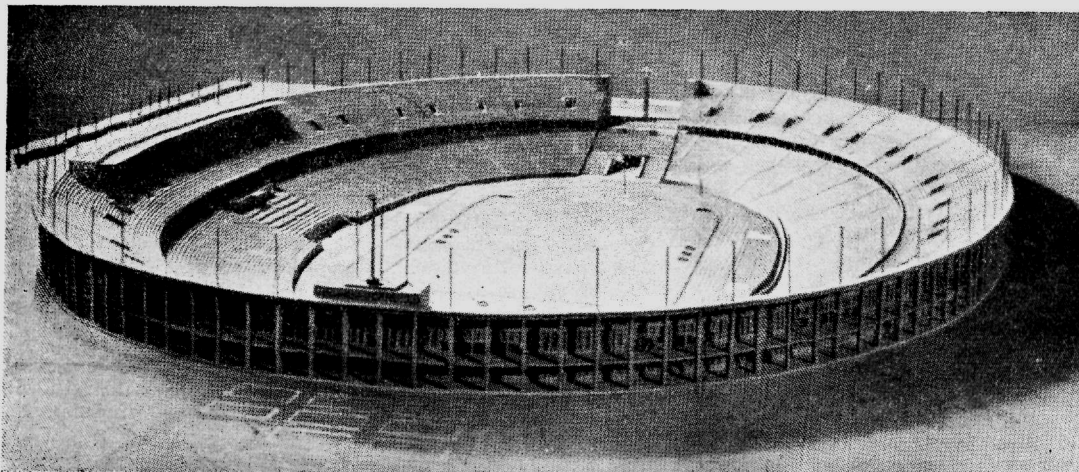
rentsi pinevus ja võistlusind nendes pole sugugi väiksem. Nii tuleb loomulikult olümpiamängudest rääkides alati esimesena silmade ette kergejõustik. Meie tänavune, olümpia-eelaasta kergejõustik oma tasemega ei ennusta Eestile Berliini olümpiamängudeks ei head ega halba. Endastmõistetavalt on tänavu veel vara kõnelda Eesti väljavaadetest olümpiavõitude või meie sportlaste võimalikust auhinnaletulekust, kuna tuleval aastal seisab veel ees hinnangumuutusi tuua võiv harjutus- ja võistlusrikas suvi enne olümpiamängude pidulikkust algust, mis toimub 1. augustil. Tänavune aasta on aga siiski näidanud, et Eestil on rida sportlasi, kes võivad olümpiamängudel julgesti kanda Eesti rahvusvärve, arvestades nende tänavusi tipp-saavutusi.

Elkõige sammub A. Viiding.

Suurima edu kõigist meie kergejõustiklasist on saavutanud tänavu Arnold Viiding, kes hooaja lõpupooles — septembris — oma kuulitõuketulemusega 16.06 m üllatas kogu spordimaailma. See tagajärg tõstis Viidingu Euroopa „kõigi aegade“ kuulitõukajate hulgas teisele kohale! Ainult viis eurooplast on seni pääsnud kuulitõukes üle 16 m piiri. Nende viie paremusjärjestus: 1. Woellke (Saksa) 16.33 m (1935. a.); 2. Viiding (Eesti) 16.06 m (1935); 3. Heljasz (Poola) 16.05 m (1932. a.); 4. Hirschfeld (Saksa) 16.04 m (1928. a.); 5. Douda (Tšehhoslovakkia) 16.04 m (1931. a.). Ometi kord täitus see, mida oodati Viidingult juba mitu aastat. 1933. a. pääsis ta juba 16 m piiri lähedale, tõugates Eesti rekordiks 15.92 m. Sellest ajast saadik oodati Viidingult pidevalt 16 m ületamist, nagu G. Sulelt omal ajal 70 meetri piiri ületamist odaviskes. 1934. a. tuli Viiding küll esimeseks Euroopa meistriks, kuid 16 m jäi nägemata. Tänavu tuli ta Budapestis akadeemilistel olümpiamängudel maailmameistriks, kuid püsis kaua aega Euroopa paremustabelis veel kolmandal kohal tulemusega 15.61 m. Siis tuli 16.06 m ja mehe suurvormi tõendusena veel 15.96 m. Viidingu 16.06 on seda hinnatavam, et tänavu kuulitõukajate maal — Ameerikas — on ainult paar meest pääsnud üle 16 meetri.

„Kolm olümpiamusketääri“.

A. Viidingu kõrvale kindlate olümpiakandidaatidena on seada veel kolm tublit. Nendeks kolmeks musketääriks on R. Toomsalu, K. Annamaa ja A. Kuuse. Eesti sai tänavu R. Toomsalu näol esimese rahvusvahelisesse klassi kuuluva sprinteri, kes purustas 1914. a. saadik 11,0 sekundil püsinud Eesti rekordi ja seda laste senise mõõdupuu kohta hiilgeajaga 10,7 sek. Ja see ei tulnud juhuslikult. Alul Kadrioru staadionil 10,9, siis Budapestis akadeemilistel olümpiamängudel 10,8 ja

Berliini olümpiamängude tsentrumi — 102.000 pealtvaatajat mahutava olümpiastaadioni — mudel

10,7, lõpuks Rakveres veelkordselt 10,7 ja Kadrioru staadionil 10,9 sek. Eesti parimaks on Toomsalu tõusnud ka kaugushüppes, saavutades Eesti tänavuseks rekordiks 7.34 m. Üldse kaugushüpe on Eestis suurel tõusul — tänavu on neli meest läinud üle 7 meetri piiri: R. Toomsalu 7.34 m, E. Tamm 7.21 m, N. Küttis 7.05 m ja E. Lilienthal 7.03 m.

Vasarakordniku lohutut spordirahvale.

Mida Toomsalu tegi 100-meetri jooksus, sellega tuli Eestis täiesti sööti jäänud alal — vasarheitel — toime „vasarakordnik“ Koit Annamaa, kes astus tänavu paari sammuga aga juba maailma parimate hulka. Enne Euroopa esivõistlusi 1. a. lennutas ta kord vasarat üle 50 meetri, kuid see jäi ka ainsaks korraks. Samal ajal aga, kui Kuuse tänavu tuli juuli lõpus võitjaks Stokholmi eliitmängudel, lennutas Annamaa Helsingis vasarat uueks Eesti rekordiks 51.58 m, kaotades ainult 11 sm maailma parimaks peetavale ameeriklasele Dreyerile. Sellest ei jatkunud aga — augustis Eesti katastroofilise kaotusega lõpnud Soome-Eesti maavõistlusel heitis ta lohutuseks meie spordirahvale vasarat 53.07 m! Temast paremini on heitnud Euroopas tänavu ainult iirlane O'Callaghan (56.90), rootslane Jansson (53.41) ja soomlane Pörhölä (53.36 m).

Tulgu 2 meetrit ja uusi musketääre

Kolmandaks musketääriks on kõrgushüppaja Aksel Kuuse, kes juba aastaid hüppab kindlalt üle 1.90 meetri. Tänavu püstitas ta uueks Eesti rekordiks 1.94 m. Kindel mees oma alal, kuid oodatud 2 meetri ületamiseni pole siiani veel jõudnud. Tuleval aastal peaks aga olema tema kord — 1934. a. G. Sule viskas oda 71.48 m, 1935. a. tõukas A. Viiding kuuli 16.06 m, järelkult, — kas 1936. a. hüppab A. Kuuse kõrgust 2.00 m?!

Palju noori astub tuleval aastal võrdvõimelistena meie olümpiamusketääride tasemele ja tõendab tuleval aastal Eesti kuulumist maailma spordirahvaste esimesse ritta? Eesti sporditase tõuseb iga aastaga. Järelikult peaks leiduma noorte hulgas rida tulevase tippmehi, kes praegu on alles küpsemisel. Berliiniks vaevalt jõuab aga neid valmida terve legion, kuid 1940. a. olümpiamängudeks on meie eliitsportlaste arv kasvanud oodatavasti kümnekordseks!

Laskurid Rooma loorberitelt Berliini vallutama!

Võistlusalade arv olümpiamängudel kasvab järjest — Berliini olümpiamängudel on neid kavas juba 19: kergejõustik, ühes kümnevõistluse ja maratoni jooksuga, võimlemine, tõstmine, maadlus, poks, vehklemine, laskmine, ratsasport, jalgrattasõit, ujumine, aerutamine, kanuusõit, purjetamine, moodne viievõistlus, jalgpall, käsipall, hoki, polo ja korvpall. Vähestest neist aladest võtab osa Eesti — kõne alla tuleb vast kergejõustik, maadlus, tõstmine, poks, jalgpall, korvpall, ujumine ja siis lõpuks eelkõige ka — laskmine. Hiljutisel maailma-esivõistlusil Roomas tõstsid meie kaitseliidu ja kaitseväge laskurid Eesti maailma laskerahvaste esirinda, tulles koju maailmarekordide ja maailma-meistriitliteliga, kuldmärkide, diplomide ja rahaliste auhindadega.

Neli maailma-meistriitlit ja kaks maailmarekordi langes Roomas Eesti nimele. Edu kohustab — laskurid jätkavad oodatavasti oma tublit tööd lasketaseme tõstmisel ja väikekalibrimehed oodatavasti tõendavad veelkordselt juba tuleval aastal, et Eesti jääb püsima laskerahvaste esirinda. Eesti sportlastid on väikekalibri-laskureil kõige enam väljavaateid olümpiamedalitele ja Eesti lipu tõstmisele võidumastidesse! Seetõttu — laskurid Eesti olümpiaekspeditsiooni! Rohkem tähelepanu väikekalibrile ja püstolist laskmisele, mis seisavad olümpiamängude kavas!

Kas maadlejad toovad olümpiavõite?

Suurema osa oma seniseid olümpianõude maailma rahvaste suurheitlusil on Eesti omandanud raskejõus-

GREEKLANE SPIRIDION LOUIS,

maratonijooksu võitja modernaja esimestel olümpiamängudel 1896. a. Ateenas. Berliini olümpiamängude avamispidustustele toob Louis lennukiga vanast Olümpiast õlipuuksa olümpiamängudest osavõtivate rahvaste vahel valitseva rahu sümbolina.

tikus — maadluses ja tõstmises. Endastmõistetavalt ei puudu meie maadlejad ja tõstjad ka Berliini olümpiamängudelt. Kes aga sinna pääsevad, see on juba teine küsimus. Vanem generatsioon on juba loobunud maadlusmattidest ja tõstekangidest, minevikku on jäänud need mehed, kes tulid omal ajal olümpiavõitjaks ja püstitasid maailmarekorde üksteise järgi.

Meie nimekaimaks maadlejaks on praegu August Ne o, kes on tulnud korduvalt Euroopa esivõistlusil auhinna nimele nii greeka-rooma- kui ka vabamaadluses. Alles septembri alul Euroopa vabamaadluse esivõistlusil esines ta edukalt — võitis kõik oma vastased peale rootslase Cadieri, kuid halva loosõnne tõttu jäi kolmandaks. Peale Neo pole ühtki kindlamat olümpiakandidaati ja loodetavat auhinnameest silmapiiril, kuid eelseisval talvel võib mõnigi mees veel kerkida esirinda ja anda lootsi edukaks esinemiseks olümpiamängudel.

Võistluste ja normide sõel raskejõustiklasile.

Raskejõustikuliit on asunud hoogsalt tööle Berliini vastu. Olümpiakandidaadid meie parimatest noortest on asunud intensiivsele ühisharjutusele. Eel seisavad Eesti esimesed raskejõustikumängud, mis on sihitud raskejõustiku vastu huvi tõstmisele üle kogu riigi. Novembris on Tallinnas Turaaanimaadlusturniir, edasi jaanuaris olümpialaager tolle ajani esirinda kerkinud maadlejaile. Pidevalt iga kuu lõpul peetakse katsevõistlusi võistluskogemuste andmiseks meestele. Olümpiakandidaadid maadluses ja tõstmises on määratud kindlaks ning pidev töö on alanud. Jääb ainult oodata, et seda tööd kroonib ka edu. Tõstmises tuleb olümpiamängudele soovijail ületada ülesseatud normid, kuna maadluses hinnatakse suhtelist paremust. Raskejõustiku olümpiaatleedid tahetakse määrata kindlaks tuleva aasta juunis.

17-aastane olümpiaatleet.

Eesti tänavuste silmapaistvaimate sportlaste hulka kuulub täiel määral olümpialootusena „vetevallast“ 17-aastane Egon Rosenberg, kellest on tõusnud kolme aastaga Eesti kõigi aegade parim ujuja. Tänavu kevadest alates iga uus võistlus suurendas ta triumfi. 100-meetri vabaujumises oli suvel alul tippsaavutus tema nimel ajaga 1.06,1. Juuli keskpaigas tuli uus rekord — 1.05,7. Nädal aega hiljem purustas ta kuldnormi ajaga 1.03,1, saavutades esimese kuldujuja tiitli! Augustis Eesti-Soome maavõistlusel Soomes püstitas ta uueks Eesti rekordiks juba aja 1.02,3. Ja kaua aastaid oli varem Eesti rekord püsinud 1.10 ümber! Samuti on ta edu suur 400-m vabaujumises. Esivõistlusil purustas ta sel alal kuldujuja normi (norm 5.30,0, Eesti rekord oli 5.39,6) ajaga 5.21,9 ja Eesti-Soome maavõistlusel püstitas ta uueks Eesti rekordiks täiesti rahvusvahelisesse klassi kuuluva hülgeaja 5.08,9! Ja see on Rosenbergil alles algus — tema tulevik on veel ees. Tema edukäiku näitavad piltlikult tema ajad 400 meetris: 1932. a. — 7.22,0; 1933. a. — 6.28,0; 1934. a. — 5.45,2; 1935. a. — 5.08,9. Ja 1936. a. — alla 5 minuti? 100-meetri vabaujumises on ta arenemiskäik olnud viimase kolme aastaga: 1.18,0 — 1.07,9 — 1.02,3! Noor Rosenberg on praegu „mees Euroopa klassist“ ja tubli talvise tööga jõuab ehk olümpiamängude ajaks maailmaklassi. Igal juhtumil peaks Egon Rosenberg olema kindel olümpiaatleet. Tema kõrvale ehk kerkib tulevaks suveks veel mõni teine olümpialootus, kellel oleks mänguasi purustada kuldujuja normi ja „ujuda“ Berliini.

Pallimaleva liigne meelehärm.

Meie jalgpallipublik on kannud tänavu 5- ja 10-sendiste olümpia veeringutega juba kokku pool sellest summast, mis läheks maksma Eesti rahvusmees-

konna saatmine olümpia-jalgpalliturniirile. Hea algatus on kannud vilja! Meie jalgpallimehed külvavad ka paguti head mängu, ent lõpuks see kõik ikaldas — Eesti osavõtt olümpia palliturniirist on muutunud enam kui kaheldavaks. Meie jalgpallitaseme mõõdupuuks on maavõistlused. Need on toonud aga tänavu meie jalgpalliringkondadesse enam meelehärma kui seda näitavad numbrilised resultaadid. Hooaeg algas Riias Eesti-Läti maavõistlusega, kus Eesti vääris võitu, ent tegelikult pidi lahkuma väljalt viigiga 1:1. Siis tuli „õnn Leeduga ja õnnetus Rootsiaga“ — nii iseloomustas neid maavõistlusi Eesti tuntuim spordiajakirjanik Toomas Kivi. Eesti-Leedu oli 2:2 ja Leedu vääris võidu. Edasi Eesti-Rootsi lõppes 1:2, kuid Eesti vääris kui mitte võidu, siis vähimalt viigigi! Rootslased ise avaldasid objektiivselt, et nad võisid tänada ainult õnne võidu eest. Järgnes 2:2 kahel rindel Soomega, kusjuures Eesti oli juhtimisel 2:1 nii Helsingis kui ka Tallinnas! Seni oli kõik veel hästi — kolm viiki ja kaotus üle-noa-tera Rootsi. Siis tuli aga olümpiaeksam — Balti meistri tiitel Balti turniirilt olnuks Eesti rahvusmeeskonnale sõidupiletiks Berliini, nagu väljendati. Eestit oodati ja loodeti kindlaks võitjaks, kuid ta jäi kolmandaks! Numbrid kõlasid: Eesti-Leedu 1:2, Leedu-Läti 2:2, Eesti-Läti 1:1. Hooaeg lõppes etteteatud kaotusega Saksale Stettiinis 0:5. Sel puhul nägid meie pallimehed, kuidas peaks jalgpalli mängima.

Kas järeleksamid jalgpallile?

Kui hakata tagantjargi kaalutelema, siis meelehärm on olnud alati suurem kui selleks on olnud põhjust. Läti kaotas Rootsi 0:4 ja Soomele 1:4, kevadel Leedu kaotas Lätile 1:6! Kas on sellega siis midagi katki? Tulevad uued maavõistlused ja püütakse mängida paremini — see on ainuke tagajärg. Mõõdub talv ja tuleb optimistlik kevad — see sumbutab sügisese liigse pessimismi ja annab ehk meie rahvusmeeskonnale palli olümpiale pääsemiseks järeleksamid. Ei ole sugugi võimatu, et meie pallimehed teevad järeleksamid läbi ja lastakse siiski olümpiaturniirile. Kas Eesti lootused Berliini palliturniiril „esimeseks tulla“ oleksid siis olnud suuremad, kui Eesti tänavu oleks tulnud Balti meistriks? Mitte põrmugi! Eestil pole praegu sugugi rohkem põhjusi jääda eemale Berliinist, kui omal ajal Pariisi olümpiamängudest — ja siiski Eesti rahvusmeeskond näitas tookord head mängu Ameerika vastu, kaotades ainult penaltyga 0:1. Küsimus seisab ainult selles, kas ei saa tulevaks suveks kogunevat olümpiafondi kuidagi teistiti Eesti jalgpalli heakäekäiguks paremini ja tulutoovamalt kasutada? Seegi küsimus on tõusnud päevakorrale alles tagantjargi. Siin on meie jalgpallijuhtidel pureda raske pähekel, sest siiani ei ole jalgpalliiliit ka teisi teid kaudu suutnud tõsta meie jalgpalli „maailmaklassi“, kui üldse on olnud sellase edu ootajaid!

Esijoones võistleva, mitte ainult võitma!

Kas kõik need 5000 olümpiaatleeti, kes kogunevad tuleval aastal Berliini, on väljas nimelt kindla lootusega tulla olümpia võitjaks? Õiged sportlased ja spordijuhid mõtlevad esijoones sportimisele ja tublile võistlemisele endale, teises järjekorras alles võitmisele. Olümpiamängude isa on ütelnud kord õige loosungi: rahvad kogunevad olümpiamängudele võistleva, mitte võitma. Sellele peaksid enda tähelepanu juhtima ka meie spordijuhid. Võit on kiidetav, kuid kaotus endast paremale pole sugugi seepärast veel häbi asi. Väga paljude rahvuste lipud lehvivad küll olümpia staadionidel ja olümpialinnas, kuid paljud neist siis tõmmatakse lõpuks võidumastidesse?

Pen

Eluhoone sportlastele ehitatavas olümpialinnas Döberitzis

Vanemais kultuurriikides võib vaevalt leida teatrit, mis oleks sedavõrd rahva vaimse ja ainelise iseseisvuse produkt, kui seda on „Estonia“. Teda pole sünnitanud lavakunsti harrastajad ega sellest kunstist innustunud üksik inimene, vaid tema rajamisel ja arendamisel on nii või teisiti olnud tegev kogu eesti seltskond, õigem veel — kogu rahvas. „Estonia“ on rahva tõulise visaduse ja terve eluinstinkti monumentaalne kehastus. Seepärast pole 20. oktoobril pühitsetav 70-aastase tegevuse juubel mitte ainult „Estonia“ seltsi pidupäev, vaid sellest peaks võtma osa kogu rahvas.

Jälgides „Estonia“ seltsi arengulugu, näeme, et seltsi asutasid 1865. a. oktoobrikuus Tallinna magistriraadi teenrid, väikekaupmehed ja käsitöölised. Kaugeemale neist antvärgistunud käsitöölisist ja teenreist polnud jõudnud tol ajal Tallinna eesti seltskond. Esimesed aastad töötas selts kohalike sakste patronaadi all. Sakslased olid niinimetatud toetavliikmed, kes otseselt seltsi tegevusest osa ei võtnud, kuid kelle õlgadel lasusid peamiselt materjaalsed mured. Sakslasil polnud hääleõigust, kuid nende sõnul oli siiski suur mõju, sest seltsi tegelased olenesid tol ajal neist nii moraalselt kui ka vaimselts. See on ka mõistetav, sest eesti seltskonna arenemine oli neil aastail alles algstaadiumis ja see ei evinud mingit kindlat füsionoomiat.

Esimese aastapäeva pühitsemise kirjeldusest näeme, et külaliste seas viibis terve rida Tallinna tähtsaimaid mehi: pangapidajaid, raehärrasid, konsuleid, pastoreid jne. Nende kõrgete külaliste seast valiti hiljem presidendi härra, kelleks sai advokaat Roman von Antropoff. Põhikirjas polnud üldse nähtud ette sellast „kõrget“ kohta, kuid see leiutati silmade tegemiseks võimumeestele, sest olenes ju neist seltsi olemasolu. Tegevus oli algaastail õieti nigel, hoolimata sellest, et töötati kõrgete patroonide hõlma all. Võib isegi märgata tagasiminekut, mis arvatavasti on seletatav sellega, et paljud lauljad ja tegelased hoidusid aktiivsest tegevusest seltsis, sest neile ei meeldinud seal valitsev saksa vaim. Nii näemegi, et alates 1868. a. hakatakse seltsi protokolle kirjutama eesti keeles. Kuid see väike reform ei elustanud seltsi tegevust. Veidi elevust toob 1869. aastal Tartu laulupidu, millest 10-liikmeline koor võtab osa. Kohe pärast tagasijõudmist hakatakse õhinal tegema ettevalmistusi esimeseks avalikuks kontserdiks. Kontsert õnnestus. Nüüd hakati juba unistama pasunakoorist. Et seltsil endal polnud sellaseid riistapuid, siis laenati need väljast. Kuid koor

loodi ja harjutused käisid, olgugi, et laenatud pillid olid sageli sedavõrd viletsad, et nendega õiget kokkumängu oli raske tabada. Niipalju ehk oli kasu neist esimesist katseist, et kui jõuti muretseda oma pillid, oli kooriliikmeil juba väike praksis seljataga.

Umbes samal ajal tuli kõne alla oma korteri küsimus. Seni oli tarvitatud kooskämiseks erakortereid ja laulude harjutamiseks koolimaju. 30. augustil 1870. aastal peeti avalik koosolek, millest peale seltsiliikmete ja eestseisuse võttis osa 40 „võõrast Eesti sõpra“, nagu tolleaesgses protokollis on nimetatud. Seltsi kirjatöömataja Koppel esines omamoodi õpetliku kõnega, mille lõpetas sõnadega: „Üht korterit on tarvis, kus võiks ettelugemistest osa võtta kui ka klaasi õlut juua sõbralikus ühenduses ning selle juures enda norgu läinud meelt teritada, kui ka oma kaasvendadega juttu ajada ning selle juures kõik head nõu leida, olgu meie kõikide püüdmine, et vanad kombed ja viisid kaoks ja uus õitseks“. Varsti leiti korter Laias tänavas „Eggersihärra“ juure, kuid ikkagi „võõraste sõprade“ projektsooniga. Uues ruumis hakkas saksluse kõrval õitsema veel klubi vaim. „Vanad kombed“ ei kadunud, sest seltsi tegelaste vaimsed huvid olid kitsad, silmaring liiga piiratud selleks, et rabelda välja sombusest õhkkonnast ja jõuda puhtamaisse vetesse. See nõudis aega, ja see aeg tuli eesti seltskonna kasvades ja arenedes.

Vastlapäeval toimus seltsi esimene edustusball. Teiste külaliste hulgas oli ka palju saksu. Et sakсад ja antvärgid hästi ei sobinud, selgub seltsi protokollist, mis on pühendatud „praki ja kinnaste“ küsimusele: „Kui jälle teeõhtud saavad tulema ja liikmete all tansitud saab on soovida, et teiste seisusi peaks meie selts ka tähele panema ja see on, et keegi kirju riietega ja ilma kinnasteta tansu seltsi ei tuleks, vaid mustas praksis ja kinnastega, kel võimalik ei ole üsna musta, siis ometigi tunkel riietega ennast seltsi hulgas näidata võib.“

Varsti sakslased ei lepi enam toetavliikmete seisukohaga, vaid hakkavad tungima seltsi sisesse ellu. Nad jõuavadki nii kaugele, et 1871. aastal valitakse nende hulgast 3 eestseisuse liiget. Nüüd koosneb seltsi juhatus kolmest sakslasest ja kolmest eestlasest. Loomulik, et sõbralikust koostöötamisest, nagu arvati alguses, ei tulnud midagi välja. Kokkupõrked läksid nii teravaks, et 6. märtsil lahkusid juhatuse liikmed eestseisuse koosolekult, ilma et nad oleksid protokol-

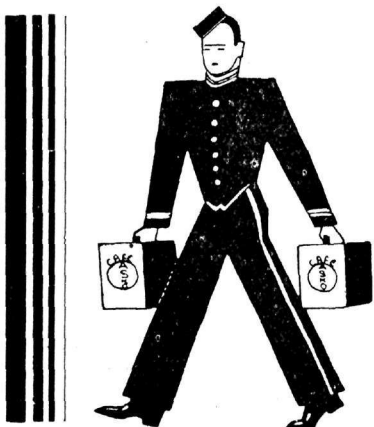
lile kirjutanud alla. Ja siit peale juhatus ei käinud enam hulk aega koos.

Peab kinnitama, et 70-date aastate lõpust kuni 90-date aastate keskpaigani on kõige kurvem ajajärk „Estonia“ ajaloos. Ta rändab ühest korterist teise, kuni lõpuks keegi parunihärra kingib seltsile maja tagamõttega, et seltsi rakendada täieliselt sakslaste teenistusse. Kuid see kavatsus nurjub, sest vahekord sakslastega teravneb üha ja kingitus võetakse ühel heal päeval tagasi. Samal ajal lahkuvad seltsist pea-aegu kõik sakslased ja veidi hiljem sisemiste lahkumise tõttu kogu rida vanemaid liikmeid, nende hulgas seltsi esimene esimees Trummer. 1877. a. alul asutatakse „Lootuse“ selts. Lugupidamine „Estoniast“ langeb, pilgates hüütakse teda „Valgesaapa klubiks“.

„Estonia“ sai küll sakslastest lahti, kuid ta tuleviku väljavaated polnud kaugeltki roosilised. Seltsi elule ei suudeta anda hoogu, sest puudusid laiema silmaringiga tegelased. Ja kuna reaktsiooni tulles suurte rahvajuhtide surma järele Tartu poolgi hakkas võtma maad pessimistlik meeleolu, siis pole ime, et Tallinnas, kus tol ajal oli vaimne elu palju nõrgem, eesti seltskonna tegevus siples surmaeelses agoonias. Kõigele sellele lisandus veel majanduslik kriis, mis nii mõnelgi ettevõttel tegi jalgealuse tuliseks. See avaldas mõju seltsi tegevusele. 1879. ja 1880. aasta vahetusel näitab kassaseis ainult 20 kopikat hõbedat. Selts laskub täiesti igapäevaste huvide tasapinnale, uute sissetulekuallikate otsimisele. Kõrgendatakse einelaua üüri, korraldatakse maskeraade ja tantsuõhtuid, üüritakse seltsi ruume pulmadeks ja „pitspallideks“ jne. Kauaaegne seltsi laulujuht Bergmann lahku. Tema asemele palgatakse uus juht, kuid seegi ei püsi kaua, vaid lahku mõne kuu järele. Nüüd enam ei leitagi pikemaajalist juhti. Neid vahetatakse iga aasta, mille tõttu laulukoori tegevus jääb täitsa soiku. Kõige hullem seisukord oli majandusliku küsimusega. Seltsi varandus oli panditud kaupmees Brommigi kaheks aastaks 150 rubla eest ja korteri üüri võlg ulatus juba 500 rublani. Kuid see nähtavasti ei rikkunud seltsi tegelaste tuju. Vana „eesti visadus“ löi ka siin läbi. Seltsi 15-aasta juubelit pühitseti päris heatujuliselt. Peeti sündmusekohaseid kõnesid, söödi, joodi ja lasti elada keisrit. Sellane optimism päästis seltsi hingu-

seleminekust. Sellest ajast on ka pärit omapärane vägipulga vedamine laevameeste seltsi „Lindaga“. „Estonia“ asus „Linda“ majas Maneeži ja Narva maantee nurgal. Üüri ta muidugi ei suutnud maksa, seepärast oli võlg kasvanud 2000 rublani. Magistraalkohus mõistis võla välja ja „Linda“ eestseisus asus selle sissenõudmisele. Vabatahtlikust maksust ei võinud muidugi olla juttugi, sest seltsil polnud raha, seepärast „Linda“ mehed lukutasid ööl vastu uut aastat „Estonia“ ukseid tugeva tabalukuga ja jäid ootama eestseisuse seisukohavõttu. Kolm päeva kestnud seekelduste järele laskis politsei luku küll murda lahti, kuid „Estonia“ peale mõjus see jant õige halvasti. Eestseisus ei tulnud enam kokku. Kes vähegi võis, hoidis end seltsi asjadest eemale, veeretades kõik vastutuse teiste kaela. Vahepeal esines „Estonia“ „Linda“ vastu kahjutasunõudmisega samasuguse summa suuruses, sest „selts on plameeritud ja väga palju liikmeid kaotanud“. (Tõepoolest, järele oli jäänud kõigest 22 liiget.) „Estonia“ kaebus lükati tagasi ja rahuldati „Linda“ nõudmine 2056 rubla suuruses. Nüüd läks „Linda“ direktor Peeter Schreim politseiga „Estonia“ ruumidesse ja pani kõik seltsi vallasvara aresti alla. „Estonia“ eestseisus seletab, et seltsil pole üldse nii palju varandust, et ta suudaks rahuldada „Linda“ nõudmist. Selle peale nõuab ametlikult „Linda“ seltsi volinik, et „niisugune selts, nagu „Estonia“, hoopis maa pealt ära kaotatud peab saama“. Mõni aeg hiljem otsustab „Estonia“ eestseisus: „Et selle asjale ükskord üks ots teha, varandus oksjoni teel „Linda“ seltsi heaks ära müüa“. Oksjonini siiski asi ei läinud. „Linda“ selts vähendas summat ja pika peale „Estonia“ tasus oma võla. Mitte paremini polnud lood seltsi sisemise eluga. Juba eelpool mainisime, et klubi vaim tükkis „Estoniasse“. Seltsimajas ei suutnud keegi hoida korda. Kus vähegi leidus ruumi, lõhuti mängida kaarte, olgugi, et selleks oli määratud eraldi tuba. Külalised ei kuulnud eestseisuse sõna, vaid söimasid neid sageli „lumpideks“, nagu võib lugeda juhatus protokollidest. Tantsuõhtuil olid sagedaiks nähtusiks tülid ja kaklused, mida lahendati harilikult politsei võimudega.

Üheks paiseks „Estonial“ oli einelaud. See läks käest kätte, kes aga rohkem maksis. Raha oli tarvis

Gafé „ASKO“

Viru t. 13. Telef. 461-64.
467-62.

Tellige kohvik koju!

Telefonil 461-64.

Hinnad harilikud.

Kõiksuguste pagari- ja kondiitrisaaduste tellimiste vastuvõit ja koju saatmine.

ja selle hankimiseks ei valitud abinõusid. Nii langeb selts lõpuks einelauapidajate mõju alla. 1888. aastal on asi juba niikaugel, et eestseisus teeb otsuse: Kui selts korterisse läheb raehärra Pfaffi majja, siis võtab puhvetipidaja Treublut kõik seltsi „sissevõtmised ja väljaandmised“ kuueks aastaks enda peale. Seltsile jääksid ainult liikmemaksud, trahvirahad ja mängukaartide tulud. See kavatsus sedapuhku küll ei õnnestunud, sest raehärra ei üürinud seltsile korterit. Seepärast pole ime, et „Estonia“ muutub urkaks, kust õige ristiinimene hoidub eemale. Einelauapidajail ei ole ükski abinõu kallid, et suurendada oma sissetulekut. „Õige mees“ usaldab sinna vaid pimedas astuda sisse „nalja viskamiseks“. Nii kirjeldab A. Lex „Estonia“ elu „Päevalehes“ nr. 333, 1915. a. Küll püüab selts abinõusid tarvitusele võtta, et luua parem kord, kuid see ei anna tulemusi, sest puudub kindlate põhimõtetega juhatus, kes suudaks ennast sirgejooneliselt maksuma panna. Asi läheb veel hullemaks. 1893. aastal valitakse esimehe kohale kvassivabrikant Nieländer ja kirjaotimetajaks Allas. Esimene politseimeistri, teine priistavi vend. Nüüd olid õiged mehed parajal kohal! Hakkavad puhuma uued, kuid koguni isesugused tuuled. Need mehed püüdsid seltsi juhtida venestumise sõiduvette. Leidsid paraja koha vürst Šahhovskoilt kannuste teenimiseks! Mehed hoolitsesid kangesti selle eest, et „liikmed ja külalised vene keelega tuttavaks saaksid“, selleks hakatakse protokolle kirjutama vene keeles, ja antakse ruume tarvitada igasugusteks vene pidudeks, et eestlastele hõõruda külge vene lõhna. Kuid sel pole peaaegu mingisuguseid tagajärgi. Eestlased jäävad seltsist eemale, kassa kuivab kokku ja peremees ütleb korteri üles. Siin tuleb appi jällegi vana tuttav ökonoom. Ta võtab Liivalaia tänavasse suure korteri ja et seltsil pole kuhugile minna, siis on ta sunnitud ökonoomi juures otsima peavarju. Seda just see härra tahtiski. Seltsil on klubi luba, tähendab võib öösi ruumid hoida lahti, ja rohkem pole tarviski. Sel tähendusrikkal ajal koosnes seltsi varandus kahest pildist, tindipotist, tantsujuhatamise kellast ja mõnest sullepeast. Liikmete arv oli neli meest. Venestamiskatsed olid kannud vilja. Nii tulemusrikkalt oli „Estonia“ töötanud ligemale 30 aastat! Mis oli selle kurva nähtuse põhjuseks? Teatavasti algas rahvustunde ärkamine Lõuna-Eestis — Tartu- ja Viljandimaal. Tallinnas ei saanud veel vaimustus lökkelegi lüüa, kui tuli sisemine reaktsioon ja venestamise surve. Siin puudusid peaaegu täieliselt 60-dail ja 70-dail aastail haritud rahvajuhid ja need antivärgid, kes võtsid osa Tartu esimesest laulupeost, töid küll veidi elevust Tallinna eestlastesse, kuid seda oli vähe, et rahvustunne oleks lõõnud lökkele. Tallinn jäi ikkagi kopikakogumise linnaks, kus aeti olupoliitikat ja vaba aega löödi surnuks igasuguste klubimängudega. Kuid sellest hoolimata arenes eesti ühiskonna tärkamise protsess omasoodu. Kopikaist kasvadis südalinna müüride taha majad, ja tundes juba majanduslikku kaalu, ajas eestlusi selja sirgeks. Me näeme juba paranemissümptome Tallinna eesti seltskonnas varsti pärast 90-daid aastaid. Juba siis hakati

taipama, et „eesti asi“ polegi nii halb, tarvis on ainult pisut korraldust ja usku oma jõusse. Ja seda rahvusliku jõudu ja vaimset energiat andis majanduslike olude paranemine. Eestlane sai peremeheks, iseseisvaks peremeheks, kel polnud tarvis lõmmitada muulase ees, vaid võis temaga hakata katsuma jõudu. Ühes majandusliku jõukusega kasvas ka haritlaste protsent.

Esimene värske puhang tuli „Estoniale“ „Lootusest“. Viimase ümber oli 90-date aastate algusel kogunenud rida nooremaid tegelasi, kes olid huvitatud laulust ja mängust. Näitejuhiks oli Andres Pärt, muusikajuhiks Johann Bergmann. Vanemaile tegelastele ei meeldinud sellased „mürglid“. Nad tahtsid ajaviiteks ajada juttu, mängida mutti ja „juua klaas õlut“. Nooremad tegelased hakkasid otsima väljapääsu, ja siin tuli „Estonia“ appi. Tarvis oli politseimeistri ja priistavi vennad sealt lüüa välja ja selts võtta üle. Aga kuidas seda teha, sest need härrad ei mõtelnudki lahkuda seltsi juhatusest? Siin võeti kavalus appi. Et saada liikmeks, pidi olema „oma mees“, ja selleks oli tarvis külastada nende kõrtsi, hästi osta välja ja kõiki kõrtsinalju teha kaasa. Nii pääsesidki liikmeiks Mäns ja Kraemann.

Nüüd läks asi juba libedamalt, sest kaks soovitatat oli juba sees. Tasa-pisi poetati teisi liikmeid juure ning kui arvati juba järe ots olevat endi käes, nõuti peakoosoleku kokkukutsumist. Ehk see küll ei meeldinud juhatusele, pidid nad lõpuks siiski nõustuma. Peakoosolek kutsuti kokku 5. detsembriks 1894. aastal. Ettekavatsetud plaani järgi hakati pommitama Nieländerit. Viimane sattus sedavõrd ärevusse, et unustas koosoleku lõpetamata, kahmas puldilt raamatud ja lahkus saalist. Seda oligi tarvis. Valiti uus koosoleku juhataja ja protokollija ning otsustati 35 häälega kahe vastu tagandada vana juhatus. Samal koosolekul valiti uus juhatus, kuhu pääsivad ainult eestlased. Et puhastus oleks täieline kõrvaldati ka vana ökonoom. Nieländeriga aga ei läinud asi sugugi nii kergesti. Ta tõrkus üle andmast seltsi raamatuid ja varandust. Tegi ainult seda abikuberner Dirni käsul. Nüüd oli lõplikult „vana vaim“ roogitud välja. Selts kolis jälle tagasi Väikse Tartu maanteele Pfaffi majja, kuhu jäi kuni uue hoone valmimiseni. Seltsi elu paranes tunduvalt. Aasta jooksul oli neljaliikmelisest seltsist kasvanud 250-liikmeline selts, kuhu olid koonduvad kõik Tallinna agaramad tegelased. Ühes värske vere juurevooluga elustus ka tegevus. Juba järgmisel aastal korraldati suur rahvapidu, kus esinesid „Estonia“ ja Tallinna ümbruse koorid lauludega ning A. Pert oma näitetrupiga. Pidu õnnestus hästi nii sisuliselt kui ka materjaalselt. See tiivustas seltsi tegelasi ja järgmisel suvel taheti tulla toime ennekuulmata asjaga Tallinnas. Järjekordne üldlaulupidu peab leidma aset Tallinnas! „Estonia“ eestvõttel ja „Lootuse“ kaasabil peetaksegi 1896. aastal 8.—10. juunini üldine laulupidu Tallinnas. Laulupidude rahvuspoliitilisest tähtsusest on kirjutatud ja räägitud palju, seepärast jätame selle siinkohal kordamata, mainime ainult, et juba kvantitatiivne külg, 5000 tegelast ja 20.000 pealtvaatajat, ei jätnud oma mõju avaldamata tallinlastele.

Raaamatu-aasta puhul

TÄIENDAGE OMA RAAMATUKOGU!

Meilt saate kõikide kirjastuste raamatuid

Ühest keskusest ostes hoiate kokku posti- ja saatekulusid ning säästate aega Peale raamatute müüme **paberikaupu**, kontoritarbeid, kirjutusmaterjaale, koolivarustust, ilu- ja nahkasju

Teie jääte rahule, kui ostate meilt

Raamatu, kirjutusmaterjaali ja paberikaupade suurlaod Tallinnas

K.-OJÜ. „RAHVA ÜLIKOOL“

HARJU TN. 48, OMA MAJAS, TEL. 444-39

JAANI TN. 6, PANGA MAJAS, TEL. 446-67

80-date ja 90-date aastate pessimism oli kadunud. Seltsi elu läks tõusu suunas. Juba hakkas Tallinnasse signema eesti haritlasi, kes võtsid juhtimise oma kätte. Nii jõuab kätte 1905. aasta, millal poliitilised sündmused kütkestavad kogu seltskonna tähelepanu. „Estonias“ lüüakse sõnalahinguid, peetakse revolutsioonilisi kõnesid ja võetakse vastu tuliseid resolutsioone.

Et 1904. aastast peale eestlased said Tallinna linna peremeesteks, see tõstis sedavõrd iseteadvust ja usku enda jõusse, et hakati reaalseid kavatsusi tegema uue hoone püstitamiseks. Esialgu taheti püstitada ühine hoone kõigi seltside jaoks. Kuid sellest ei tulnud midagi välja, sest kuberner jättis vormilisel põhjusil ühinenud seltside nimele ehituskruundi kinnitamata. Ei jäänud muud üle kui „Estonia“ võttis kruundi oma nimele, et asuda ühes teistega hoone ehitamisele. Kuid varsti selgus, et ehitus tuleks anda iseseisva asutuse kätte, kui seda viia läbi otstarbekohaselt. Sellest hoolimata püüti leida kokkuleppeid teiste seltsidega, väljades peamiselt majanduslikest ja osalt ka rahvuslikest eeldusist. Oleks ju neljal seltsil kergem ehitusraha hankimine kui ühel. Samuti polnud ühelgi Eesti seltsil oma maja. Klassivaheid meil tol ajal peaaegu ei tuntud. Ühendajaks oli ainult rahvustunne. Vahepeal pani „Estonia“ oma tookordseis ruumides 1906. aastal käima kutseteaatri. Seltsi eestseisus astus sellega sammu, mis sai pöördepunktiks Tallinna Eesti teatri ajaloos.

1907. aasta alul teeb „Estonia“ viimase katse teiste seltsidega leida ühiseid võimalusi rahvamaja püstitamiseks, kuid ka see katse nurjus. Nüüd ei jäänud muud üle kui asuda üksi teatrihoone ehitamisele, mida sanktsioneerib ka peakoosolek, kus võetakse vastu resolutsioon „asuda viibimata teatri- ja rahvamaja ehitamisele“. Peavalu teeb ainult rahaküsimus. Lähitatakse siseministeriumisse palve, et saada luba ülemaalisteks korjanduseks, kuid sealt tuleb eitav vastus. Lõpuks lähendatakse küsimus kohapealsete kuberneridega ja korjandus võib alata. Kuid sellega ei oldud veel kõigist raskusist saadud üle. Nagu tavaliselt seltsides, tuli ka „Estonias“ ette omavahelisi hõõrumisi ja arusaamatusi, seoses maja ehitamise küsimusega. Esialgne kalkulatsioon ulatus 180.000—200.000 rublani.

Kerkis küsimus, kas ehitada „puhas kunstitempel“ või hoone, kus oleks arvestatud tulutoovuse printsiipi. Vaidluse õhinas mindi koguni nii kaugele, et keegi liikmeist küsis, et kellele on õieti ehitatavat maja tarvis, kas Tallinna linnale või „Estonia“ seltsile. T. Jürine vastas väga tabavalt, et maja on tarvis Eesti seltskonnale ja see peab teda ehitama. Kui võtta arvesse et eestlased olid sel ajal linna noored peremehed, siis selgub, kuhu sellase küsimusega tüüriti. Nii sugusele magedale ironiale teeb lõpu A. Uibopuu kindel ettepanek, otsustada, kas on eesti seltskonnale tarvis seltsimaja või mitte. Ettepanek saab poolt 153 häält — vastu mitte ühtki!

Nüüd kergib päevakorrade raskeim küsimus — kust saada raha. Osahühisuse asutamine leiab samuti vastuvaidlejaid. Tuuakse ette, et osahühisuse käes muutuks teater „kildkonna asjaks“ või koguni — osahühisus ei anna seltsile korterit jne. Asja mitmekülgset kaaludes vaibuvad kartused ja asutatakse osahühisus.

Augustikuus tuleb auhinnamõistjate komisjon kokku. Tähtpäevaks oli läkitatud 17 plaani. Kohaseimaks tunnistati soome arhitekt Armas Lindgreni plaan. Kuid selle järele oleks hoone läinud maksma umbes 460.000 rubla. Kaugelt rohkem eelarvest. Algas intensiivne propaganda teatri ehitamise heaks. Esiimesel aastal edenes osatähtede müük võrdlemisi viisalt. Asja parandamiseks jagati Tallinn 100 rajooni ja alustati kihutustööga. Ka teistes linnades, alevs ja tähtsaimais kohtades maal püüti leida isikuid, kes osatähtede levitamise võtaksid endi peale. Tehti lehtedes kihutustööd ja avaldati üleskutseid. Ka 12. juunil korraldatud laulupeos püüti ergutada inimesi ostma „Estonia“ osatähti. Teatri nurgakivi panek pidi sündima teisel laulupeo päeval, s. o. 13. juunil. Seda kavatseti toimetada suure pidulikkusega. Kuid kuberner Korostovetsil olid oma plaanid. Ta tahtis seda sündmust teha olematuks. Ta ei lubanud eestikeelseid kõnesid, keelis tervituste ja õnnesoovide ütlemise saadikute poolt, tõmbas maha nurgakivipaneku eeskavast „Mu isamaa mu õnn ja rõõm“, millega talitus pidi lõppema. Korostovetsi soov täitus. Nurgakivi jäi sel päeval panemata, seda tehti järgmisel päeval täitsa vaikelt.

Aasta lõpuks selgus, et laialdasel kihutustööl oli olnud tagajärgi. Raha oli tulnud kokku aasta jooksul ligemale 40.000 rubla. Kuid see kõik oli „tilk vett merre“, sest osaiühisuse kapital küündis vaevalt 100.000 rublani, kuna ehituse eelarve oli tõusnud juba 625.000 rublani. Ehitus aga käis ja nii või teisiti oli tarvis leida raha. Maja ehitati alusmüürist kuni katuseeni laenatud rahaga, osaiühisuse ja „Estonia“ seltsi liikmete isiklikul vastutusel. Laenuandjaks oli Tallinna Vastastikune Krediitühing, mida sel ajal õigusega nimetati „Eesti pangaks“. Nimetatud ühing asutati 1907. aastal, kuid see tõusis rahatagavarade poolest mõne aastaga omataoliste hulgas esimesele kohale kogu Venemaal. Siia kuhjus Tallinna linna ja ka maa jõukus sel määral, et pangal „polnud kuhugi panna raha“. Tundes kõvenevat ainelist pinda, hakkas eesti intelligents, kes oli pangas juhtival kohal, raha tarvitama üldrahvuslikuks otstarbeks, mis oli ka loomulik, sest rahvas, kes ei taha kaduda, pidi loomusunniliselt võitlema vene ja saksa ülevõimu vastu ja taotelema kaugemaid rahvuskultuurilisi ja rahvuspoliitilisi sihte. Oma veeringud pandi rahvuslike ürituste teenistusse ja nii kerkisid „Estonia“ teatri hoone ja krediitühingu majad. Korostovets ei saanud kuidagi leppida sellaste asjadega ja nägi neis „separatistlikke püüdeid“. Ta püüdis kõigiti takistada hoonete ehitamist, kuid õnneks allusid mõlemad asutused rahaministeeriumile. Ja et raha- ja siseministeerium olid omavahel tülis, sageli saadi rahaministeeriumist luba selleks, mida kuberneriäärna keelas. Kord pärast niisugust juhust kutsunud Korostovets osaiühisuse esimehe ja krediitühingu direktori A. Uibopuu enda juure ja hakanud virisema, jättes Uibopuu ukse kõrvale seisma: „Noh, käisite jälle Peterburis kaebamas? Tunneme teid, separa-

tiste! Ehitate turu peale Eesti parlamendi, sinna vastu Eesti pank“. Kuid maja ehitus edenes. 24. augustil 1913. aastal sündis „Uue Estonia“ pidulik avamine. Hoone oli maksma läinud ühes sisemiste töödega 811.416 rubla 32 kop. Eesti teatri ja rahvamaja avamisele oli sõitnud külalisi igast maailmakaarest. Olid esitatud naaberriigid, kõik kodumaa linnad ja seltsid, isegi paljud Vene asunduste saadikud olid kohal. Päev möödus ülevas meeleolus. Kõik elasid kaasa erakordse rahvusliku püha. „Uusi Suometar“ kirjutas sel puhul: „See hingeline sitkus ja tugevus, millega eestlased on loonud oma kultuuri ja mille viimaseks uhkeks tõenduseks on „Estonia“, on meile heaks eesmärgiks, kui tulevad pahad päevad. Kõikumatu ja alanematu tahtejõu varal on tõusnud „Estonia“ müürid, kõikumata tahtejõu varal on tõusnud kogu Eesti noor külv.“ Läti leht: „Esimesed Eesti rahva töötægijad Jakobson, Köhler ja teised tõstsid rahva iseteadvust ja kuulutasid talle lootusriikast tulevikku. Uued töötægijad on asunud nende asemele ja töötavad oma isamaa kasuks. Nüüdsete töötægijate töövili on ka see suurepärase ehitus, mis aga veel ei ole Eesti rahva kultuuri ehituse viimane kivi, vaid alles algus.“ Meie liitlane ei eksinud. Eesti vabariigi ülesehitamine on läinud koleidoskoobilise kiirusega. „Estonia“ on arenenud selle aja jooksul mõõduandvaks kunstiasutuseks, kus leiavad viljelemist kõik lava- ja muusikakunsti kujud ja vormid. Nende arenemise etappide tähistamise ja üldise hinnangu jätame vastavaile ajakirjadele.

Siinkohal olgu ainult tähendatud, et „Estonia“ 70 aasta juubelpäeval kaitseliit ütleb endistele tegevlastele suurima tänu ja praegusile soovib õnne ja edu.

E. Pa.

IGA TÕSINE ISAMAALANE TARVITAB KODUMAA KAUPA

Rikkalikema valiku omamaa toodangust leiate

HERMAN RÕIVAS'e

KODUMAA VABRIKUTE RIIDEKAUPLUSTEST

TALLINN, ESTONIA PUIESTEE 11. TELEFON 304-80

MÜÜKSUUREL JA VÄIKESEL ARVUL

Tarvitage

pesu ning majapidamisasjade pesemiseks
ainult

mag. W. WIECKMANN'i

LUMIVALG

Kaubamärgiga seaduslikult kaitstud.

Tapeetide, kirjutus- ja kontoritarvete

K-m

„TEMPO“

Vana Viru 5. Tel. 471-13.

Müük suurel ja väikesel arvul.

TORGSIN on maailmas suurim kaubanduslik ettevõte.

Kasutage võimalust **TORGSINI** kaudu saata raha oma sugulasile ja tuttavaile
Nõukogude Liitu.

Saadetiste arv ja suurus ühele isikule ei ole piiratud.

Ülekandeid eesti kroonides võtavad vastu: TALLINNAS JUUDI ÜHISPANK
Vene t. 6.; teistes linnades ja alevites tema korrespondendid kohalikud ühis-
pangad.

KINDLUSTAGE OMA ELU JA VARANDUS

EKA'S,

SUURIMAS KODUMAA KINDLUSTUSSELT SIS

L a f e r m e
uudispabeross

M A R E T

Suitsetaja parim kaaslane.

Kõrge headus
odava hinnaga!

SKANDINAAVIA

*Huvitav peatükk Põhjamaade
suurriigi loomise kavatsustest.*

KEISRIRIIK

Kogu maailm on praegu suurriikide — impeeriumide — tõusu ja loomise ajajärgus. Tänavu kevadel pühitses Briti maailmariik oma valitseja 25-aastase valitsemise juubelit. Sel puhul alamkojas peetud pidulikul koosolekul peaminister Macdonald võis konstateerida, et Inglismaa pole kunagi nii suur ja võimas olnud ning Briti krooni valitsuse all pole millalgi nii palju maid ja rahvaid olnud kui nüüd Tema Majesteedi kuningas Georg V-da eelnimetatud juubeli ajal.

Keiserliku Venemaa varemeile on kommunistid rajanud uue suurriigi, mille ametlikuks nimeks pole enam Venemaa, vaid mida need Kolmanda Internationaali prohvetid ja jüngrid kutsuvad Sotsialistlikuks Nõukogude Vabariikide Liiduks. Nende unistuseks ja sihiks on, et maailmarevolutsiooni abil nad suudavad kord kõik maad ja rahvad liita selle liidu — punase impeeriumi — ümber.

Kauges-Idas on vaevalt kahe inimpõlve jooksul europaseerunud ja suurriigiks tõusnud Jaapan kogumas ja vallutamas Vaikse ookeani saari ning Ida-Aasia maid, kindla sihiga — luua uus võimas kollase rassi impeerium. Ja tal on sel alal edu, mis ärevaks teeb nii vana Euroopa kui ka noore Ameerika valged rahvad. Päikesekuninganna 123-as järglane — tõusva päikese maa mikaado — on juba oma vasalliks teinud igivana Hiina riigi viimase keisri — legendaarse Taevapoja — asetades ta sulaslikule Mandžukuo troonile. Ja pooljumalaks peetud mikaado eelväed on edasi tungimas ka Mongooliasse, vabra Tžingiskhani järeletulijate maale, et jätkata Aasia äratamist.

Euroopa kultuuri hällis — Vahemere ääres — on moodsa ühiskondliku korra — fašismi — prohvet Mussolini Itaalias rajamas uut Rooma impeeriumi. Oma rahva on ta kogunud ja nüüd on ta alustanud lõunamaiset viikingitereisi, et oma rahvale rikkuseks ja auks vallutada läbi aastatuhandete iseseisvana püsinud kõige esimest ristiusu riiki — Abessiinat — et sealgi rajada uut tsivilisatsiooni ning kinnitada uue Rooma võimu.

Kesk-Euroopas on oma poolt õilsaks kuulutatud aariatõu ülempreester Hitler loomas uut ning võimsamat Saksa riiki, mis peab hoiduma kõigist eelmistest vigadest ning tulevases otsustavas suurvõitluses — (mis kindlasti peab tulema!) — enam ei tohi alla jääda teistele, kes on püüdnud ohjeldada sakslaste laiustungi.

Need on silmatorkavamad näited praegusaja impeeriumide tõusust ja loomispuudeist. Maailmas on praegu impeeriumide ajastu. Sel puhul pole huvitavseta pilku tagasi heita aegadele lähimast minevikust, kus mõningal pool ringi liikusid tõsisemad kavatsused luua uus suurriik ka Põhja-Euroopas, meie praeguse vabariigi lähimas naabruses.

Möödunud talvel ilmus Soomes ühe soome ajaloolase teos Soome poliitikast maailmasõja ajal. Raamat äratas suurt huvi kogu Skandinaavia avalikkuses. Selle teose autoriks on noor andekas soome teadlane dr. Aaro Pakaslahti. Tema raamatu „Suomen poliitikka maailmansodassa“ mõlemad seniilmunud osad käsitlevad soomlaste viimseid võitlusi riikliku iseseisvuse saavutamiseks. Nad sisaldavad äärmiselt huvitavaid uurimusi, mis on rajatud Soome riigiarhiivis leiduvale salajasimalele aktidele ja materjalidele. Teose esimene osa ilmus Verner Söderströmi kirjastusel 1933. aastal ja teine osa — mis just valgustabki Skandinaavia keiserriigi loomise kavatsusi — ilmus läinud aasta lõpul.

Dr. Aaro Pakaslahti on praegu Soome saatkonna sekretäriks Berliinis. Varem töötas ta Pariisis ja Helsingis välisministeeriumi juures, ning oli mõned aastad ka atašeeks Londonis. Ta on suur Eesti sõber; valitseb ka eesti keelt. 1925.—1928. aastatel käis ta korduvalt Eestis, kuna oli Soome üliõpilaskonna toleageeide juhte. Võttis osa üliõpilaskongressidest Tartus, kus omas rea häid sõpru, kelledest mõnega on tänini kirjavahetuses.

Skandinaavia keiserriigi loomise kavatsusist räägivad dr. Pakaslahti uurimused üllatavaid asju.

Maailmasõja puhkemine ei toonud mingit muudatust Vene valitsuse poolt Soomes aetavas poliitikas, mis tüüris Soome autonoomsete õiguste lõpliku kätkestamise poole. Kuid oli saanud aeg, millest Soome maa ja rahvas rohkem kui kunagi varem aimas, et see peab tooma mingi murrangu, mingi kauaoodatud otsustava pöörde. Soome iseseisvuse eest võitlejate aktivistide tegevus leidis vastukaja ka Rootsis, kus huvi Soome saatuse vastu ajaloolisil põhjusil oli elav ja mõistetav. Ja oma vabaduse eest võitlevate soomlaste kujutluses mängis Rootsi suurt osa, mida kõvendas endisaegne ühine ajalugu ning rootslaste suur arv ning mõju Soomes. Vastavalt sellele pidigi Rootsis leiduma mõjukaid toetuspunkte Soome aktivistlikule poliitikale.

Samal ajal, kui rohkel arvul soome õppivat noor-

sugu ja relvi kanda ihkavaid aktiviste üle Skandinaavia Saksamaale põgenes, et seal jäägripataljonides võidelda vihatud Venemaa vastu ja oma kodumaa vabastamiseks, töötasid kodumaale jäänud või Rootsi põgenenud aktivistid selle kasuks, et ka Rootsit kaasa tõmmata sõtta Venemaa vastu. Nagu Soome riigiarhiivis leiduvad materjaalid tõendavad, oli juba 1915. aastal välja töötatud kava tulevase ühise Skandinaavia kohta, mis pidi kujutama riikide liitu, mille hulka pidid kuuluma ka Soome ja Island ning mille üle keisrina pidi valitsema Rootsi kuningas.

Dr. Pakaslahti tõendusel püüdsid Soome aktivistid koos oma rootsi mõttekaaslastega ühiselt kõik teha, et murda Rootsi valitsuse erapooletuse poliitikat ning rootsi rahvamasse, kes ei tahtnud sõda, kaasa tõmmata aktiivsele osavõtule sõjast Vene ning seega ka liiduriikide vastu. Tolleaegne Rootsi valitsus aga ei tahtnud sõda, kuigi parempoolsed ringkonnad väga suurel määral sümptatiseerisid keskriikidele ning paraja aja arvasid olevat, kus on võimalus Venelt tagasi võita endiseil ajal kaotatud maid.

Kuna tolelaegne rootsi välisminister Wallenberg kõige otsustavamalt tagasi tõrjus aktivistide sõjakad plaanid, püüdsid viimased oma sidemeid ja mõju kõvendada. 1915. aasta oktoobris oli üks Soome delegatsioon Stokholmis, kus nad muuseas läbirääkimisi pidasid ka tolelaegse rootsi riigimarssaliga, kes esindas sõjatahtelist aadlit ning muid parempoolseid gruppe. Neil läbirääkimistel selgitati aktivistide programmi alusel ettenähtud vahekordi Rootsi ja tulevase vaba Soome vahel — ja nimelt rootsi nõudmisest kaasaõõtamisel Soome vabastamiseks kuni uue Soome riigikorrani.

Sel puhul esitati ka üks Rootsi printse Soome tulevase valitseja kandidaadinna. Sama aasta sügisel ühe rootsi poliitikategelaste ringkonna poolt koos ühe soome esindajaga töötatigi välja ka põhiseaduse kavand Põhjamaade liitriigi kohta. Materjaalid selle kavandi kohta tõendavad, et neid mõtteid väga tõsiselt võeti.

Rootsi, Soome, Norra, Daani ja Islandi pidid ühinema liiduriigiks, mida Stokholmist pidi valitsetama

erilise nõukogu kaudu, milles oleksid esindatud olnud kõik liidumaad. Igale maale oleks jäänud oma kuningas, kuid liiduriigi keisriks pidi saama Rootsi kuningas. Ühised kogu liidu kohta oleksid olnud välispoliitika, riigikaitse, tollid, post ja üksikud maksud, mille üle oleks otsustanud liidu parlament Stokholmis. Muud valitsemisalad — haridus- teede- ja põllumajandus-, kaubandus- jne. küsimused pidid kuuluma erimaade valitsuste oma otustada.

Maailmasõja käik juhtis aga Soome saatuse riikliku iseseisvuse poole teisi radasid pidi, mis ei lasknud teoks saada nende soome ja rootsi aktivistide kavadel, kes Soome uut tõusu nägid Rootsi abil Rootsist toodud kuninga all. Ajutiselt said määravaiks teised sidemed, mis Soome iseseisvuse tõusu nägid Saksast saabunud abi ja kuningaks valitud ühe Saksa printsi valitsuse all. Kui aga läänefrondil viimaks Saksa jõud kokku varises ja suured lääne liitriigid oma poolt hakkasid määrama rahvaste saatusi ning maailma geograafilist jagunemist, siis sai tõsiasiaks praegune Soome vabariik. Skandinaavia keisririigi loomise kavand aga matustid aktidesse, mis nüüd puhkavad arhiivides.

Suur huvi ja üllatus, mille nüüd kogu Põhjamaadel esile kutsus sellaste plaanide avaldamine, näitab aga, et Skandinaavia keisririigist unistajate aktivistlike jõudude tegevuspiirkond ei olnud suur. Norra oli sõja ajal rohkem Inglise poole, Daani oli Rootsist jahe dam Saksa vastu. Suure riikideliidu loomine Põhjamaadel polnud Skandinaavias ühtlaselt populaarne mõte, vaid peamiselt Stokholmi parempoolsete tippude suur unistus, mida üles kütsid Soome vabadusvõitlejate esindajad, kes iga hinna eest tahtsid pääseda Vene hirmuvalitsuse alt.

Nüüd on ajalooratas teisiti veerenud. Skandinaavia riigid on kõik iseseisvad, kuid siiski seob neid see üllas ja võimas ühistunne, mis on võimalik just kainelt mõtlevalle ja kõrge kultuuriga Põhjamail — see tänapäeva uusskandinavism, millest oma ühise frondi kindlustamiseks eeskuju peaksid võtma ka Balti riigid.

Tre.

Välismaa raamatuid eriti sõjateaduslikku kirjandust vene, saksa, inglise ja prantsuse keeles.

Saksakeelsed raamatud ja ajakirjad märksa odavamad:

Müügihind saksakeelsete raamatute ja ajakirjade pealt on alandatud 25% võrra, kui väljaanne on trükitud ja kirjastatud Saksamaal.

Kõik tellimised täidetakse kiirelt ja täpselt.

KLUGE & STRÖHM,

Raamatukauplus

Tallinn, Pikk 9, postkast 101

VALGE KOTKA RIIGIS

MULJEID

JA

MÄRKEID POOLA REISILT

2. juulil astusime esmakordselt Poola pinnale ta kuulsas pealinnas. On mõndki loetud sellest maast, kus on sündinud palju kuulsaid teadusemehi, kunstnikke, poliitikuid ja väejuhte, sellest kangelaslikust rahvast, kelle minevikus on palju kuulsust, võitlusi ja kannatusi, keda võõrad võimud on püüdnud vägivaldselt maha rõhuda, kes aga end jällegi sirgu on ajanud, vägilasena purustanud kõitvad ahelad ja seisab julgelt, vaadates nooruslikult-rõõmsalt tulevikku. Nende muljete mõjul astud mingi erutusega rongilt, südames pakitsev huvi lähemalt tutvuda ja näha seda maad ja rahvast.

Varssavis jaamahoonest väljudes haarab meid poolelise miljonilise elanikuga suurlinn oma keerisesse. Igal pool lõpmata sagimine ja rutt. Auto vurab mööda üht peatänavaist, Aleje Jerusalmiskie, Küttide Liidu pealike kooli (Centrum wyszkolenia), kus on meie peatuskoht. Öhtul teeme jalutuskäigu linnaga tutvumiseks.

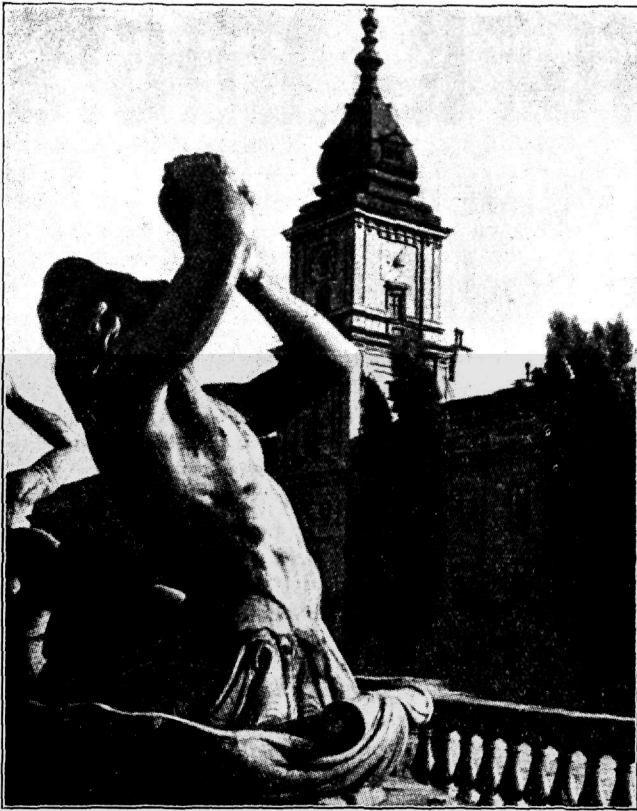
Suurepäraseid on Varssavi tänavad öhtul. Kõikjal säravad värvilised reklaamtuled ja uhkesti dekoreeritud äride vaateaknad. Peatänavail, Maršalkovskal, Novi Sviatil, Krakovskie Przedmesciel, kihab elu. Publik liigub elavalt vesteldes edas-tagasi. On näha ka palju sõjaväelasi mitmesugustest väeliikidest. Impantsed ja erinevad oma vormi poolest on mägedes teenivad sõjaväelased, kes kannavad pikki peleriine ja mütside küljes kotka sulge, mille kinnituskohal on veel kaks-kolm valget udusulge. Aleje Ujasdovskiel on kahel pool tänavat puude varjus pikad read pimke, kus varssavlased käivad suveõhtu võludis nautimas. Tänaval liigub jalutussõidul kahehobusesõidukeid, tehes ringe kuulsale Belvedeere lossi juures.

Aleje Ujasdovskie kõrval, kaunis pargis, on helilooja Friedrich Chopini suurepärase mälestussammas, mille ümbritsevat platsi kaunistavad valitud ja kunstimaitseliselt hooldatud lilled. Sellast peent maitsset ja kaunistamisoskust võib leida terves Varssavis. Rohkearvulised kaunid pargid ja puiestikud annavad kuidagi kodusust ja mugavust, sumbutades suurlinna müra ja askeldusi.

Kuninga loss, (Zamok Królevsky), kaunis ja kunstirikas ajalooline ehitus, on praegu Poola vabariigi presidendi Ignacy Moscicki residentsiks. Vene valitsuse ajal elasid seal mitmed võimukandjad, kes õige hoolimatult suhtusid rahvuslikesse ja ajaloo väärtustesse. Mitmetes tubades on kistud maha suure kunstilise väärtusega seinailustused, võibvat üle vanad freskomaalid jne. Olevat püütud ära viia oma mõisaisse isegi hinnalisi parkett-põrandaid, kuid õnneks on see olnud raskustega seotud ja jäetud pooleli, kuna tihti üks ruutmeeter parketti koosnes mitmestsajast mitmet liiki puuplokkidest, millised on pandud kokku ilusate mustrite kohaselt. Lossi tubadest hinnatakse mõningaid põrandaid väga kõrgesti. Kuna kõik lossi põrandad on kallist marmorist ja parkettist, siis sisse minnes peab iga külastaja panema saabastele viltussid, et mitte põrandaid kriimustada. Seintel on kõrgeväärtusega hiiglamõõdulised gobeläänid, mis katavad kõrgeid saali seinu. Gobeläänid on enamikus pärit 16. sajandist, kuid hoolimata aukartust äratavast vanadusest, on nad väga hästi hoidunud. Värvid on värsked ja ilmekad, samuti ei ole kude kusagilt kõdunenud. Siinjuures peab tähendama, et paljud Poola kallihinnalised ajaloolised kunstiesemed viidi venelaste poolt

Varssavi vaade

Kuningate loss Varssavis

Moskvasse ja mujale. Rahulepingu tingimuste kohaselt, mis sõlmiti Riias 1921. a., saadi muist ära viidud varandusest kätte, kuid palju läks kaduma.

Lossi suurepärase kirikus hoitakse ka Poola rahvuskangelase Tadeusz Kościuszko süda. Lossis, n.-n. rüütelite saalis, jätavad sügava mulje koltunud ja narmendavad lahinglipud, millised kuulusid kunagi Poola legionääridele, kes võitlesid Napoleoni vägedes kindral Jan Dombrovski juhatusel. Legionäärid, võõrsil verd valades, lootsid abi revolutsioonilt oma kannatavale kodumaale. Paljude teiste väärtuslike maalide hulgas torkavad silma Poola kunstniku Jan Matejko hiiglamõõtud ajaloolised maalid: „Stefan Batory Pihkva all“, „Rejtan“ (Poola jaotus), maalid kujutatud sündmus leidis aset samas lossis ja „Jan Sobieski Viini all“. Need suurteosed jätavad unustamatu mulje. Tundub, et maalil on elavad inimesed, kes on tardunud hetkeks omis tegevusis. Matejko maalid üllatavad suurepärase värvirikkuse, varjundite ja efektidega. Saatja jutu järgi olevat tahetud maali „Stefan Batory Pihkva all“ värvide kaupa fotografeerida, möllati nädalate viisi, kuid tagajärgi ei saadud.

Jan Matejko juures, keda kord õigusega Poola rahva vaimseks juhiks nimetati, tahaksin veel kord peatuda, kui tuleb juttu tema kodulinnast, Krakovist, kus hoitakse paljusid tema tööd.

Kuninga lossi, selle ajaloolise varakambri, üksikasjaliseks tutvumiseks kuluks nädalaid.

Tähelepanuvääriv on Varssavi vanalinn, (Stare Miasto), oma ajalooliste majadega, milliste fassaadid on kaunistatud värviliste ilustustega. Akende arv majadel olevat näidanud omaniku jõukust. Küllastame samas kuulsat Fuckieri veinikeldrit, mis on asutatud 1660. a. Uksel võtab vastu lumivalge habemega ajaloolises poola riietuses šveitsar, kel relvana seisab seljataga nurgas pikavarrega vana sõjakirves. Ruume on püütud säilitada sajandite eest väljanägevaina.

Suitsunud võlvitud ruumid, vana mööbel, kamin, küünlajalad, gravüürid, peeglid — kõik see ei jäta avaldamata mõju. Veine võib veel vanusega 1700. a. alates saada. Pudel sellast märjukest maksab meie rahas üle 100 krooni. Samuti võib „kalli raha eest“ saada vana käärinud mett (mjodu), mida loetakse rahvusjoogiks. Küsimusele, kas sõja aegadel ei viidud veine ära, vastati, et need olevat olnud hästi peidetud.

Kaunis on parkidest ja tiikidest ümbritsetud Poola kuninga Stanislav August Poniatovski loss Lazienki. Kuningas Stanislav August oli tuntud suure kunstiarastaja ja edendajana. Tema klassistlikus stiilis ehitatud loss ja selle sisustus on tolle ajajärgu kauneimaid.

12 kilomeetrit Varssavist eemal asetseb võlv ba-rokk-stiilis Vilanovi loss, mis oli ehitatud kuningas Jan Sobieski poolt suviresidentsiks. Sisustatud samuti kallite mööblitega. Suurepärase pildigalerii, kus leidub Rubensi, Rembrandti, Guido-Reni, Romanelli ja teiste suurmeistrite töid. Seintel siidist tapeedid. Kapp, mille kinkis paavst Innocentius XI Jan Sobieskile võidu eest türklaste üle Viini all, samas suur kuldvaagen, kingitus Krakovi linna poolt sama võidu eest. Suur portselaanikogu, hiina toad ja palju muud kunsti- ja ajaloo väärtuslikku.

Varssavist sõitsime Gdynia lähedale Rozevi, kus korraldati Küttide Liidu ohvitseride laager, mille kursus kestis kaks nädalat.

Laagrist mainiksin mõningaid nähtusi ja tähelepanekuid. Sõjalise väljaõppe kõrval pannakse Küttide Liidus suurt rõhku traditsioonidele, tugeva seesmise vaimu ja ühistunde süvendamisele ja kasvatamisele, põhimõttel, et kütt olla on auasi, kütil ei tohi tulla mõttesegi teha midagi halba või korravastast.

Kahe nädala jooksul elades telkides ühist laagri-elu oli võimalik üksikasjaliselt tutvuda küttide eluga

Poznani raekoda

ja riigikaitsetööga, mida nad ohvrimeelselt ja innukalt teevad. Võis näha ühtekuuluvust, rõõmsat meeleolu ja suurt hoolsust õppustel. Ohvitseride hulgas valitseb kõrge distsipliin ja hea kasvatus. Vahekordades vastastikune lugupidamine ja sõbralikkus. Tööd ja ülesanded täidetakse sundimata, parima tahtmise ja arusaamisega. Paremaid sõpru ja seltsilisi kui meie laagrikaaslased on raske leida. Igal sammul liigutav tähelepanu ja hoolitsemine. „Gostzi drogic“ (kallid külalised) — see oli kõikide hüüdlauseks.

Ilusad ja mõjurikkad olid igapäevased lippude vardatõmbamise ja allalaskmise tseremooniad, kus lauldi „Küti palvet“ ja „Organisatsiooni laulu“, mille on suur ajalugu. Nende laulude sõnad oleksid tõlkes järgmised:

Küti palve.

Oo, Issand, Jumal, meie Isa,
Hoia meid oma hoole all!
Küttide südamate lööke Sa tead, —
Võta meid alati kuulda,
Sest Sind ja isamaad armastades tahame elada.
Küttide seaduseks on elupäevil
Jäada alati truuks.

Organisatsiooni laul.

(1. salm.)

Hei, kütid kõik,
Meie peal on valge kotkas,
Kuid meie vastu verivaenlane!
Varsti meie püssidest kõlavad valjud paugud
Ja kuulide lendu juhib päästja Jumal,
Sest ole valmis ja kuuli lase sügavale.
Isa kalmu külge terita tääki!
Pasunahäälel suru palgele püssi!
Hei, valvel, sihi pähe või taba südamesse!

Tähelepanu keskpunktiks, millest kõikjal on juttu, on väikesest kaluriküläst „üle öö“ tõusnud kaunis ja ülimumodne sadamalinn Gdynia. Temast räägitakse uhkusega, ta on poolakate pailaps. Nad nimetavad Gdyniat „silma merele“. Suurepäraseid sadamad, viimase tehnika sõna järgi ehitatud kraanad, aidad, elevaatorid ja muud tarvilised ehitused, mis sisseseaded tõendavad Gdynia sadama võimsust, kus kaupade läbikäik kasvab iga aastaga järskude hüpetega, töötades Gdyniale suurt tulevikku. Terve rannik Rozewie ja Gdynia vahel kihab suvitajast. On ehitatud palju ilusaid pansioni ja suvilaid. Isegi kalameeste majad on okupeeritud suvitajate poolt, eriti Helis, mis läheb kitsa maaribana ligi 30 km merre. Mõõda suurepäraseid asfalt-teid vuravad suured omnibused ja luksusa autod, tuues ja viies suvitajaid. Gdynia ümbruskonda tulevad igal suvel laagrisse ka paljud organisatsioonid, kellele mitmesuguste ehitustega telke on näha valendamas. Tung mereranda (do morza) on niivõrd suur, et kõik ranna poole minevad rongid on alati reisijaid puupüsti täis.

Gdynias, eriti Heli ümbruses, leitakse rohkesti merevaiku, millest igasuguste ehteasjadega ja kribukrabuga on täidetud kõik kauplused.

Laagri lõppedes oli, pärast lühikest peatust Varsavis, huvireis, mille kestes esimesena külastasime Poznanit. Poznan on Lääne-Poola suurim linn. 10. ja 11. sajandil oli Poznan Poola pealinnaks. Linn, kuigi kannab uuemaaja iseloomu, omab palju kauneid kunsti- ja ajaloolisi mälestusi, mis tõendavad tema hiilgust ja suurt rikkust juba kauges minevikus. Mainida võiks renessanss-stiilis ehitatud raekoda 16. sajandist, mida loetakse ilusaimaks Poolas. Raekojas võib leida peale muude haruldaste meistertöid puulõikes. Kaunis on ka barokk-stiilis jesuiitide kirik 17. sajandist. Rikkalikud kunsti- ja ajaloovarad on koondatud Suur-Poola, sõjaväe ja Mielzinski muuseumidesse.

Ilusad on sõjaväelaste ühe-perekonna-majad, mis ehitatakse soodsate riigi laenudega, moodustades oma rohkusega nagu väikese linnajao. Majad on ehitatud mitmesugustes stiilides, enamik moodsad, lamedate katustega ja laiade akendega. Iga majakese ees on tingimata hästi korraldatud lilleaiake, paremal juhul isegi purskkaev.

23. juulil täitus ammu külastada Krakovit, seda muinsuste- ja kunstimälestusilt rikkaimat Vana-Poola pealinna. Liikudes vanadel tänavail keset suursuguseid ajaloolisi ehitusi, kus igahel on oma minevik, kuulab mingi aukartusele ja tõsidusele sundiv tunne, kuulates saatja, ajaloo-doktori, seletusi ühe või teise muinsuse kohta. Poola pealinnaks oleku ajast on Krakovist pärit tema kaunid gooti- ja renessanssmälestused. Haarava ja võimsa mulje jätab 15. sajandist pärit olev Poola kuningate loss Vavel. See ajalooline loss on palju kannatanud võõra võimu surve aegadel, veetud laiail ja lastud hävida palju väärtuslikku. Austerlased olid lossi ruume koguni kasarmuiks kasutanud. Kui nad lahkusid pärast 60-aastast seesviibimist 1905. a., olid ruumid suuresti rikutud. Mitme tähtsa tegelase eestvedamisel ja rahva soojal suhtumisel asjasse, hakati uuesti koguma kaotsiläänud ja laialikantud kunsti- ja ajaloo-mälestusi. Tuli ohtrasti kokku annetusi, rahalisi ja esemete näol. Kogutud fondist osteti mitmeid kalleid esemeid, näiteks Peterburist seitse ajaloolist poola ahju 17. sajandist, millised olid Poolast Venemaale veetud. Kuid kõige suurem tööd lossi restaureerimisel ja muinsuste koondamisel on tehtud iseseisvuspäevil. Suuresti on aidanud kaasa ka Riia 1921. a. rahuleping, mille põhjal oli võimalik esemeid kätte saada peale Venemaa veel Saksamaalt ja Austriast. Lossis leidub palju määratu väärtusega maale Itaalia, Hollandi ja Prantsuse meistreilt, kalleid gobelääne peamiselt 16. sajandist, igasuguseid relvi, kuld- ja hõberistu ja palju muud. Põrandad on eranditult kallist mustrikkast parkettist, trepid marmorist. Seintel ja lagedel on lõiked ja freskod. Kõike leiduvat on võimatu loetella nende rohkuse tõttu, nimetaksin mõningaid. Eraldi ruumis hoitakse suur Poola riigi siidist lipp, kuningas Zygmunt Augusti ajast, samas kuningate kroonimisel kantav mõök. Teisal mitmesugused esemed, mida kuningas Jan Sobieski sai kingituseks türklaste võitmisest eest Viini all 1683. a. Nii on seal kallihinnaline kuldgraveeriga mõök paavst Innocentius XI poolt, pärilitega ja kuldikandusega müts sama annetaja poolt ning prantsuse kuninga Louis XIV poolt sama lahingu võidu puhul kingitud kuninga mantel, haruldaselt ilusate kuld- ja hõbetikandustega. Ühes saalis on Viini all türklaselt äravõetud hiiglamõõdud vaip-telk, mis on kootud kauneis idamaa mustreis. Kõrval ruumis hoitakse suures klaaskastis türklaste püha lippu, mis samuti ära võetud Viini all.

Vaveli võimsas ja uhkes gooti katedraalis, mille ehitamise algus ulatub 12. sajandisse, puhkab viimset und marssal Pilsudski, Poola kuningate ja rahvuskangelaste keskel. Hõbedane puusärk marssali põrnuga on asetatud vaibaga kaetud alusele. Puusärgi kaas on kinni pitseeritud vahvuse risti — Virtuti militari lindiga. Kaanel on pea kohal kolm klaasiga kaetud väljalõiget. Lihtsas sõjamehe kuues, rinnal vahvuse ristik, rahulisel ilmel näib esimene marssal vaikselt unele suikunud olevat.

Sajad inimesed käivad iga päev vaatamas marssalit tema viimse puhkepaigas, oodates kannatlikult sisselaskmise järjekorda. Puusärgi juures tõstab mõnigi ema oma väikest pojakest kätele, et ta paremini näeks uinunud suurt pealikut.

Paljud kuningate hauamälestused katedraalis on meistertöed. Katedraali seintel ripuvad aastasadu vanad suured gobeläänid.

Avaral turuplatsil asetseb Sukiennice, imposantne 16. sajandil kuningas Kazimir Suure ajal ehitatud re-

nessans-stiilis kaubahoone. Selles hoones asub praegu rahvamuseum suure pildikoguga ja teiste muinsustega. Nimetatud galeriisse on koondatud peamiselt Poola meistrite tööd, millistest mõned on maalikunsti chef-d'oeuvre'id. Liikudes kõrgeis, templitaolisis ruumides, kus maalidele sobitatult langevad valgus ja varjud, võib unustada ümbruse, süvenedes kunstnike geniaalsete vaimusünnituste vaatlemisele. Nimetada võiks meistreid: Jan Matejko, Artur Grodgeri, Jacek Malczewskit ja H. Semiradskit.

Nähtud Matejko tööde kokkuvõttena võiks ütelda, et Jan Matejko nimega on seotud Poola minevik realistlikes hiiglakujutustes rohkem kui ühegi teise Poola maalikunstniku nimega. Jan Matejko haruldane and, ta imetelemisväärne jõurikkus, väljendub võimsais, enamikult hiiglamõõdulistes ajaloolisi episoodide kujutavais, maalides. Tema tüübid on tõetruud, haruldase meisterlikkusega viimisteldud, ilmeis ja poosides peegeldub elu ja värskus. Värvide kompositsioonis ja valikus on harukordne peenetundlikkus. Tema massistseenid on haaravad ja kaasakiskuvad. Kolossaalsetes mõõtudes maalid „Grünvaldi lahing 1410“ on iga üksik võitleja omaette elav täiuslikkus. Jan Matejko töödest peaks veel nimetama „Kazanie Skargi“ (preester Skargi jutlus), „Unja Lubelska“, „Dzwon Zygmuntofski“ (kuningas Sigismundi kella torni tõstmine), „Bitwa pod Wärna“ (Varna lahing poolakate ja türklaste vahel), „Hold Pruski“ (Preisi vürsti vastuvõtmine Poola kuninga poolt), „Jan Sobieski pärast lahingut Viiri all“, „3. mai konstitutsioon“ ja „Kosciuszko pod Raclawicami“, mis kujutab Kosciuszko võitu venelaste üle ja on kunstniku kauneimaid. Selles maalid peegeldub kõige selgemalt kunstniku hing ja ta tuline isamaarmastus.

Semiradski maal „Neero“, milline on maalitud Roomas, kujutab keiser Neerot, kes laseb enda ja piduvõraste lõbuks törvikutena kristlasi põletada. Samuti unustamatu mulje jätab Malczewski „Helena surm“ ja Grodgeri sügav dramaatiline maal „Jõuluõhtu Siberis“, mille sisuks Siberisse väljasaadetud mässust osavõtnud poolakad, kes on kogunenud jõuluõhtul laua ümber kasiinale õhtusöögile. Nende olek ja näoilmed on tõetruud, täis sügavat seismist kannatust ja läbielamusi.

Grodger oma loomingus käsitleb samuti ajaloolisi momente. Ajal, millal Matejko maalib episoodide ja sündmuse kaugemast minevikust, võtab Grodger ainet lähemast minevikust, — kurbi momente oma rahva tagakiusamisest ja üleelamisist, kuid mõlemail on aluseks rahvuslik tendents.

Maalid, mis kujutavad Poola rahva minevikku, hiilgust, vägevust, võitlusi ja kannatusi, on parimad rahvusliku enesetunde kasvatusvahendid. Väljudes Sukiennieci külastame Poola kauneimat gooti stiilis 14-dal sajandil ehitatud Maria kirikut, mida ilustab tore nikerdatud altar, Krakovi meistri Vit Stvoszi töö 1477. a. Gooti stiilis frantsiskaallaste kirikus on kuulsa Stanislav Vyspianski aknamaalid, kunstniku, kes tahtis muusikat väljendada maalid. Aknamaalid on kunstniku poolt valmistatud 1898. a. ja erinevad tavallisest kirikumaalidest. Nii on tema poolt kujutatud pühakud harilikud inimesed. Kristus on kujutatud põlulilille keskel, mis võlub oma lihtsusega. Sama kiriku seintel on tema maalitud kaunistusi peaaegajaliselt lilledest, kus domineerivad rukkililled ja liilid. Tema maalid, ehkki valmistatud uuemaaja vaimus, sobivad suurepäraselt kiriku pühaku miljöoga.

Samal päeval sõidame Krakovi lähedale Sowincusse, kus ehitatakse marssal Pilsudskile mälestusküngast. Küngas, õigemini mägi, ehitatakse kõrge mäe otsa. Tema mõõtudeks kava järgi on alt laius 110 mtr. ja kõrgus 38 mtr. Lõplikult kavatakse see ehitada valmis kahe aasta jooksul. Suurejooneline ja väärikas ettevõte. Iga päev sõidavad Sowincusse delegat-

sioonid väeosadelt ja organisatsioonidelt, tuues igast Poola nurgast urnidega mulda ehitatavale suurmälestusele.

Samas lähedal on Poola teise rahvuskangelase, kindral Kosciuszko, mälestuseks ehitatud küngas, mille mõõdud on aga märksa vähemad, alt laius 80 mtr. ja kõrgus 35 mtr. Künka harjal on suur Tatramägedest toodud graniidist blokk pealkirjaga „Kosciuszko-kole“. Künka sisse on asetatud kaks urni mullaga, mis on võetud Raclavici, Maciejowici, Dubienki ja Szczekocini lahinguväljadelt. Praegune marssal Pilsudskile ehitatav mägi tuleb suurim kunstlikult ehitatuist terves Euroopas.

Oleandrovisse (Krakovi eeslinn), kust astus välja 6. aug. 1914. a. esimene legionääride kaadrirood, liikus Kielci poole üle Vene piiri praeguse sõjaminister kindral Kasprzycki juhatusel, mida praegu mälestatakse traditsioonilise rännakvõistlusega, ehitatakse suur hobuserauakujuline hoone, mille õue keskele püstitatakse Pilsudski ausammas. Sinna hoonesse paigutatakse mitmed organisatsioonid. Samasse hoonesse asetatakse ka marssal Pilsudski muuseum, kuhu koondatakse temasse puutuv mitmesugune materjal ja mälestused, muude hulgas kõik need urnid, milledega on toodud mulda tema mälestuseks ehitatavale künkale.

Õhtul külastame Poola suurima ajalehe „Ilustrovany Kurjer Codzienny“ maja ja jälgime, kuidas toimub seal väljaantavate kaheksa ajalehe trükkimine. Peale selle veel mõningad käigud vaatamisväärsesse kohtadesse ja päev, mille jooksul on nähtud nii palju väärtuslikku, ongi õhtus.

Zakopane, suvitajate ja talvsportlaste Mekka, oli viimne etapp meie kaunil ringreisil. Pärast lühikest tutvumist Zakopane alevikus korraldati automatk Tatrasse, suurepärase järve Morskie Oko, juure, mis asub merepinnast kõrgemal 1393 meetrit. Seda järve ei raatsi jätta vaatamata ükski Zakopanet külastaja. Järv on ka tõesti vaatamisväärne. Selge rohekas vesi, millele ümbritsevad kaljud ja mööduvad pilved loovad ilusad varjundid. Ilusast rohekast vee värvist on arvata-vasti tekkinud ka järve nimi. Morskie Oko on ronimise kõrgemal asetseva väiksema järve Czarny Staw juure (kõrgus merepinnast 1620 mtr.), kusjuures kingad pidid täitma ehtsate mägironija saabaste ülesandeid. Seda teekonda käivad mitmedkümnend turistid päevas. Rühivad ülespoole, hikipiisad otsal, noored ja vanad, kleepnukeseid ja tüsedad. Siin hüppab kivilt-kivile kui hirv noor kooliplika, seal ähvi puhib kümme korda teel puhates paks härra — aga siht peab saavutamata: „Käisin Czarny Stawil!“ Tagasi sõites mägedest tegime veel mõningad ringkäigud Zakopanes. Palju ärisid kõikvõimalike kaupadega. Lõpmata palju igasuguseid mägilaste nikerdusi ja käsitöid, mida ohtrasti ostetakse mälestuseks ja millised õieti ongi valmistatud turistide jaoks. Eriti leidub palju puunikerdusi. Zakopane töötab sellel alal isegi mõni kunstnik. Nende tööde hinnad on ka vastavad valmistaja kuulsusele.

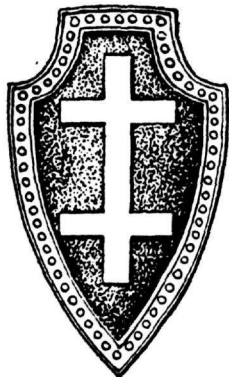
Õhtul viib rong Varssavi poole, ehkki on nagu kahju lahkuda sellasest paradiisi nurgakesest, ometi rahuldab teadmine, et iga sõidetud kilomeeter viib kodule lähemale.

Varssavis on veel mõned jumalagajätuviisidid ja ettevalmistused ärasõiduks.

Saadetud sõpradest astud rongile, mis viib ära maalt, kus oled viibinud ligi kuu aega ümbritsetult suurimast külalislahkusest ja südamlikkusest, maalt, mille töökas ja usin rahvas sammub kindlalt tõusu ja edu poole.

Truuduse, isamaa-armastuse ja riigikaitse tahte väljendusena on rahvas liitunud kokku võimsaks kütide organisatsiooniks, missugune on üheks riigi julgeoleku ja kultuurilise arenemise kindlaimaks pandiks.

A. Karukäpp, ltn.

LIETUVOS ŠAULIŲ SAJUNGA —

LEEDU KÜTTIDE LIIT UUELE ALUSELE

Leedu Küttide Liit on asutatud 1918. aastal. Liidu esialgseks ülesandeks oli kaitseväge ajateenistusest kuidagi eemale jäänute oma ridadesse koondamine ja neile kaitsevälise õppuse andmine. Olgugi, et sel alal on saavutatud tunnustatud tulemusi, ei ole Leedu küttid oma arenemise kestel suutnud kujuneda nii suureks rahvuslikuks organisatsiooniks, ega saavutada seda populaarsust kui meie kaitseliit. Nii tegutsesid, näiteks, Küttide Liidus ainult jalaväge ja ratsaväge osad, kuna tehnilise väe üksused täieliselt puudusid. Naisosakonnad on tegutsenud ainult paar viimast aastat ja noorsoo-osakond, nagu meil Noored Kotkad, puudub täieliselt.

Tunduvalt on küttide tööd pidurdanud ka asjaolu, et mitmesuguste poliitiliste rühmituste omavahelise nägemise ajajärgul Küttide Liit nähtavasti laskus poliitikasse, olgugi et loeb end apoliitiliseks organisatsiooniks, ja selle tõttu ei leidnud rahvalt vajalist poolehoidu. Nii asutati omal aja vastukaaluks Küttide Liidule „Noorleedulaste Liit“, mis on puhtpoliitiline organisatsioon.

Nüüd on Leedu president dekreedina pannud maksma uue seaduse, mis loob Küttide Liidule uue aluse, muutes selle rohkem sõjaväliseks organisatsiooniks.

Seadus on lühike ja sisaldab 38 paragraafi, moodustades ainult n.-n. kondikava. Missuguseks Küttide Liit sisemiselt muutub, seda ei tea leedulased praegu isegi ütelda, seda korraldatakse erimäärustega ühe aasta jooksul.

*

Leedu Küttide Liidu uus seadus.

Leedu „Vyriausybes Zinios“ (Riigi Teataja nr. 490, 15. juulist 1935. a.) avaldati uus Leedu Küttide Liidu seadus.

I. Üldised määrused.

1. Küttide Liit on seltskondlik sõjaväeline organisatsioon.
2. Liidu eesmärk on rahvusliku tugevuse ja riigi kaitsejõu kõvendamine.
3. Liit: a) organiseerib kütte;
b) hoolitseb küttide sõjalise ettevalmistuse eest;

- c) levitab rahva keskel sõjaväelist distsipliini, õpetab teda sõjaluks, tugevdab ta kehalist ja vastupanujõudu;
- d) valmistab rahvast ette õhukallale tungide puhuks;
- e) tugevdab rahva vaimset jõudu, hoolitseb nende kultuuri, hariduse, isamaa-armastuse ja moraali tõstmise eest;
- f) tulekahju, uputuste ja teiste õnnetusjuhtumite korral Küttide Liit abistab politseid ja elanikke.

4. Liitu juhivad kaitseministeerium. Liit on olenevalt vägede juhatajast.

5. Sisemise korra määrab põhikiri. Põhikirja kinnitab vabariigi president.

6. Küttide organisatsiooni etaatide piirides kinnitab kaitseminister vägede juhataja ettepanekul.

7. Liit on juriidiline isik.

Liit nõuab, vastutab kohtus riigiasutuse õigustega. Liidu esindajaks on ta ülem.

II. Juhtimine.

8. Liitu juhivad Küttide Liidu ülem.

Liidu ülema määrab ametisse ja vallandab ametist vabariigi president kaitseministri ettepanekul.

9. Liit jaguneb ringkondadeks ja pataljonideks.*) Pataljonid jagunevad kompaniideks, eskadronideks, patareideks ja teisteks sõjaväeüksusteks.

10. Ringkonna ülemaks on kohalik maakonna sõjaväe komandant.

11. Pataljonide, kompaniide, eskadronide, patareide j. t. üksuste juhid nimetab ametisse ja vallandab ametist Küttide Liidu ülem ringkonna ülema ettepanekul.

12. Ringkondade esindajate koosoleku kutsuvad kokku liiduülem, pataljonide esindajate koosoleku — ringkonnaülem ja kompaniide ning neile vastavate üksuste esindajate koosoleku — pataljoniülem.

Koosolekut juhatab ülem, kes kutsuvad kokku koosoleku.

*) Pataljon on samamõisteline kui kaitseliidus malevkond.

13. Ringkondade esindajate koosoleku protokoll kiinnitab vägede juhataja, pataljoni esindajate koosoleku protokoll kiinnitab Kütide Liidu ülem ja kompaniide ja neile vastavate üksuste esindajate koosoleku protokoll kiinnitab ringkonnaülem.

14. Kütide Liidu mittesõjalise iseloomuga asjade arutamist toimib Kütide Liidu Nõukogu, ringkonnas — ringkonnakoostöö ja pataljonis — pataljoninõukogu. Liidunõukogu esimeheks on liiduülem, ringkonnakoostöö esimeheks — ringkonnaülem ja pataljonis on nõukogu esimeheks pataljoniülem.

Nõukogude protokollid kiinnitatakse § 13. ettenähtud korras.

15. Naised võivad kütide administratiivüksuste juures organiseerida üldise korra kohaselt nais-kütide üksusi.

Nais-kütide üksused ja nende juhid, alates ringkondadest, on ärarippuvad vastavatest üksuste ülemaist, mille juure nad kuuluvad, ja alluvad vahetult viimastele.

16. Kütide koosolekute kokkukutsumise ja asjaajamise erutamise kord määratakse kodukorraga.

III. Liikmed.

17. Liidu liikmed kutsutakse kütideks. Kütid jagunevad rivikütideks, nais-kütideks, toetajaiks kütideks ja aukütideks.

18. Kütideks võivad olla ainult Leedu alamad. Kütideks ei või olla isikud:

- 1) kel õigused kohtu poolt piiratud või ära võetud,
- 2) kel õigused ära võetud riigikaitse seaduse § 10-z alusel,
- 3) keda süüdistatakse kuritöös, millele võib järgneda õiguste piiramine või äravõtmine,
- 4) kellele kohtu poolt on määratud hooldaja,
- 5) isikud, kes on vanemad kui 16 aastat.

19. Kõik isikud, kes astuvad liitu, annavad vande või pühaliku töötuse olla Leedu vabariigi truud ja sõ-

Leedu kütid välitegevusel

nakuulekad alamad. Vande teksti ja töötused määrab kindlaks Kütide Liidu kodukord.

20. Ametalaliste üleastumiste ja kuritegude, vande või pühaliku töötuse murdmise, lubamatult sõjariista tarvitamise ja küti au alandavate tegude puhul vastutavad kütid sõjakohtu ees või distsiplinaar-korras kui sõjaväelased.

21. Reservohvitserid, kes täidavad liidus riviküti ülesandeid, omavad eesõiguse reservohvitseride kõrgemasse auastmesse tõstmise puhul.

22. Rivi kütid, kes on lõpetanud määratud õppuse, sooritanud eksamid ja rügemendiülema poolt hästi atesteeritud, vabanevad kaitseväge poolt korraldatud kordamisõppustest.

23. Riiklikud, kohalikud ja majanduslikud omavalitsused, autonoomsed asutused või Klaipeda ringkonna ettevõtted või sellased ettevõtted ja asutused, milledest võtab osa riigikassa oma kapitaliga või milliseid riigikassa toetab, — peavad vabastama kütid sõjalisteks õppusteks vägede juhataja nõudmisel. Sõjalisil õppusil viibimise aja eest maksavad tähendatud ettevõtted ja asutused kütidele täie palga.

A/s. EESTI REISIBÜROO

PEAKONTOR: Tallinn, Kinga 3. Tel. 433-20 ● OSAKONNAD: Tartu, Suurturg 7. Tel. 3-72
Pärnu, Rüüli l., Endla majas. Tel. 1-13
Tallinn, Balti jaamas. Tel. 438-92

Raudteepiletite müük:

a) kõikidesse kodumaa jaamadesse, b) kõikidesse euroopa suuremalesse linnadesse.

Laevapiletite müük:

a) kõikidel kodumaa ja Baltimere liinidel, b) ookeanipiletid inglise, saksa, prantsuse, rootsi, hollandi, itaalia ja ameerika laevaliinidel, kõikidesse suuremalesse ulgumere sadamadesse;

Esindus ja agentuur kõikidest suurematest Euroopa reisibüroodest ● Rahavahetus ning valuuta ost ja müük turistidele ● Välismaa passide ja viisumite muretsemine ● Ringreisipiletid turistidele terves Euroopas ● Ohusõidupiletid „Aero“, „Deruluffi“ ja „Loli“ liinidele ● Kohalike omnibuse-liinide piletid, o-ü. „Mootor“ ja teised ● Nõuanded ja arvestused reiside kohta tasuta.

Teen kuuli- ja haavlipüssitöid,

valmistan uusi osi, dioptersihikuid, rõngaskirpe ja padrunite laadimis-abinõusid. Jahipüsside puurimine, uute raudade ja kiikrite pealepanemine, raudade mustamine ning uute laadide valmistamine

KARL KOPPELMANN,

LASKERIISTADE TÖÖKODA, TALLINN, V. KARJA 3. TEL. 472-40

24. Sõja ajal kütid, kes täidavad riigikaitse ülesandeid, varustatakse ja nende teenistus tasutakse kaitseministri poolt määratud korras. Rahu ajal kütid, olles vägede juhataja käsutuses, saavad varustatud toiduga, liiklemisabinõudega ja hobuste toiduga.

25. Kütid, saades vigastada küti teenistuskohuste täitmisel, millele järgneb tervise või tööjõu kaotus, samuti teenistuskohuste täitmisel surma saanud või haavadesse, mis on saadud teenistuskohuste täitmisel, surnud küttide perekonna liikmed, saavad pensioni või toetust kaitseväge pensioni seaduse alusel.

26. Kütid, kes on saanud vigastada küti teenistuskohuste täitmise juures, ravitakse riigi kulul.

IV. Raha ja varandused.

27. Liidu raha moodustab:

- I. Riigi poolt eelarve korras antav summa;
- II. Liidu enese poolt kogutud raha:
 - a. liikmemaksud;
 - b. sissetulekud liidu majapidamisist ja teisist ettevõttest;
 - c. kapitali protsendid;
 - d. sissetulekud pidudest, kontsertidest, loteriidest ja teisist lõbustusist;
 - e. omavalitsuste toetused;
 - f. annetused ja muud sissetulekud.

28. Riigi poolt antud summad kasutatakse kaitseministeeriumi määruste alusel. Teiste summade kasutamist nõukogud korraldavad liidu eelarve ja tegevuskava kohaselt.

29. Relvad ja sõjalise materjaali saab liit kaitseministeeriumilt.

30. Varandus, mis on saadud riigikassalt ja riigikassa poolt antud raha eest valmistatud või muretsitud, loetakse riigi varanduseks ja seda valitsetakse alusel, mis on ette nähtud kaitseministeeriumi varanduste kohta; varandus, mis on valmistatud või muretsitud liidu poolt kogutud summadest või temale annetatud summadest, loetakse liidu varanduseks ja valitsetakse kaitseministri poolt määratud korras.

31. Liikumata varandusi võib muretseda, pantida ja edasi anda kaitseministri loal.

32. Liidu varandused on vabad riigimaksudest.

33. Liidu kirjavahetus toimub riigiasutuste kirjavahetusega ühel alusel.

34. Liidu poolt korraldatavad loengud, kontserdid, piduõhtud ja loteriid ei käi riigimaksu alla.

V. Lõppmäärused.

35. Liidu tegevus lõpetatakse vabariigi presidendi dekreediga.

36. Liit likvideeritakse seaduses ette nähtud korras.

37. Likvideerimise korral liidu varandus läheb üle kaitseministeeriumi korraldusse.

38. Leedu Küttide Liidu seadus (V. Z. nr. 166 lhk. 1154) annuleeritakse.

See uus põhikiri on praegu Leedu Küttide Liidu elluviimisel. Ta parandab tunduvalt küttide senist tööd ning kõrvaldab loodetavasti need põhjused, mis pärast Leedu Küttide Liit seni pole võinud täiel määral võtta osa naabermaade vabatahtlike kodukaitseorganisatsioonide koostööst.

FOTOLA GROHMANN JA KO.

Tallinn, V. Karja tän. 1. Tel. 455-09

Soovitab eriti järgmisi saadusi:

Ilford ja Imperial plaadid

Golden Iso Zenith
Iso Zenith
Auto Filter
Double X Press
Hypersensitive Panchromatic
Soft Gradation Panchromatic

Eclipse Ortho
Eclipse Ortho Soft jne jne.
Ilford rull- ja pakk-filmid
Selo
Selochrome
Fine Grain Panchromatic
Hypersensitive

Ilford paberid

Broomhõbe
Clorona
Selo Gaslight Rapid j. n. e.
Kõige suurema inglise kemikaalivabriku
Johnson & Sons, Ltd. London
kemikaalid

Amatööridele soovitame fotokemikaale valmispakendites padrunites, tablettides ja tahvlites

Fototarbed ka teistest parematest vabrikutest

KROONIKAT

Riigivanema dekreediga nimetati ümber senine valitsuse informatsiooni- ja propagandatalitus riiklikuks propagandatalituseks ja muudeti iseseisvaks asutuseks otsese alluvusega peaministrile. Talitust juhib propagandajuht, kelle nimetab ametisse riigivanem peaministri ettepanekul. Propagandajuhil on talle alluva talituse juhtimisel samad õigused, mis vastavate seadustega on nähtud ette ministrite kohta. Uueks propagandajuhiks nimetas riigivanem H. Oidermaa.

*

Vabariigi valitsuse koosolekul võeti vastu kaitsevälaste atesteerimise uus seadus, mis näeb atesteerimise komisjonide ärajätmise. Atestatsiooni eest vastutab atesteerija. Atesteerimine tehakse ülesandeks ainult atesteeritavate otsestele ülemustele.

*

22. septembril avati Tallinna lähedal Liiva metsas uus kalmistu. Selle järele oli ammugi tarvidus, sest olemasolevad matmispaigad on linna kasvamisega jäänud väikeseks. Pealegi on need koguduste omad ja lahkusulistele ning koguduste alla mittekuuluvate matmisel tekib sekeldusi. Avakõne pidas linnapea kindral J. Soots. Vaimuliku talituse pidasid praost A. Kapp ja preester M. Uusna.

*

26. septembril algas riikliku klassiloterii loosimine. Loositi esimese klassi 6000 võitu. Järgnevais klassides tõusevad võitude summa ja võiduvõimalused tunduvalt.

*

Endine Ühendriikide kaitseväge lendur leedulane Waitkus kes alustas nonstop-lendu New Yorgist üle Atlandi Kaunasesse, oli bensiini puudusel sunnitud maanduma Iiri läänerannikul. Maandumisel purunes lennuk.

*

Riigikogu juhatusele esitati kaks põhiseaduse muutmise ettepanekut. Ühele neist on kirjutanud alla Saue valla elanikud Andres Larka, F. Kalasim, J. Kiisvek ja J. Tombach. Teine ettepanek kannab Tallinna kodanike Anton Univeri, Elmar Moose ja Elmar Otti allkirju. Seaduseelnõud olid arutusel riigikogu juhatuses, kus otsustati esimese ettepaneku seadustehniliste küsimuste selgitamiseks kutsuda kokku nõupidamine, kuhu kuulusid riigikohtu, ülikooli, riigikogu üldkomisjoni ja riigikogu juristide esindajad.

*

Riigivanema dekreediga 25. septembrist muudeti kaitseisukorra seadust järgmiselt: „Kaitseisukorra 1. seadus (R. T. 61 — 1930, 26, 73, 85 (art. 704 § 52) ning 99 — 1934 ja 20, 73, 78 ja 79 — 1935) täiendatakse § 5¹ järgmises redaktsioonis:

§ 5¹. Kui kaitseisukord on kuulutatud välja kogu riigis, võib teostada rahvaalgatamist ja rahvaalgatamist korras ettevõetavat rahvahääletamist ainult juhul, kui Riigivanem leiab, et nende teostamine ei ole kahjulik riiklikule korrale ja julgeolekule. Riigivanema eitava otsuse korral loetakse igasugune toimetis neis asjus lõpetatuks.

Käesolev seadus hakkab maksma avaldamisega.“

*

26. ja 27. septembril oli Tallinnas sõjaringkonna-kohtus arutus protsess, kus süüpingis istus 10 vapsiterroristi. Nende vastu oli tõstetud süüdistus riigivanema ja kaitseväge ülejuhataja tapmise kavatsuses ja ettevalmistamises. Kohtu otsusega mõisteti kohtualused Rudolf Reha, Martin Sepp ja Joosep Meibaum 6 aastaks vangimajja, Adam Kressling, Jaan Lukk ja Arnold Pikkat 5 a. vangimajja, Leonhard Lutso 1 a. vangimajja ja August Pais, Artur Braun ja Endla Kressling 1 a. vangimajja tingimusi, kui nad kolme aasta jooksul ei pane toime uusi kuritegusid. Nelja kohtualuse süüdistus eraldati, sest need on seni leidmata.

*

26. septembril hukkus tormis Gotska-Sandö saare ligidal mootorpurjek „Viljandi“. Koos laevaga hukkus laevaomaniku volinik Karl Mitt, tema abikaasa Emilie, 1. tüürimees Ernst Madisson ja kokk Hälja Sybling. Ülejäänud osa meeskonnast koos kapteniga heitles 19 tundi järgemööda lainetega. Viimasel hetkel, otse surmasuust, päästis neid Rootsi aurik „Gerania“.

*

Konflikt Itaalia ja Abessiinia vahel, mis teravnes tunduvalt, vaatamata rahvasteliidu pingutustele, lõppis kokkupõrgetega. Itaalia alustas Põhja-Abessiinias sõjategevust, ilma et ametlikult sõda oleks kuulutatud. Itaalia lennukid heitsid pomme Abessiinia linnale Aduale. Mitukümmend lennukit viskas alla kokku 78 pommi. Pariisi lehtede teadete järgi on saanud pommitamisel surma üle 2000 inimese, nende hulgas palju naisi ja lapsi. Abessiinia väed ruttavad üle piiri tunginud itaallaste vastu ja seni on peetud veriseid lahinguid. Üldmobilisatsioon kuulutati Abessiinias välja. 150.000-meheline Abessiinia armee alustas marssimist frondile Adua linna suunas. Addis Abebas vabastatakse valitsuse korraldusel vange ja saadetakse liinile.

Kogu Euroopa seisab pinevuses küsimuse ees, kas Aafrika veresaunast ei sütti sõjatuli ka Vanas-Maailmas. Rahvasteliit teeb hiiglapingutusi, et vältida aimatavaid rahvusvahelisi konflikte Euroopas. Mussolini on küll lubanud teha kõik, et vältida seda asumaade konflikti muutumast Euroopa konfliktiks.

*

Bulgaarias paljastati riigipööramise vandenõukogu. Riigis kuulutati välja piiramiseseisukord ja sõjakohtud astusid tegevusse.

*

29. ja 30. septembril toimusid Klaipedamaa valimised. Aeg valimisvõitlus sakslaste ja leedulaste vahel ähvardas muutuda uueks rahutuse ja tüli põhjuseks Saksamaa ja Leedu vahel. Valimispäevadel oli valimiskastide juures nii suur rahvatung, et Leedu valitsus oli sunnitud määrama ühe valimiste lisapäeva, et võimaldada kõigil hääleõiguslikel valimist. Hääli anti üle 94% ja nende lugemine ning kokkuvõtete tegemine võtab aega mõni nädal.

*

1. oktoobril pühitses meie tuntud kirjanik Peeter Grünfeldt oma 70-dat sünnipäeva. Tema auks korraldatud austusavalduse-aktusel annetati talle kaitseliidu poolt kotkarist. Riigivanema poolt anti juubilarile kingitusena üle tšekk 250 kroonile.

Uusi juhtide nimetamisi.

Noorte kotkaste peavanema käskkirjas nr. 74, 30. sept. s. a. kinnitati Järva maleva vanema abiks Tapa gümn. direktor E. Kansa (end. nimi Kansman), kes varemalt töötas Harju maleva vanemana. Pärnu maleva pealikuks on kinnitatud Arnold Linsi. Varem oli sel kohal nmgr. A. Ohaka, kes teadupärast on tulnud üle Tallinna noorte kotkaste instruktorigiks. Viru maleva pealiku abiks on kinnitatud gümn. õpetaja Hugo Pauskar, end. Arnold Vihmani asemele, kes Rakverest on lahkunud. Valga maleva pealik ltn. J. Lest vabastatakse lahkumise puhul Valgast. Pärnu maleva instruktorigiks kinnitatakse vanakotka k. t. Vladimir Kukk.

Kooliõppetöö võistluste võitjad 1934./1935. õppeaastal.

Peavanem kinnitab oma käskkirjas nr. 73 kooliõppetöö võistluse žürii otsused ja selle poolt esitatud auhindade määramised. Selle järele on kohtadele tulnud ja auhindu omandanud üksusi järgmiselt: n. k. Tartumaa-Mustvee-Roela rühm 4,37 p., riigivanema rändauhind; n. k. Võru-Antsla-Kurenurme rühm 4,32 p., haridus- ja sotsiaalministri rändauhind; n. k. Viru-Haljala-Kavastu rühm 4,21 p.; n. k. Saaremaa-Muhu-Liiva rühm 4,14 p.; n. k. Tartumaa-Mustvee-Leedimäe haukapere 4,104 p., kaitseliidu ülemä rändauhind; kodutütarde Võru-Kullenkupu rühm 4,099 p.; n. k. Harju-Nissi-Uue-Riisipere rühm 4,09 p., noorte kotkaste peavanema rändauhind; kodutütarde Tartumaa-Leedimäe rühm 4,078 p.; kodutüt. Viru-Imastu rühm 4,05 p.; n. k. Tartumaa-Alatskivi-Varnja rühm 4,01 p.; kodutütarde Järva-Järva-Jaani jsk. 3,96 p.; k. t. Tartumaa-Aru algk. rühm 3,94 p.; krt. Võru linna II algk. rühm 3,92 p., noorte kotkaste peastaabi rändauhind. Teised järgnevad — kogusummas 47 võistlevat üksust. Väljalangenuid oli 11 üksust.

Piiskopi rändauhinna usuõpetuse alal omandas Pärnu V rühma parim õpilane Artur Kadarik. Rühma keskmine punkt usuõpetuse alal oli 4,7. Järgmisel kodut. Tartumaa-Külitse rühmal oli keskmine punkt 4,625, teised järgnevad.

Laagrite koosseisud peavanema käskkirjades.

Peavanema käskkirjas nr. 72 on toodud vanemate juhtide I harjutuslaagrist osavõtnud juhtide koosseisud ja nende poolt sooritatud katsete kinnitamisid. Käskkirja nr. 74 §§ 7—16 on toodud koosseisu andmed I üldlaagri kohta Pirital, sellest osavõtnud lippude loetelu ja noorte kotkaste kolmevõistluse üksikalade tagajärgede kolm esikohta.

Pärnu maleva „Viikingi“ rühm sai purjejahi.

Pärnu noorkotkaste „Viikingi“ rühm koosneb merejanulistest poistest. See paistab juba nende laulust:

Päikeserikas Pärnu rand
On meid sünnitanud.
Tormidel tõusev lainte rind
On meid imetanud.
Sellepärast on meil armas ka
Emakene meri,
Sellepärast meie soontes ka
Voolab vänge veri.

On lauldud, on ka töötatud. Kapten Kase, rühma mereasjanduse instruktorigi, juhatusel on õpitud kaemat aega tarvitsi teadmisi merisõidu alal. Kohalik jahtklubi, kelle liikmeiks suur hulk merekaitseliitlasi, on viikinglastele lahkesti tulnud vastu ja annud neile tarvitada purjejahte praktilisteks sõitudeks. Kogu aeg on unistatud „oma laevast“, et oleks oma tuba, oma luba. Unistatud ja raha korjatud. Tänavu suvel osteti Haapsalust purjejaht ja toodi kodusadamasse. Jaht pole just tulnud „nõela silmast“. Selle kallal tuli teha üht-teist nokitsemistööd. Aga see oli eriti armas töö. Nüüd on sellega juba mitu sõitu sõidetud, ja paar vanemat poissi valmistuvad paadijuhi eksami vastu.

Pildil — „viikinglased“ alustavad tagasisõitu koduranda merematkalt Doberaani

Pärnu maleva laager Pollis.

Pärnumaa maleva laager korraldati 1.—4. augustini Pollis. Laagri vanemaks oli maleva vanem kaubanduskooli dir. J. Maisma. Laagrist võttis osa 85 noort ja 15 vanemat tegelast. Laager õnnestus hästi, olgugi et vihm püüdis sageli segada laagri tegevust. Laagris ettenähtud kava võeti siiski täpselt läbi.

Saaremaa malevas algas hoogus töö.

Noorkotkaste Saaremaa maleva talvine töökava määrati kindlaks maleva staabi koosolekul, mis peeti septembrikuu lõpul kaitseliidu maleva ruumides. Töökava kinnitati maleva vanema poolt ja saadeti rühmadele.

Tänavutalvine töökava erineb mitmeti eelmiste aastate omadest ja, olles väga tegevusrohke, paneb

malevale ja selle allüksusile õige suuri kohustusi. Edukamaks käsitelamiseks on töökava jaotatud perioodidesse aastaaegade järgi. Nähakse ette rühmade töö ühtlustamine, et saavutada poiste väljaõppes ühtlasem tase. Poiste töö hindamiseks „alati valmis“ võistlusil paneb malev välja eri-auhinnad; loodetavasti teevad seda ka malevkonnad ja võib-olla ka mitmed rühmad. Kevadepoole pannakse toime kirjatööde võistlus isamaalisel-rahvuslikul teemal.

Ühistunde süvendamiseks, ühiste töövõtete ja väliste ühtluse saavutamiseks tehakse igale malevkonnale ülesandeks korraldada talve jooksul vähimalt 2 malevkondade koondust. Eriolist rõhku pannakse noorte isamaalise meelsuse ja ühtekuuluvuse tunde kasvatamisele.

N. k. Saaremaa maleva staap

Korraldatakse loterii-allegri.

Noorkotkaste Saaremaa maleva staap otsustas novembrikuus, ühel ajal kaitseliidu maleva 10. juubelpidustustega, korraldada loterii-allegri, et saada summasid üksusile ruumide hankimiseks ja muudeks hädavaljulisteks kuludeks.

Instrueeritakse rühmi.

Maleva instruktor alustas käesoleva kuu alul sügise instrueerimist rühmades. Esimeses järjekorras külastab ja instrueerib ta uusi, tänavu asutatud, rühmi. Instrueerimise kava on koostatud nii, et instruktor külastab iga üksust igal tegevusperioodil vähemalt üks kord.

Tartumaa maleva parim rühm selgitamisel.

K. a. 1. oktoobril lõppis Tartumaa malevas rühmade vaheline võistlus, missugune algas möödunud aasta 1. oktoobril. Võistluste tulemuste selgitamisel võetakse aluseks rühma kavakindel ja edukas töö, esinemine ja noorkotkalik vaim. Seega täpsemalt: sooritatud katsed ja erikatsed, liikmete arv, vormide omamine, koonduste pidamine, koonduste kavad ja osavõtjad, korraldatud matkad, valmistatud käsitööd ja mudelid, laagrist osavõtt jne.

Hindamist teostatakse maleva saapi saadetud tegevusaruannete ja kohapealsete hinnangute varal. Selleks maleva staap moodustas hindamiskomisjoni, koosseisus: malevavanema abi G. Reial, noortemagistrid K. Liping ja V. Hiir.

Märkimisväärset Viru maleva suvest.

Algava tihedama tööperioodi lävel võib n. k. Viru malev hetkel ka vaadata tagasi oma suvisele tööperioodile.

Kevadel koolilõpu viimastel päevadel õnnistati maleva piirides 5. rühma lipp, mille sai Aluvere rühm. Õnnistas n. k. Rakvere II maleva vanem õp. B. Ederberg, üle andis maleva pealiku abi hra P. Raudsepp, vastu võttis rühma vanakotkas, maleva instr. õpet. A. Tammaru.

Pärast koolitöö lõppu korraldas maleva elujõulisem ühisus, Haljala malevkond, laagri „Oruveski“ järve kaldal. Laager õnnestus, hoolimata viludest ja lumesaajusest ilmadest. Laagrit külastasid k/l. mal. pealik, n. k. mal. pealik koos teiste k/l. ja n. k. juhtidega.

16. juunil korraldati Rakveres I ja II mlvk. noorkotkaste päev. Peeti paraad, lõunasöök ja aiapidu koos pioneer võistlusega.

Järgnes ridade koondamine üldlaagrisse sõiduks. Kuna eeltöödega alustati varakult, oli osa võtta soovijaid rohkem kui võimalik kaasa võtta. Pirital oldi üle 130 osavõtjaga. Ka tuldi sealt tagasi rõõmsalt ja tunnustatult, toodi kaasa noorkotkaliku töö eest laagriplatsil ja ehitustes peavanema kindral J. Laidoneri auhind.

Uuesti kandus töö kodudesse. Üksused, kes ei saanud suuremal arvul üldlaagrisse sõita kaasa, korraldasid kohal sama tööd edasi. Nii pidas V.-Maarja mlvk. oma laagri 29.—30. juunini Nõmme-Punamäel. 4.—5. aug. korraldasid Kadriina mlvk. poisid laagri Kalevipoja künnivagude veerel — Neeruti järve kaldal. Samal ajal Kiltsi rühm pidas kahepäevase nädala-lõpu-laagri 4.—5. aug.

1. sept. võtsid noorkotkad osa k/l. Viru maleva 10. aastapäeva paraadist. Sel päeval kogunes maakonna linnapoisse kaugeimaistki maleva üksusist nii mere- rannikult kui ka Peipsi kaldalt. See oli tore pilt: kaugealt kogunenud poisid, ühtlases vormis, täisõiguslike riviliikmeina oma isade, emade, vendade, õdede seltsis, kes liikusid kaitseliitlastena, naiskodukaitsena ja kodutüardena. See annab palju tõsist tunnet maleva töös ja maleva 50-üksuseline pere loodab kasvada palju suuremaks. Selleks aitab kaasa ka selgitustöö, mida tehti noorkotkaste organiseerimisel koos näitlike koondustega Virumaa õpetajate päevadel, Rakveres, 19. aug. ja Narvas, 25. aug. n. k. Viru mal. pealiku koolinõunik H. Linsi, nmag. R. Lahi, kj. B. Rosenbaumi ja mal. instr. A. Tammani poolt, kes ka kõik ise on kooliõpetajad.

Võru malevas laagriterohke suvi.

Kevade saabumisega võttis Võru malev endale sihiks — kõik noored laagrisse. Vastavalt sellele korraldati ka kogu rida malevkonna laagreid.

Nii toimus Varstu mlvk. laager Mõniste puiestikus 25.—26. maini. Laagrist võttis osa 65 noort ja 13 vanemat juhti. Ilusate ilmade tõttu õnnestus laager hästi ja ettenähtud õppe-tegevus toimus täies ulatuses. Laager lõppis ilusa ja võimsa vabaõhu jumalateenistusega, mida kogunes jälgima üle 300 ümbruskonna elaniku.

Järgmisena korraldati laager 29.—30. maini Kasaritsa Kirepil Verijärve kaldal Kasaritsa valda kuuluvale neljale rühmale. Sealt võttis osa 42 noort ja 4 vanemat juhti. Laagrit külastas avamise puhul maleva vanem koolinõunik Erich Muuga ja k/l. Võru maleva pealik major F. Heljuste.

Vastselliina mlvk. laager peeti 20.—31. maini looduslikult ilusal Vastselliina puiestiku jõesaarel. Halvast ilmast hoolimata kogunes ühiselt laagritarkusi õppima 22 noorkotkast ja 8 vanemat juhti. Hoolimata vilust ilmast, oli meeolelu hea ja laagri õppekava teostati. Iseäranis pandi rõhku peale ehitustööde võimlemismängudele ja lauludele, mida õpiti k/l. Vastselliina mlvk. orkestri saatel vanakotka Joh. Saarniiti juhatusel.

MUGAVAIM KOHVIK VILJANDIS

LOSSI TÄN. 15

«VILESKO»

TEL. 3-32.

OMANIK J. RUMMO.

Kohe sellele järgnes Antsla mlvk. laager Uue-Antsla asunduse puiestikus 59 noore ja 12 vanema juhi osavõtul. Avamisel külastas laagrit k/l. Võru maleva pealik major J. Heljuste, abipealik lipnik A. Kõll, noorte maleva abipealik Töldsepp, dr. R. Lattik j. t. Noorte tuju laagrist lahkudes oli väga hea, sest huvitavate võistluste, mängude ning uutest laagritarkustest tiivustatuna tõttasid noored tagasi rühmadesse, et teha viimaseid eeltöid üldlaagrisse sõiduks.

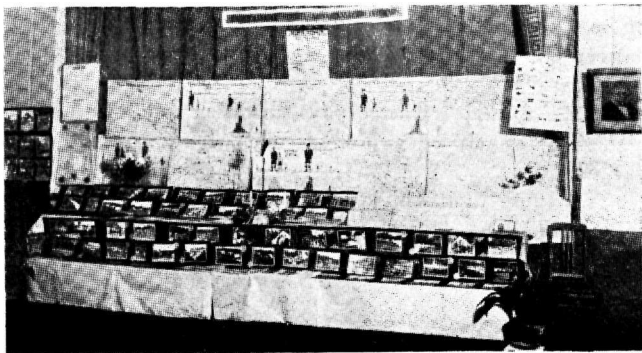
11.—12. juunil olid Kanepi malevkonna 32 noort ja 4 vanemat juhti laagris Kanepi Riitsikepalus, kus ühiselt töötati laagritarkuste omandamise kallal täie püüdlikkusega. Samuti toimusid ka laagris omavahe- lised võistlused.

Viimasena korraldas laagri Põlva malevkond Indsikurmus 13.—14. juulini. Kuigi üldlaager selja- taga, oli poistel laagrisse püüd suur ja 53 n. k. ja 10 vanemat juhti tegi pidevalt 2 päeva tööd, mille tule- musena oli laagri õppekava täpselt töötatud läbi ja ehitatud nägus kodu — laager, mille sarnast üm- bruskonna elanike üteluse järgi enne Põlvas pole näh- tud. Laager lõppis ilusa meelikõitva vabaõhujumala- teenistusega pastor Kivisika poolt.

Kui kuuete malevkonna laagrite arvata juure Pi- rita laager ja juhtide kool Kirepil, siis käis n. k. Võru malevast käesoleval suvel laagris 375 noort ja 90 vanemat juhti.

Võru maleva edukas esinemine RA näitusel Võrus.

Üheaegselt Võru Eesti Põllumeeste Seltsi põllu- majandusliku näitusega peeti ka RA näitus, kus esines ka n. k. Võru maleva noorkotkalise kirjandusega, tööd ja tegevust selgitavate piltide, diagrammide ja tabeli- tega ning noorkotkaliste esemetega. Eriti ülevaatliku pildi andis noorkotkaste rühmade asukohtadest ja levi- kust lippudega tähistatud kaart, millest selgus, et Võ- rumaa on tihedasti ja ühtlaselt kaetud noorkotkaste üksustega. Nii tegutseb praegu 86 rühma ja hauka- peret üle 1200 liikmega.

N. k. Võru maleva väljapanekute kogu Võru Eesti Põl- lumeeste Seltsi näituse puhul

Väljapanekud leidsid rahva keskel tähelepanu ja Võru Põllumeeste Seltsi näituse auhindamiskomisjon määras malevale väljapanekutekogu eest autasu.

Võru maleva saavutusi aianduse alal.

N. k. Võru maleva üheks tööalaks on võetud põl- lumajandus-aiandus, mis näeb noori ka huvitavat. Nii tegelevad mitmed rühmad aiandusega, milles on isegi saavutatud nimetamisväärsed tulemusi. Siin võib mainida linnaümbruskonna mlvk. Navi rühma, kes omandas Võru Eesti Põllumeeste Seltsi näitusel II au- hinna köögiviljakogu eest. Samuti tegeleb Valgejärve rühm aiandusega. Et rühm sai kaitseliidult selleks vastava maa-ala, siis on eeltööd ja aia planeerimistööd kõvasti käimas, mis omakord annab noortele oskusi ja kogemusi oma kodus otstarbekohase ja õige aiaplaani valmistamiseks ja aia sisustamiseks.

Ka tegelevad Vastse-Roosa ja Suureküla rühma liikmed õunapuutaimede kasvatamisega ja pookimi- sega. Nii omab noorkotkas Kalju Jakobson ligemale 300-taimelise õunapuukooli.

Kui Te ei pane värvimisel

„STAR'I“

värvi riidepatta,

siis võite kõik lootused vär-
vimise õnnestumisest ko-
he matta! —

Sest üle Eesti tervel riidevärvi
rindel

on

„STAR'I“

riidevärv vaid kindel pe-
sukindel

Kuidas valmib

„Kaitse Kodu!”

**HOOLITSEVAD
SISU EEST**

Vähesed lugejaist teavad, kuidas, missugustes tingimustes ja olukorras valmib meie häälekandja. Millised protseduurid peab läbitegema paberile pandud mõte, enne kui jõuab trükituna lugeja ette. Kõik need tööstmed on selleks küllalt keerukad ja omapärased, et nad tohiks huvitada ka meie laialdast lugejate peret.

Ajakirja ja üldse igasuguse ajalehe organisatsioon omab täiesti isesuguse ja omapärase ehituse. Piltlikult võiks öelda, et see on koostöö vaba mõtte ja kindla majanduse vahel. Koostöö inimvaimu lennu ja kapitali vahel.

Eriti kontrastselt võib jälgida seda koostööd maailma suurimate ajalehtede juures. Siin loob see ühiskonna suure ja mõjurikka võimu. Omalajal, kui emakese maa kaart oli teissugune kui praegu, nimetati seda võimu isegi seitsmendaks suurriigiks.

Kuid ajakirjandus on jäänud kõikidel aegadel rahva tahte ja hingeelu peegeldajaks. Olgugi, et on olnud olukordi, kus teda võõra võimu survele on sunnitud taganema oma töökspidamistest. On kasutatud seda võimsat jõudu, niikaua kui mäletab ajalugu, ühe rahva relvana teise, valitsetava, rahva juures. Ajakirjanduse abil on saadetud korda suuremaid tegusid kui sõjaga. Valutult ja veretult.

Kui terve ajakirjandus on kogu rahva hingeelu ja töökspidamiste ning sihtide peegel, siis on üksiku organisatsiooni häälekandja samuti selle organisatsiooni ümber kogunenud inimeste aadete väljendaja ja propageerija. Organisatsiooni aade on tema häälekandja suund.

Nii ka meil. Kaitseleidu paisudes võimsaks organisatsiooniks on peegeldanud alati tema aated meie häälekandjas.

Vaatame ligemalt, kuidas saavad meie veended nii-öelda lihaks ja luuks. Kuidas muutub mõte trükiridadeks.

*

Vaba mõtte osas selles koostöös on toimetuse terve oma koosseisus. Alates peatoimetajast, kes on tegelik suuna määraja ja hoidja ja lõpetades kaastööli-

sega. Peatoimetaja, meie ajakirja juures ka ühtlasi vastutav toimetaja, on meie üldsuse tahte väljendaja ja propageerija. Tema määrab ajakirjale suuna, meie põhialuslike ideede kohaselt. Ühtlasi vastutab ta ka selle eest, et seda suunda hoitakse.

Tegevtoimetaja on antud suuna ja ülesannete tegelik täitja. Tema õlul lasub ajakirja sisu hankimise ja kaastöö kvalifitseerimise töö. Temast oleneb ajakirja sisukus ja mahlakus. Tema leidlikkus on ajakirja edu tagatiseks.

Kaastööline on organisatsiooni soovide ja tahete esimeseks väljendajaks. Tema kaudu seisab kogu toimetuse tihedas kontaktis organisatsiooniga, kes on teda kutsunud kõrgete ülesannete täitmiseks. Mida tihedam on kaastööliste võrk, seda kergem on täita toimetusel temale pandud ülesandeid. Seda sisukam ja mitmekülgsem on ka häälekandja.

Majanduskülje hooldajaks on talitus. Talitusjuhil lasub vastutus ajakirja korralikus kättesaamises tellimisraha maksnud lugejaile, soliidses ja asjalikus asjaajamises ajakirjaga majanduslikus vahekorras seisvate asutustega ja isikutega ja ajakirja oma kohustuste korralikus täitmisel. Kui tegevtoimetajast oleneb ajakirja sisukus, oleneb talitusjuhust majanduslik jõu- ja elujõud.

Sellega oleks mainitud peategurid meie ajakirja valmimisel. Vaatame ligemalt ajakirja valmimise tehnilist külge.

*

Enne järjekordse numbrilise ilmumise kuhjub tegevtoimetaja lauale käsikirjade virm. Need tulevad sorteerida, kohendada ja redigeerida. Tõkestada kohati roopast väljaviskunud mõttelendu, panna tuld ja tempot juure kus vaja. Kohandada oludega ja korrigeerida väärtõlgitsusi. Sageli ei jätke neist terveks numbriliseks. Puudub mõndki olulist ja tähtsat küsimust valgustav artikkel, tuleb see tegevtoimetajal hankida vastavalt isikuilt. Tarvis pidada nõu illustraatoriga ja fotomehega.

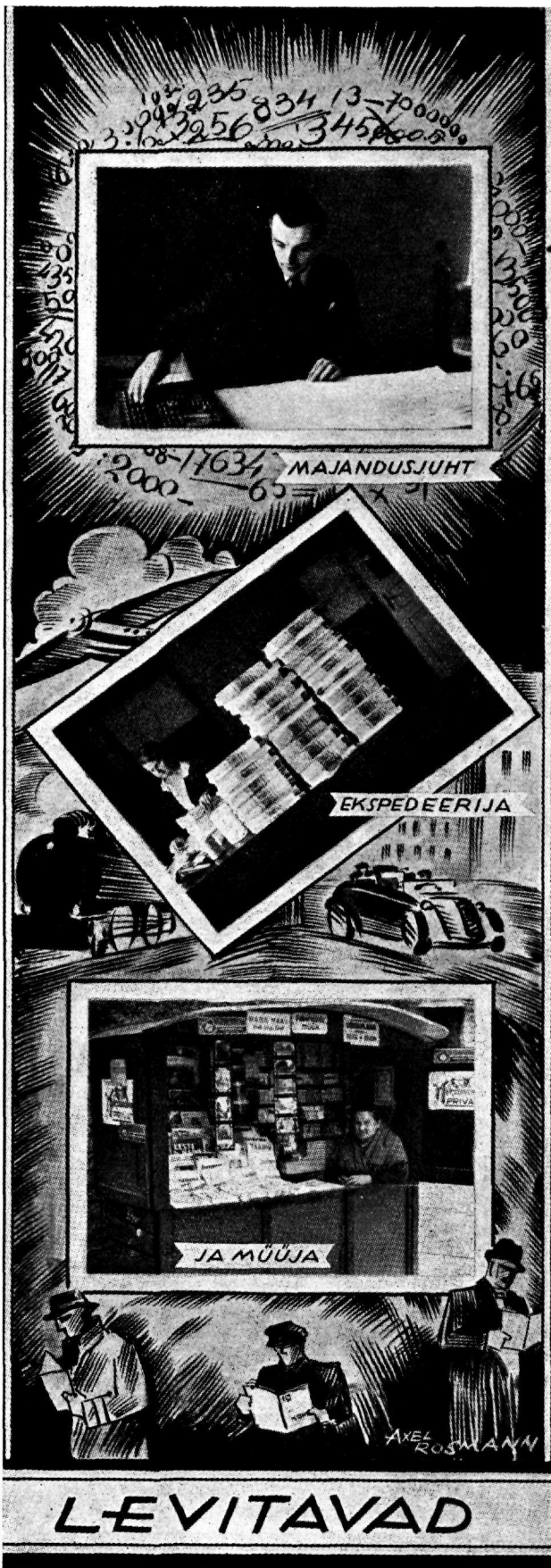
Kui tarviline arv käsikirju on koos, määrab toimetaja nende ladumise viisi ja saadab nad trükikotta. Seal satuvad nad õigekeelsuse puhastustulle. Korrektor parandab mida vaja ja annab edasi masinaladujaile. Komplitseeritud ja keerukatel masinatel laotakse käsikirjad ränk-rasketeks trükiridadeks.

Kui ladu on valmis, algab murdmine. Selle metsiku sõna taga seisab üsna rahulik ja hädaohutu toiming. Toimetaja näpunäidete järgi eraldavad vastavad töölised meetritepikkusest trükilao kangast üksikud artiklid, laovad neile pealkirjad ja seavad need lehekülgedele kaupa ilusasti ritta. Teevad, ühesõnaga, lao loetavaks ja silmale meeldivaks.

Vahepeal on fotod rännanud tsinkograafiasse. Seal pildistatakse need uuesti, kopeeritakse tsinkplaatidele, keedetakse ja küpsetatakse, hapendatakse ja leotatakse kuni saab valmis kliše.

TRÜKIKODA

AXEL ROSMANN

LEVITAVAD

See lüüakse kasepuust klotsile ja saadetakse murdjate kätte. Seal juba toimetaja otsib neile paraja paiga ja paneb vastavad allkirjad.

Murdmise lõpul määrab toimetaja kindlaks artiklite järjekorra, nummerdab leheküljed ja saadab murtud poognad masinameistrile. See asetab üksikud leheküljed masinasse ja enne trükkimisele asumist teeb korrektuurpoognad. Toimetaja vaatab veel kord need läbi ja siis algab trükkimine. Vahet pidamata, ööd ja päevad, kuni vastav arv eksemplaare on käes.

Paistab, et nüüd on kõik valmis. Muud kui võta ja loe. Ei. Nüüd läheb trükitud poognate lade köitekotta, kus valtsitakse üksikud numbrid kokku. Brošeeritakse, s. o. kinnitatakse, vastaval masinal üksikud lehed haakidega kokku ja lõigatakse servad siledaks. Nüüd alles võib ajakiri astuda lugeja ette.

Edaspidine ajakirja saatus usaldatakse ekspeditsiooni kätte. Seal pannakse üksikud numbrid ümbriksesse, kleebitakse peale juba varem trükitud aadressid ja saadetakse postile. Enne postile andmist tuleb aga valmistada pakid üksikute linnade ja maakohtade järgi. On need ka valmis, algab ajakirja jooksva numbriga teekond raudteel, laevadel ja lennukel.

Toimetaja ei saa veel sugugi puhkusele, kui hakatakse trükkima. Vaevu on läinud esimesed poognad masinasse, kui trükikoda saadab toimetusse proovieksemplaarid. Kähku tuleb need veel vaadata üle, et viperuse korral veel parandada mida võimalik.

Esimene eksemplar on niiütelda aunumber. Selles leiduva kaastöö hindab toimetaja ja viib läbivaatamiseks ja kinnitamiseks vastutavale toimetajale. On ka see tehtud, võib talitusjuht alata honoraride väljamaksmist ja toimetaja asub jälle vähimagi viivitusega tööle järgmise numbriga kallale. Ring algab otsast peale.

*

Nii oleme töötanud kümme aastat. Sageli närvine rutt, kui kiiretempoline töö kipub ülejõu käivaks. Teeninud oma organisatsiooni, püüdnud anda talle oma parima. Idee nimel.

Ainult see inimene, kes seisab ligidal meie tööle, teab, kui õnnelikuks teeb meid teadmine, et oleme teeninud oma lugejaskonna rahulolu. Juhtub ju ikkagi, et vahest tuleb ette mõni viperus ja et vahest ei saa õigeaegselt ja küllalt korralikult täita lubatut. Kuid seda on meile andestatud. Sooja tundega südames teame, et seda teeb lugejaskond meile heatahtlikult. Idee nimel.

Ajakirja valmimise juures seisvatel inimestel ei ole suurimat tasu kui lugejaskonna tunnustus, teadmine, et sinu töö ja ind võetakse ühiskonna poolt vastu heatahtlikult ja umbusalduseta. Ülev on enesetunne, kui tead, et ühiskond on leidnud su väärilise olevat oma ideede ja sihtide levitajaks ja propageerijaks. See tiivustab uutele püüetele, tahtele teenida senisest paremini meie ühist elusihiti: vabadust, rahu ja üksmeelt.

„Kaitse Kodu!“ tegelasi kõverpeeglis

Redacteur en Chef ehk sulemees Issanda armust. Teeb kaks korda kuus „Kaitse Kodu“, muul ajal annab rahvale informatsiooni kaitsealiidu asjust ja ajab muid kultuurilisi värke.

Eraelus ajalukku läinud tudeng.

Kaitsealiidu Ajalookomitee kõige saatustikum töömees ehk „Kulla mehed nii ei saa! Ma teen selle ajaloo ehk mind ei ole ja ma sattun ise ajalukku“.

Peab Herodotest olematuks ja Homerost „ajaloo isaks“
Eraelus „anständig“ koolmeister.

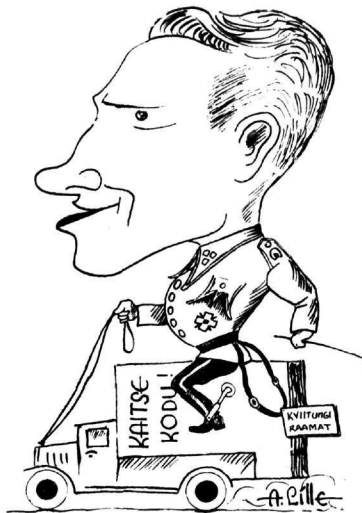
Asjaajaja direktor ehk täpsuse ideaalne kehatist Muidu päris kena mees, aga ainuke viga on see, et kõik „Kaitse Kodu!“ rahad on tema käes. Jälgib „Kaitse Kodu!“ stabiilset kurssi ja talituse tööd.

Eraelu – saladus, nagu direktori-härradel tavaliselt.

Collaborateur ehk mees kes teeb kõik mida tahate. Eriala: igasugused ideoloogiad ja muu raske asjandus. Järgmine teem: „Kaitse Kodu!“ ideoloogiline külg ja selle psühho-tehniline mõju ümbruskonnale.“ Muidu päris linnamees, aga suvel kipub vägisi nipernaaditama.

Eraelu kujunemata.

Ekspediitor ehk „igal ühel olgu „Kaitse Kodu!“ käes õigel ajal ja õigel kohal“. Armastab ilusaid asju. Teenib isamaad ja riiki ainult toreda mundi pärast.

Eraelus tudeng ja ratsakaitseliitlane edaspidi ostetava jalgratta seljas.

Reklaam šeff ehk „ma räägin siit „Kaitse Kodu!“ juurest“. On kindlal veendumusel, et kõige „sisukama“ osa „Kaitse Kodu!“ toimetab tema Toimetaja ja trükikoja aktsidentsosakonna juhataja kirstu-nael.

Eraelus Kalevi malevkonnas kõrgeim pealik vähema jupi koosseisus.

Teinimetusele saadetud kirjandus

E. Asson: Üldine ajalugu ühes eesti ajalooga. Keskaeg (keskkooli II kl. kursus, VI õppeaasta). 192 lk. Hind Kr. 1.40. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus.

Suomen Sotilas nr. 17/19.

Läti kaitseliidu häälekandja:

Aizsargs nr. 9.

Kaubandus-tööstuskoja Teataja nr. 18.

„Kodu“ nr. 18.

„Uus talu“ nr. 9.

A. Perandi: Uutel teedel. Matemaatika tööraamat algkoolidele. I õppeaasta. Hind Kr. 1.25, 199 lhk. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus.

E. Markus: Maateaduse õpperaamat V õppe-

aastale. Välismaailmajaod. III trükk. Hasomi poolt esimeses trükis koolidele tarvitamiseks lubatud.

E. Markus — A. Parts: Maateaduse õpperaamat algkooli VI klassile. II trükk. 117 joonist, 2 värvitrükis pilti ja 1 kaart. Hind Kr. 1.40, köites Kr. 1.60.

Soome kaitseliidu häälekandja: Hakkapeliitta nr. 40 ja nr. 41.

Leedu kaitseliidu häälekandja: Trimitas nr. 39 ja nr. 40.

„Side“ nr. 7/8.

„Eesti Mets“ nr. 9.

„Sõdur“ nr. 37/38. ja nr. 39/40.

„Turismi Teataja“ nr. 7/8.

„Eesti statistika kuukiri“ nr. 166 (9).

„Kaubandus-tööstuskoja Teataja“ nr. 19.

„Tervis“ nr. 9.

Eesti Raudteelaste Tarvitajateühisus

Kontor: Tallinnas, Jaama tän. 12, ETK majas, kõnetr. 312-27.

Toidu-, tarbe- ja segakauplused asuvad:

Tallinnas, Nõmmel, Tapal, Narvas, Kehras, Aegviildus, Jänedal, Lehtses, Sondas, Kohtlas ja Raudteelaste Kodus Kaareperes.

**Kauba müük päevahindadega ja õige mõõdu ja kaaluga.
Maapidajatelt ostame põllusaadusi päevahindadega.**

Soovitame iga sorti

küttepuid

sülla ja vaguni viisi

V E N N A D

VEISENBERG

V. TARTU MNT. 12

ja

LIIVALAIA NR. 34

PUULADUDEST

TELEFON 460-16

**Malmi- ja vasevalamise
vabrik**

K. GRAUDIN

Tallinnas

Kontor: V. Pärnu 7-3, tel. 430-34.

Vabrik: Endla 75, telefon 435-35.

Ühisus

„Võhma Eksporttapamaja“

Peakontor & tehased:

VÕHMAS — VILJANDIMAAL, TEL. 42 ja 27

Tallinna laod, külmhoone ja jäätehas

V. KARJA 1, TELEF. 441-69

Esinduskontor:

V. KARJA TÄN. 1, TELEF. 441-68

Viljandi lihakauplus:

POSTI TÄN. 18. TELEF. 3-15

Tapa kauplus:

JAAMA 8, TELEF. 76

Ühisus „VÕHMA EKSPORTTAPAMAJA“

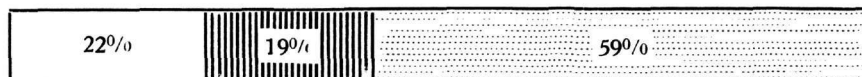
Võhmas, Viljandimaal

Väetuskatsed näitavad, et kaalifosfaat- väetus tõstab heinasaaki 1525 kg võrra hektaari kohta

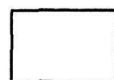
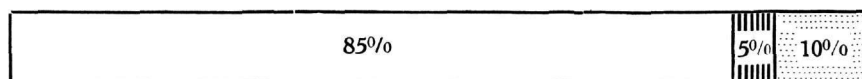
Väetus ei tõsta mitte üksi heina saaki, vaid ta *parandab ka heina toiteväärtust.*

Nii on väetatud ja väetamata hein oma koosseisult järgmine:

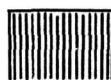
Väetamata

Väetatud
kaalifosfaadiga

väärtuslik
hein

väheväärtuslik
hein

umbrohud

Rohumaade õige väetamise aeg on kas hilja sügisel või vara kevadel. Prof. Nõmmik arvab, et kasulikum on siiski sügisene väetus.

Noorte Punase Risti nahatöökoda

Tallinn,
Niguliste 12
Tel. 432-73

Soovitame

kunstimaitselisi nahktöid

albume,
kirjamappe,
karpe,
käekotte jne.

eriti soodsad kingituseks ja mälestuse-emeiks

Tellimised täidetakse kiiresti

Külastage

RESTORAN «ROOMA»

MANEEŽI 1. TELEF. 425-51.

Mugavas saalis parima KONTSERT-TRIO
muusika helide saatel veedate ületamatu õhtu.

HOTEL «ROOM»

üldtunnustatumaid hotelle pealinnas oma sisse-
seade ja mugavuse poolest, hinnad alates 2 kr.

EKSPRESS-BAAR

NARVA MNT. 20.

Hästivalitud soojade ja külmade toitudega ja hea
napsiga. Külalishalke teenimine. — Muusika.

O. ZIMMERMANN

TARTUS, SUURTURG 4. PÄRNUS, RUUTLI 41.
TALLINNAS, HARJU 34.

SUURES VALIKUS

*rivi- ja ilukannuseid,
ohvitseri vöö- ja mõõgarihm,
kaitsemaleva sanitaarkotte,
ratsatarbeid, sadulaid, ratsatokke jne.
rahataskuid, daamide käekotte,
portfelle, kohvreid.*

NAHA KAUNISTUSTÖÖDEST VOOLIS JA LÖIKES:

*aadresskaasi, albumeid,
külalisraamatuid,
tasku-, kirjutus-, lauablokke jne. jne.*

MÕÖDUKAD HINNAD

EESTI ÜHISTEGELINE KINDLUSTUS-KESKSELT

TALLINN

SUUR KARJA TÄN. 19

KÖNETRAAT 426-83

VASTASTIKKU KINDLUSTUSSELTSEIDE NÕUANDE
JA
EDASIKINDLUSTUSTE KESKKOHT JA REVISJONILIIT

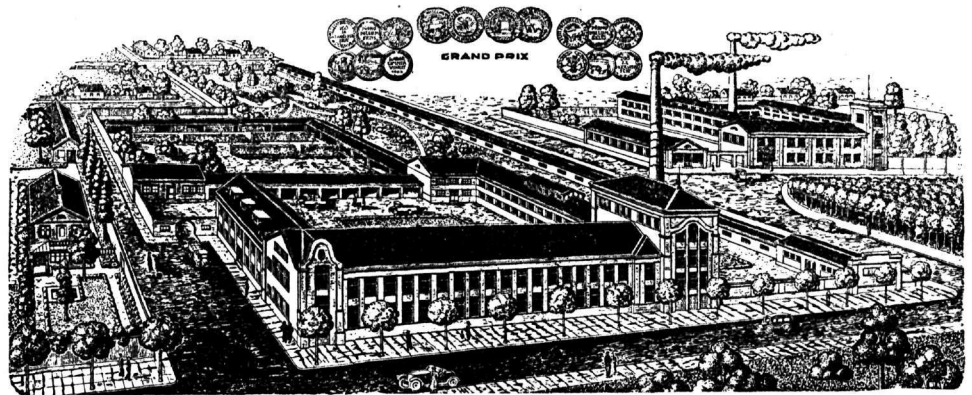
A/S. PÄRNU LINATÖÖSTUS

PÄRNUS, Rääma t. 38. Tel. 125.

Suurim ja täielisim linaketramise ja kudumise vabrik, riide ja lõngade värvimise, pleegitamise, villa kraasimise ja ketramise, kalavõrgu-kudumise ja nõõrivabrikud.

LADUD: Pärnus, Jäneselja t. 11 ja Vee t. 9.

Ladus müügivalmis mitmesugust linast pesuriidet, käsitöö-, presendi-, kotija vaheriidet

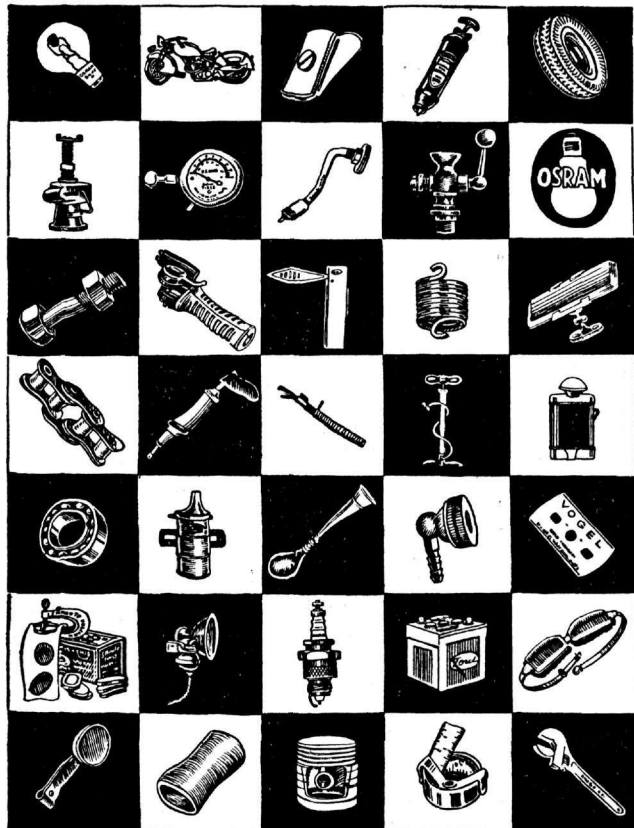
Ilusate mustritega laudlina-, käteräti- ja päevatekiriidet. Kalavõrgud puuvilla- ja kanepilõngadest.
Pöörduge järelepärimistega

**AUTO-, OMNIBUSEKEREDE, MÖÖ-
BLI- JA IGASUGUSTE PUUTÖÖDE**
VALMISTAMINE.

P. TEEÄÄR

LUHA T. 20, TEL. 437-91,

TALLINN.

A.-S.

A. Rosenwald & Co

Tartus, Suurturg 8.

Viljandis, Väiketurg. Võrus, Tartu tän. 21.

Ostame

piiramata arvul

peekon- ja

pekksigu,

loomi,

vasikaid ja

lambaid.

Vastuvõtmine tapamajas ja raudteejaamades peekonsigade vastuvõtupäevadel.

ÜHISUS „LÕUNA-EESTI EKSPORTTAPAMAJAD“

Tartus

Telefonid:

Juhataja: 11-64,

kodune keskjaam: 11-24 ja 11-28

FIRMA

A. & M. UNIVER'i

JAHUVESKI JA LAUAVABRIK.

TARTUS, MELTSIVESKI 40/42.
KÕNETRAAT 3-49.

**TARTU
KAMMIVABRIK**

Tartus, Julius Kuperjanovi tn. 27. Telefon 11-58
ja 12-08

Valmistab eesti toorainetest järgmisi artikleid:

KAMMID kunstsarvest ja kummist
MANIKÜÜRID
SULEPEAD
PABERINOAD
KUMMILUTUD
MÄNGUMARGID ja taldrikud
MÄNGUD
TUHATOOSID
KUMMIKRAED
PABERROSSIPITSID

Kõige suurem tööstus sellel alal Baltikumis

A.-S. TARTU METALLIVABRIK

G. & H. LELLEP

VALMISTAB:

Vankritelgi, pusse ja mutreid. Ukselukke: liht-, patent- ja roll-lukke, ukse rulle ja tabalukke. **Luku käepidemeid:** vasest, niklist, puust jne. **Aknahingi ja kreemoone. Triikmasinaid. Kette:** looma kablutus-, kaela- ja jalakette. Õhukindlaid ahjuuksi, klapp-pelte, siibreid, pliite, pliidiuksi, praeahje, padasid, ahjupotte, sibulapotte, hanepotte jne.

Rehepekumasinaid 28 trumliga. **Hekslimasinaid, laialtkülvimasinaid, vesiturbiine** (Francis-süsteem).

UUDIS!

Reaskülvimasinate ja püüvaltside valmistus.

Nõudke hinnakirju. Pealeselle tehakse iga-suguseid valamistöid mudelite ja joonistuste järele, vilunud meistrite juhatusel.

Graafiline asutus

„Sigra”

Tallinn, Tõompuiestee 10.
Tel. 435-88.

Valmistab kõiksuguseid kivitrükitöid korralikult, asjatundlikult ja odavate hindadega.

A.-S. EESTI

LAENU PANK

Oma maja

TALLINN, SUUR KARJA T. 18
Telef. 446-82; 446-84; 433-56

Vanimaid Eesti rahaasutusi
Asut. 1909

Diskonteerib vekseid

Võtab raha hoiule

Toimetab kõiki pangatalitusi

Kui ostate koorma-, kóietamise-, kaela-
või páitsekette, siis nõudke alati

A.=S. ILMARISE kette

Ei roosteta ega katke

A.=S. ILMARINE

Tallinnas, Põhja puistee 21, telef. 426-40

Tallinna Eesti Majandusühisus

Estonia pst. 21.
tel. 458-80
ja 458-81

Pikkadel sügisõhtuil on parimaks seltsiliseks hea **raadioaparaat.**

Soovitame oma laost häid ja kuulsaid „**Mende**“ **aparaate** igasuguses suuruses.

Hinnad võistlemata odavad — järelmaksu tingimused soodsad.

Laos igasuguseid **raua-, ehitus-, majapidamis- ja koloniaaltarbeid.**

MERCEDES-BENZ

CHRYSLER

MORRIS

AUTO ESINDUSED

JOACHIM CHRISTIAN KOCH

Tallinn, Vene tän. 12

O/ü.

„ESTO“

Tallinn

Pikk tän. 47. Telefon 444-22

Kõik

sporditarbed

täielises valikus
soodsate hindadega

LITOGRAAFIA

J. MÄNNIK

VALMISTAB

KÕIKSUGUSEID

VÄRVILISI

TRÜKITÖID

TALLINN

SOO T. 23. TELEF. 436-86

Ostke hästituntud vastu-
pidavaid ja nägusaid

„N
O
K
I
A“

kalosse ja botikuid
Kõikjal saadaval

Standard

bensiinid

Essolube

kõrgeväärtuslik autoõli

A.-S.

Eesti Petrol

Tallinn, S. Karja 4, telef. 446-72

Ed. Hansen'i kauplus TALLINNAS

Koloniaalkaubad ja veinid
Harju tn. 25

JOACH^m CHRISTⁿ KOCH

Küttematerjaalid

ja

l a u a d

Tallinn,
Uus Hollandi tänav 7. Tel. 307-64

PABERI- JA KIRJUTUS-
TARVETE LADU

RUD. KÄSPER

VIRU TÄN. 4. ☞ TEL. 436-71

MOODSAD LÕHNAÕLID JA KOSMEETIKA:

MOLINEUX, Paris

L A N V I N, Paris

F. MILLOT, Paris

BOURJOIS, Paris

ATKINSON, London

A/S. MEY & LANDESEN

TALLINN, VIRU T. NR. 9

ROHU-, KOSMEETIKA-, KEEMIA-
J. N. E. KAUPADE SUURLAOD

VILJANDI AUTOÄRI JOACHIM WERNCKE

Autode esindused

Igasugused autoosad, tarbed ja vedrud. Parimate autokummide esindused ja ladu, nagu: „MICHELIN“, „SEIBERLING“, „INDIA“ „AVON“.

Rikkalik, täielisim ladu. Odavad hinnad.

Autobuseliinide kontor

VILJANDIS, TALLINNA T. 2, tel. 32.

Ehitustehnilised nõuanded
ja tööd.

Kodukoetud kangaste värvimisel,

vanutamisel, pressimisel ja säärimisel, kantud riiete värvimisel (tervelt ehk lahtiharutatult), kleitide, mantlite ja ülikondade keemilisel puhastamisel täidab Teie soove ja nõudeid kõige paremini

RIIDEVÄRVIMISE VABRIK JA KEEMILINE PESEMISKODA

R. NATUS, Viljandis (asut. 1883).

Tartu tänn 24, tel. 59,
sest firma on neil aladel spetsiaaltööstus.
Hinnad mõõdukad. Töö kiire.

Vastuvõtmise kohad:

Tallinnas, Gonsiori t. 1, S. Pärnu mnt. 33, Pikk t. 5.

Tartus, Raekoja t. 16 ja Uue-turu t. 24.

Võrus, S. Songi juures.

Paides, L. Räästase juures.

Pärnus, Labori juures, Rütli 17.

Türil. J. Estenthali juures.

Tapal, Ivanovi juures.

Karksi-Nuias, pr. M. Radloff juures.

Paluoja, H. Risti juures.

Mõisakülas, Ed. Saava juures.

Tarvastu-Mustlas, J. Lappi juures.

Kohilas, H. Kaski juures.

Järva-Jaanis, k. ühisus „Osas“.

Keavas, J. Kleemanni juures.

Raplas, W. Sommeri juures.

Võhmas, Aug. Tammiku juures.

**Suurim
valmisriiete- ja
manufaktuuri
Viljandis,**

Tallinna tänav nr. 5,
telefon 2-63

R. BLUMBERG

Alati laos saadaval
kõige moodsamad

viimased moeudised

Hinnad võisilemala!

**Riiği- ja omavalitsusteemijatele
järelemaks võimaldatud**

Järva Majanduse Ühisus

Telefonid 90, 105.

Soodsaim ostukoht Paides.

O.-Ü. A. BLIEBERNICHT

ÖLLEVABRIK PÄRNUS

O.-Ü. ALKO

LIKÖÖRID,
NAPSID,
VEINID,
VAHUVEINID ON PARIMAD

Ainuke spetsiaal kaalude-tööstus Pärnus

Kaalude- ja masinatehas

„KAAL“

Pärnus, Vingi tän. 9 (linna sauna kõrval)

Valmistab häid vastupidavaid laua-, detsimaal-, tsentisi-maal-kaale; eraldi piima- ja võikaale, päsmreid, meet-reid, liitreid, grammi- ja kilogrammi-vihte, tembeldatud margapuid. Alapritse mitmes tüübis. Võtab enda peale kaalude rihtimisi ja justeerimisi tembeldamiseks. Põllu-tööriistade ja masinate parandus. Autogeeniline šveissi-mine. Montöör sõidab soovikorral ka aparaadiga välja. Malmi ja vase valamine.

Kirjutusmaterjaali-
ja
raamatukauplus

Õpetajate Kooperatiivühing

LIIT

Soodsaim ostukoht

Pärnus, Rüütli tän. 40 Telefon 173

Naelatehas „LÖVI“

Pärnus,
Hommiku t. 2.

Kompvekitööst. „UNION“

Pärnus,
Gustav Adolfi 14, tel. 86

Omanikud

K-m. S. GORDIN & V-ad

PÄRNUS, Tallinna m. 9. Tel. 152

Soovitame: Oma kauplustest kõiksugu linna- ja talurahvatarbeid. Naelavabrikust igasuguseid ehitusnaelu. Kompvekitööstusest kompveki-, šoko-laadi- ja biskviidisaadusi.

MÜÜK SUUREL JA VÄIKESEL VIISIL.

Taskulambi- ja
anoodpatareide
tööstus

Pärnus, Poska tn. 4,
telefon 189

**JOH. NURMBERGI
TRÜKIKODA**

VILJANDIS, LOSSI T. 31. TELEF. 21

Prov. G. H. Jürgens

VILJANDIS

Laidoneri plats 10

Osakond: Lossi tän. 20

*Rohukaubaladu, värvi- ja
parfümeeriakauplused.*

A. Seidelbergⁱ pärij.

t r ü k i k o d a

valmistab kõiki trükitöid

**Raamatu- ja kirju-
tustarvetekauplus**

soovitab oma laost täielikus
valikus kooli- ja kantselei-
tarbeid

Paides, Pärnu tänav 5, telefon 115

**PLEKISEPA TÖÖKODA JA
SEGAKRAAMI KAUPLUS**

PAIDES, PÄRNU T. 3.

VÕTAB kõiksuguseid välis- kui ka sise-
töid enda peale. Katuste katmine, kui-
vatuste ehitamine, piimanõude ja
plekkahjude valmistamine.

SAADAVAL kõiksugused tembeldatud
liitrimõõdud vedelikkude kui ka
kuivainete jaoks.

Firma
J. Wiidermann

Tallinn, Viru tän. 6

Soovitab lugupeetud daami-
dele suures valikus:

Viini ja Pariisi

modell-kübaraid

Käekotte, sirme, kaelakeesid, iga-
sugust sammetit ja lameed, kleidi- ja
pesupitse ning kaunistusi. Siid- ja
trikoopesu, sukki, kindaid ja muid
moeartikleid

EESTI RAHVUSLIPPE

parimast värvikindlast villasest lipuriidest, õigetes mõõtudes,

igasuguseid välisriikide lippe, laevalippe, rahvusvahelisi
signaallippe, vimplaid, villaseid ja siidist seltsilippe

valmistab tellimise peale **liputööstus „EESTILIPP“**
Tallinn, Vene tän. 11-3, kõnetraat 448-42.

AINSAT RÕÖMU

LEIATE OSTES ELEGANTSEID,

A=S. RAUANIIT

SAADUSI, NAGU:

MANTLI-,

KLEIDI-,

VOODRIRIIDEID,

TRIKOORIET,

TRIKOOPESU

J. N. E.

Tallinna linna pandimaja kauplused

müüvad soodsate hindadega mitmesuguseid esemeid ja võtavad asju komisjonimüügiks

NARVA MNT. 18, telef. 306-84: mööblit (saali, söögitoa, magamistoa ja kabineti sisseseaded jne.), jalgrattaid (meester. ja naister.), õmblusmasinaid, kirjutusmasinaid, klavereid ja teisi muusikariistu, grammofoone, seinakelli, peegleid, teemasinaid ja mitmesuguseid muid asju.

MANEEŽI T. 4, telefon 301-23: valmis- riideid (ülikonnad, palitud, kasukadkarusnahksed mantlid jne.), jalanõusid, peakatteid, karusnahku ja kraesid põranda- ja seinavaipu tasku-, käe- ja lauakelli, mitmes. kuld- ja hõbeasju, laske- riistu, sporditarbeid, päevapildiaparaate, binokleid jne.

Suur valik hooaja kaupadest.

Külastage pandimaja kauplusi ja tutvuge nendega.

Tooge asju komisjonimüügiks pandimaja kauplustesse.

Suurim ja täiuslikem kodumaa
trikookindatööstus

A/S.

Kindavabrik „SIMPLEX“

Tallinn, Prii tän. 3.

Kõnetraat 448-19.

S A A D U S E D M Ü Ü G I L Ü L E M A A .

Pa-Mu
vahukreemiga

on mõnus habel ajada.

L I N O L E U M
V A H A R I I E
V I H M A K U U E D
S E L J A K O T I D
K A L O S S I D

S. KULL

TALLINN, V. POSTI 8

*Raua- ja teraskaubad,
ehitus- ja tööstustarbed,
smirgelkäiad,
masinarihmad,
määrdeõlid,
„Continental“ autokummid
ja igasugused metallid*

suurimas valikus soodsate hindadega

KAUBAMAJA

ERNST ARING

Tallinn, Estonia pst. 19. Telef.: 451-03

*

469-36

LE LOCLE SCHVEIZ
ASUTATUD 1826.

A/S. H Y M O S E R & K O

TALLINN, PIKK 19. TEL. 437-47

Soovitab rikkalikumas valikus

tasku- ja käekelli maailmakuulsast H-y MOSER & C-ie vabrikust Le Locle Schveiz.
Seina-, laua- ja äratuskelli. Kette ja käevõrusid, kuld- ja hõbeasju. Parimat
Rootsi kristalli.

Jällemüüjaile meie oma kelli müügiks ei anna, mispärast neid ainult meie juurest
saab.

A.-S. Tallinna Liimi & Kunstväetise Tehas

end. Tofer

Tallinnas, Kadaka tee 8, tel. 435-31.

VALMISTAB

K O N D I J A H U

Põllurammuks fosforhapet — 28,4%

lämmastik — 2,7%

Loomatoiduks fosforhapu-lupja — 34,7%

Kondipuru — KANAKASVATAJAILE.

Tisleri- ja maalriliimi.

**KONTOR „VIRONIA“
H. SIMM & KO.**

TALLINN, VANA POSTI 5. TELEFON 446—98

MASINAD JA SEADELISED:

NAHATÖÖSTUSELE,
SAAPATÖÖSTUSELE
RAUA JA METALLI
VALAMISELE

TRÜKIVÄRVID

PRONKS- JA ALUMIINIUMPULBRID

*Kõige soodsamate tingimustega ostate
fotoaparaate ja -tarbeid*

Karl Sillam
fotoörist, Viru 11, Tallinn

*Kaup heas kvaliteedis, rikkalik,
parimaist vabrikulist*

Amatöörloode vastuvõtt

EESTI NÖÖBITÖÖSTUS

„**MERKUR**“

TALLINN, S. TARTU 69

TELEFON 306-74

F. GUTKOVITSCH

TALLINN, VIRU T. 24, KÖNETR. 447-84

Paber, kontori-, kooli-, reisi-
tarbed, kirjutuslaua garni-
tuurid, portfelligid, rahatas-
kud, käekotid jne.

Suurim valik ja soodsad hinnad.

SUURIM VALIK

KLAAS-, PORTSELAN- JA
MAJAPIDAMISTARBEID

EDUARD SCHREIBER

TALLINN, PIKK 22.

TELEFON 451-19.

A. JUDELOVITSCH

PAIDES. PÄRNU T. 6, TEL. 102

Soovitab oma rikkalikust
kaubatağavarast kõiksugu
moodsaid riidekaupu. Suu-
rim valik pudu- ja moekaupu,
igasuğuseid klaas- ja kivi-
nõusid ning teisi kaupu võist-
lemata odavate hindadega

Ostetakse kõiksugu metsloo-
ma- ja tooresnahku ajakoha-
selt kõrge hinna eest

Saadaval telliskive 3 senti tükk

Kaitseliitlastele

*nahast talvmütse hinnaga
Kr. 4.50 valmistab*

J. ANT'i
MÜTSITÖÖSTUS

Ahju t. 3, krt. 3, tel. 452-66
TALLINN

KLAAS-, PORTSELAN

ja teised

MAJATARBED

suures valikus

A/S. D. MIRVITZ JA POJAD

TARTUS
RAEKOJA TN. 6

TALLINNAS
S. TARTU MNT.
ESTONIA PST. 13

A. AMAN

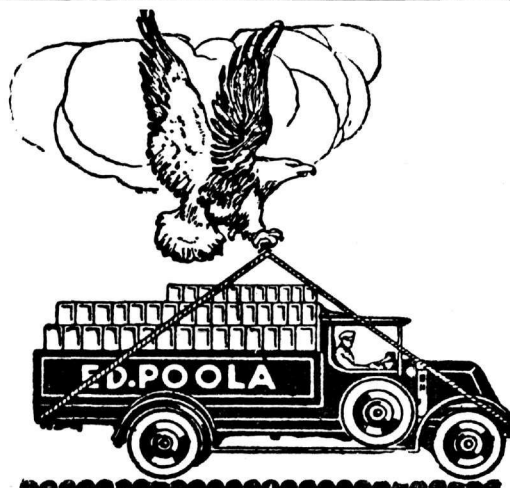
PLEKISEPA-TÖÖKODA

RÜÜTLI T. 4, TEL. 430-19

*Tehakse igasuguseid
pleki- ja vasetöid ehi-
tustel kui ka oma
töökojas*

KORRALIK TÖÖ, SOODSAD HINNAD

E D . P O O L A

I JÄRGU TRANSPORT-FIRMA

„Renault“ veoautod, kandejõuga 1½—10 tonni, õhukummidel, võimaldavad veetavate asjade kiiresti ja tervelt kohale transporteerimise Vilunud töölisel, moodsad laadimise abinõud.

*Tellimisi võetakse vastu raskuse ning
kauguse peale vaatamata igal kellaajal.*

Panga konto : Tallinna Majaomanikkude Pank nr. 48.
Tallinnas, Laulupeo t. 22, telefon 306-23, 306-24.

NIKOLAI SKOBELEV

Naha, saapa ja

hobuseriistade kauplus

Tallinn, Maakri tän. 2. Telefon 314-99

Soovitan oma ärist võistlemata hea-
duses igasuguseid nahakaupu, vene-
saapaid ja hobuseriistu

Kaupmeestele ja maameestele
eriti soodus ostukoht

Nikolai Skobelev

EESTI KIVIÖLI A. Ü.

Suurim õlitööstus Eestis

JUHATUS JA MÜÜGIOSAKOND:

Tallinn, Jaani t. 6

Kõnetr.: 465-56, 463-05, 462-04, 464-50

kauba märk

TEHASED JA KAEVANDUS:

Kiviõli Jaam

Kõnetr.: Sonda 15

Saadused:

Kütteõli — Immutusõli

Bituumen — „Kresolaat“ (Fenolaat)

Mootornafta — „Karbostoleum“

Katuselakk „Kivitõrv-Ekstra“

Puhas põlevkivi-katuselakk

Viljapuu-karbolineum „Estoleum“

Tolmuõli „Estolmit“ — Puurimisõli

Auto- ja aviobensiin „Estolin“

TARVITAGE JA NÕUDKE KÕIKJALT EESTI KIVIÖLI A. Ü. SAADUSI

Tarvitajate Ühisus

„MAJA“

ASUTATUD 1920. a.

Ehitustarvete kauplus ja ladu:

V. Tartu maantee 8, telefon 461-39

Kontor:

Tallinn, Estonia puiestee 25, telefon 467-84

Ehitusosakond:

Veevärgi ja keskkütte osakond

Põlisepa osakond ja ladu

Maalri osakond

Elektri tarvete osakond ja ladu

Metsa- ja küttematerjaali ladu

Hollandi tänn. 5, telefon 305-41

Betoonitööstus „Liiva Betoon“

Risti-Liival, telefon 520-94

Osakond Tartus:

Tartu, Kaubahoov 15, tel. 400

A/S "TEKLA"

PEAKONTOR:
TALLINN, SUUR KARJA 15
TELEFON

448-18

RIIDEÄRID:

Tallinn, Suur Karja tän. 15, telefon 445-23
Tallinn, Valli tän. 10, telefon 468-02

Haapsalu, Ehte 2, tel. 1-57

Kuressaare, Kauba 2, tel. 72

Mustvee, Tartu 15, tel. 62

Narva, Peetri pl. 2, tel. 2-38

Petseri, Kaubarida 6/7, tel. 1-17

Pärnu, Tallinna 5-a, tel. 1-10

Rakvere, Turuplats, tel. 2-85

Valga, Kesk 11, tel. 26

Viljandi, Tartu 6-a, tel. 2-40

Võru, Jüri 5-a, tel. 1-26

Müügil kindlate hindadega järgmiste kodumaa vabrikute kaubad:

**Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise Vabriku A/S-i
Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O/Ü-se
Sindi Tekstiilvabrikute Ühisuse
O/Ü. Eesti Niidivabriku**

Välismaa kauba tarvitamisel voolab meie raha üle piiri, suureneb järjest töötute arv, jääb vaeseks maa ja rahvas!

Ostes kodumaa kaupu vähendame tööpuudust!

„PÄEVALEHT“

on iseseisev, demokraatlik ja ülერიiklikult levinuim ajaleht.
Suurim ning kasulikum kuulutamise leht. Hinnata kaas-
andena igal pühapäeval pilke- ja naljaleht „KRATT“

Meie kirjastusel ilmub

„LASTE RÕÕM“

Eesti populaarseim lasteajakiri

T. E. K. U.

GRAAFIKATÖÖSTUS

on täielisim tööstus sel alal Eestis

TRÜKIKODA

KOITEKODA

TSINKOGRAAFIA

LITOGRAAFIA

OFFSET-TRÜKK

Hinnad kõigile
vastuvõetavad

Tellimiste täitmise
kiire

Suurimad ning täielisimad

raamatu- ning kirjutus- materjalide kauplused,

kirjanduse- ja paberilaod Eestis

TALLINNA

EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

Tallinn-Eesti, Pikk t. 2.

Oma telefoni keskjaam 428-83